

1990eko azaroak 25 — 1.314. zenbakia — 175 pezeta (BEZ barne) / 10 libera

ARGIA

ARGIA EGUNA 90
BIHARKO PRENTSA
GAURTIK

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Elxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

SUPER AMARA
Isabel II.a, 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

**S.JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu, 13. Tel.: 12 05 73—71 61 60
San Juan, 9. Tel.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

Pasatzen uzteko gehitxo zen

AZAROAREN 7an us-
tezko bonba kotxe bat in-
dargabetu du poliziak. Ez
da zaila gertakari horren
berri ematen, besterik ga-
be. Donostiako Euskadi
Irratiko eguerdiko infor-
matibo nagusia. Sarreran
informatiboaren ardura-
dunak kotxearen albis-
teak emaitza «ona» izan
duela azpimarratzen digu.
Ez behin eta oharkabean.
Albistearen mamiaren bu-
kaeran berriz ere bukaera
«ona» izan duela markat-
zen du. Albistegiaren bu-
kaerako errepasoan be-
rriz ere «ona» adjetiboa,
sustantiboaren artean. Or-
dubiak, emitea, kazetari
berdinak albiste bera, da-
tu gehiagorekin. Orain-
goan, «zorionez» gertatu
omen da gertatu dena. Ez
behin. Albiste laburraren
amaieran berriz azpima-
rratzen du «azkenik, eta
zorionez» gertaera gerta-

tu den bezala pasa dela.

Ez, jendeak ez du albis-
tegiaren ikasi behar zer
den «ona» eta zer gerta-
tzen den «zorionez». Ez,
hoiek ez dira kasualitatez
esandakoak. Ni ere ados
nago hobea dela kotxe
bonba bat ez lehertzea, le-
hertzea baino, baina ez da
hain sinplea, gainera eus-
kaldungoa (Eiko entzule-
goa) oso anitza da. Hala-
koak sortzen dituen zen-
bait arrazoi konpontzea
hain erreza ez dela onar-
tzen dut, baina guzti ho-
rrez gain kazetari bati be-
re partiduaren usaia urrutit-
itik hartzen zaionean,
euskaldunon belarritzko
elkargune zabal izan be-
har duen irratiaren albiste-
giaren ardura izatea kru-
zadaxo politikoa egiteko
aprobetxatzen duenean
(bertako zati handi bat
edo gehiengoa zein den
jakinik), kazetari horri eta
irratiko arduradunari al-
daketa eskatzea haizu da.
Kazetari horren izenik ez
dut jarri, nik ere nirea jarri

ez dudanez eta gainera be-
rarenganako salaketa zu-
zena izateaz gain beste
hainbaten jokaeraren adi-
bide delako.

Entzule Fidel bat

Deia Frantziatz mintza denean

PASA den azaroaren ha-
mabian, Deia egunkariak
Frantziaren gertatutako be-
rri bat kaleratu zuen. Bes-
te euskaldun asko bezala
abertzaleak omen diren
(Deia eta Eginez ari naiz)
egunkariak irakurtzen di-
tut. Deia irakurri nue-
nean, egia esan notiziaz
erratu zirela pentsatu
nuen.

«Celebrada en Francia
la «Jornada de apoyo a los
refugiados politicos vas-
cos». Halaxe zioen Deia-
ren titularrak bere azken
orrialdean. Gero berria
nondik datorren aipatzen
zen, «Espelette (Francia).
Abertzale batek pentsa

dezakeen lehenengo gau-
za, Estatu frantsesean ere
Errefuxiatuen Eguna os-
patu zela da. Baina ez, ez
dago halakorik. Ezpeleta
Iparralde da, Lapurdiko
herri bat zehazkiago. Eus-
kal Herria beraz. Eta ez da
Espelette, Ezpeleta baizik.

Hutsak eta hankasart-
zeak komunikabide guz-
tiekin egiten dituzte, baina
zenbait hutsek, hankasart-
zea baino gehiago direla
erakusten dute. Edo gu-
txienez huts egin dela
aitortu egiten da, hots, zu-
zendu egiten da. Ez da
Deiaren kasua.

Bihoakio Asto Gorotza
Deiari lerroon bitartez.
Eta ez dadila egunkari ho-
netako inor ager Frantzia-
tik (Iparraldetik) denbora
batez. Egoera den bezala
izanik, bertako abertza-
leak ez bait daude halako
hutsetarako. Edo argi de-
zatela gutxienez, hutsa
den ala ez den, garen edo
ez garen. Edo amen.

Mikel Elizalde

Txeke hau Argia Eguneke mahaitan entregatuz gero, 90eko

EUSKAL KULTURAREN URTEKARIA

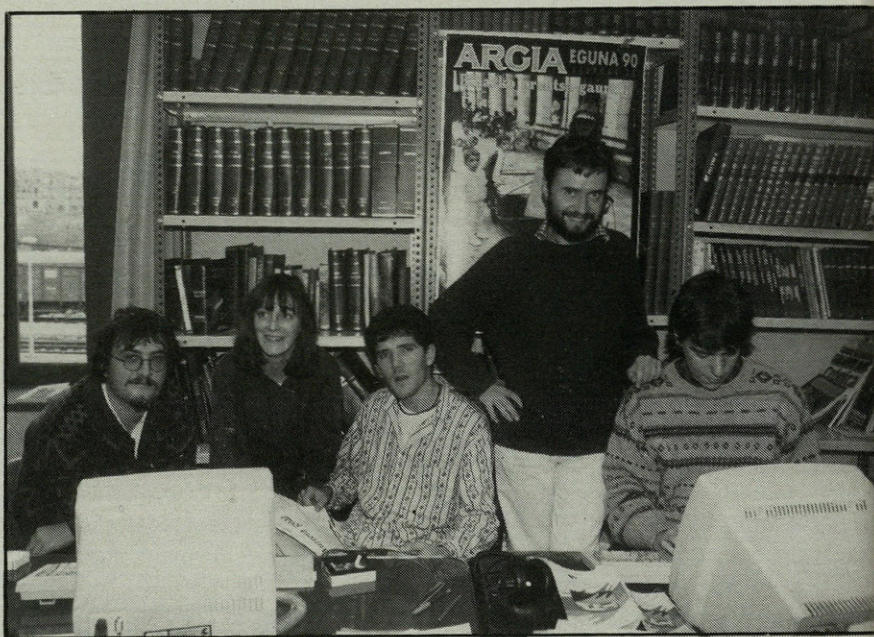
300 pezeta / 15 libera merkeago

lortzeko aukera izango duzu. Urtekari bakoitzeko
bono bakarra zaizu baliagarri.

ARGIA

1.314. alea

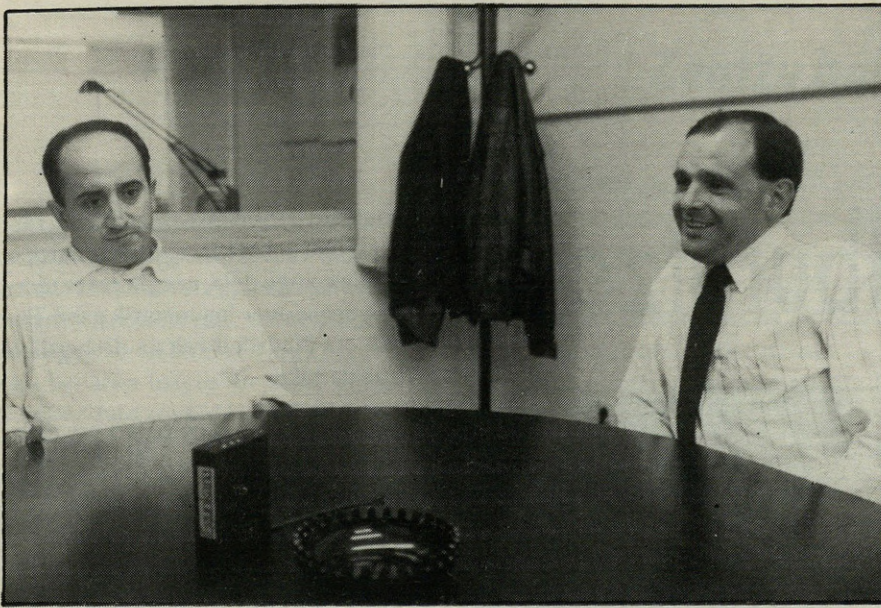
- 6.** Politika kronika. N. ARRASTOA.
- 8.** Kepa Landa: «Atentatuaren atzean ahalmena duen norbait dago». XABIER LETONA.
- 12.** Politika ttanttaka.
- 14.** Nazioarteko kronika. PABLO SASTRE.
- 16.** Gladio, CIAk komunisten aurka sorrerazitako erakundea. XABIER LETONA.
- 20.** Nazioartea ttanttaka.
- 22.** Azkeneko ttanttak gerrarako bide? PABLO SASTRE.
- 26.** Argia, biharko prentsa gaurtik. B. ARTOLA.
- 30.** Xabier Otaegi eta Jose Ignacio Ansorena: «Ez gara artista eta ez aktore, saltsero baizik». IMANOL MURUA.
- 35.** Zazpiak Bat-etik kanpo geratu ziren euskaldunak. PELLO ZUBIRIA.
- 43.** Ziklo-krosa, garai berrien atarian. XABIN MAKAZAGA eta MIKEL ARRIETA.
- 46.** Kultur Kronika. JOSU LANDA.
- 48.** Arteari zuzendutako bekak edo ogi apurren parabola. J.J. PETRIKORENA.
- 52.** Pablo Sastrenen «Kristalezko bularrak»: Kale gorriko zauri irekietan barrena. J.J. PETRIKORENA.
- 56.** J.M. Gonzalez Bastida: «Ez nago konforme musika modernoarekin». ALBERTO IRAZU eta GARBIÑE UBEDA.
- 58.** Munduko Kultura: Gazteria Hitlerianoetan egondako juduaren kontakizuna. J.M. HERITZ.
- 63.** Kultura ttanttaka.
- 56.** Aste giroa.
- 71.** TXT.
- 74.** Azkena.

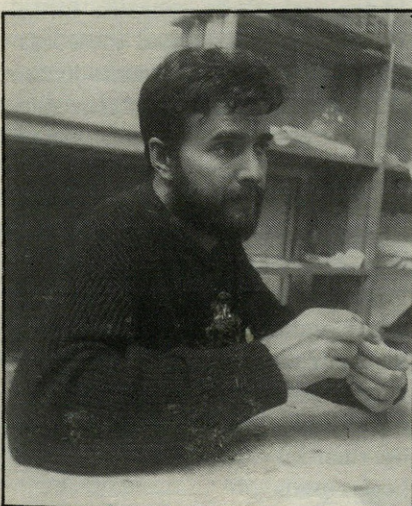
ARGIA EGUNA: Argia aldizkariak hamar urte betetzen dituela ospatuko du aurtengo Argia Eguna, «Biharko prentsa gaurtik» lemapean. Duela hamar urte hasitako bide zuzenari eutsiz gero eta sendoago aurkezten den Argiak milaka euskaltzaleren babesa aurkituko du Euskal Herria osoan zehar egun horretan jarriko diren 300 mahaietan zehar. /26

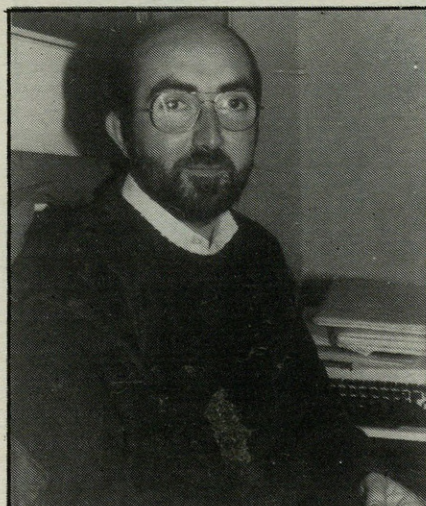
GLADIO: Italiar bizitza politiko betidanik aztoratuan gai berri batek izugarrizko indarra hartu du: 56tik aurrerantzean gaur egun arte funtzionatu duen OTANeko Gladio erakunde sekretua. Europako nazio gehientsuenak bezala Italiako agintaritza politikoa busti-bustia gertatzen da, PCI Gobernura ez heltzeko eta ahalik eta gehien ahultzeko osatu zen trama hau dela medio. /16

SALTSEROAK: Ez artista ez aktore, pailasotzat jotzen dituzten euren buruak Xabier Otaegi eta Jose Ignacio Ansorenak. Kixki eta Mixki ziren. Txirri eta Mirri dira. Xabier eta Piter. Funtzioak egundoko sona eman die Donostiako Kontserbatorioko musika irakasle eta BBVko langile bezala aurkeztu zaizkigun bikote builoso honi. «Tomavistas» kaskar batekin hasi ziren, orain arte...

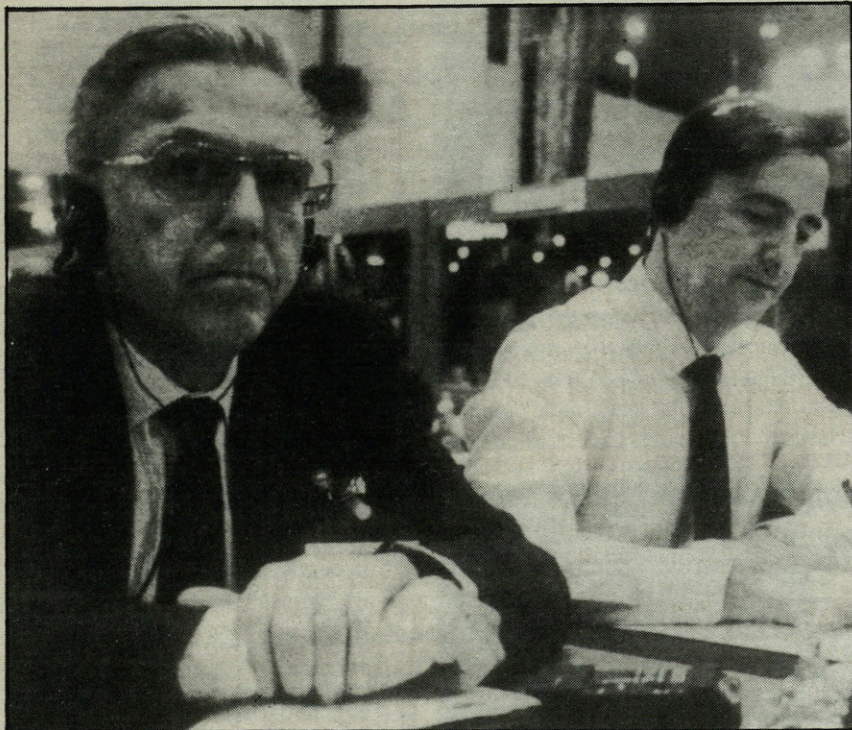
PABLO SASTRE: 85an argitaratu zuen bere azken nobela: «Joxemi». Orduz geroztik bost urtetako isilunea, Argiako kazetaritza lanetara kasik erabat zuzendua eman duena. Ezin isildu ordea literatur sena, eta «erritmoak aldatuta» berak dioen bezala, lortu du azkenek «Kristalezko bular» ipuin liburu hau argitaratzea. Eguneroko kontuak, errealitateari lotuak, kale gorrian harrapatutakoak. /52

KEPALANDA: Madrilgo Hotel Alcala-n hil zuten duela urtebete Josu Muguruza, Egin egunkariko kazetaria eta HBko Mahai Nazionaleko partaidea. Ordutik hona gauza asko esan da, gutxi argitu ordea: Eskuin-muturraren mendekua? Estatuko aparatoetatik zuzendutako ekintza? Bata eta bestea nahasten diren trama?... Akusazio partikularra daraman Kepa Landarekin mintzatu gara datu berrien atzetik. /8

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.
ARGIA egiten dugu:
Donostian: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Luis Fernández, Josu Landa, Xabier Lekuona, Imanol Murua, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Iñaki Uribe, Pello Zubiria, Iñigo Makazaga.
Bilbon: Lorea Agirre, Jose Luis Aizpuru, Joseba Azpeitia, Joxe Mari Egaña, Xabier Letona, Sabiño Madariaga, Xabier Makazaga eta Jon Olaizola.
Gasteizen: Bagare taldekoak.
Iparraldean: Isabel Etxeberria, Tala.
Iruñean: Iñaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.
Argazkiak: Aitor Bayo.
Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Natxo Allende, Enrike Amonarriz, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton Azkargorta, Joxe Azurmendi, Joxe Felix Azurmendi, Nerea Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Punttuba, Amaia Elozegi, Enbido, Xarlo Etxezaharreta, Martin Garitano, Andres Gostin, Mielanjel Harana, Iñaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izagirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Amaia Lasa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Ermiñe Madariaga, Fermin Muguruza, Rosa Martin Sabaris, Edu Mintegi, Laura Mintegi, Bego Montorio, Morau eta Mattin, Joxe Mari Ostolaza, Martxelo Otamendi, Jon Sarasua, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealda, J.L. Alvarez 'Txillardegui', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta, Jesus Mari Zalakain, Patxi Zarautz eta Joxemi Zumalabe.
Diseinu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albisu, Jon Barandiaran, Patxi Puertas eta Garbiñe Ubeda.
Fotomekanika: Agus Barandiaran.
Azala: Garbiñe Ubeda.
Publizitatea: Lema 7 (Tlfnoa: 426996).
Promozioa: Josu Esnal.
Administrazioa: Txumai Iturria.
Ardura teknikoa: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.
D.L.: 80—1963.
Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia. /Tenderia kalea 33 3. ezk. 48005 Bilbo.
Telefonoak: (943)283399, (94)4166936, 4166500.
Telefexa: (943)293613.
Inprimategia: ANTZA inprimategia.
1990. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)
Hego Euskal Herria 7.000 pezeta.
Ipar Euskal Herria 465 libera.
Estatu Espainola 7.000 pezeta.
Beste atzerriak 9.300 pezeta.
Airez 14.000 pezeta.

Maiatza helburutzat

Dublin-go demokristauen gailurrean EAJk PP kanporatzea eskatu du.

DUBLIN-EN ospatu den alderdi demokristau europarren gailurrean izan dira EAJko burukideak. PSE-PSOEekin zuten bilera alde batera utzi eta Anasagasti, Bergara, Gangoiti, Arzalluz, Ardantza... EAJko negoziatzaileak alegia, beste helburu batzuen artean, alderdiaren nazioarteko proiektzioaren bila joan dira.

Hala ere, Dublingo gailurrera Aznar eta Fragaren Partido Popular-az mintzatuz, alderdi espainolak demokristauen artean lekurik ez duela eta ondorioz kanporatua izan behar duela defendatu dute jeltzaleek. Horixe esan zuen Arzalluzek alemaniaraz eginiko mintzaldian. Arzalluzen beste gaia, Estatuaren itzalean dauden «erregioak» izan zen. Hauen prota-

gonismo handiagoa eskatu zuen, honako hau zehaztuz: datorren Europa berria ezingo dela, ez egin eta ez ulertu, «erregioen» laguntzarik gabe. Paris eta Madril en eritzia desberdina izan daiteke.

Demokristau ideologiari ere errepasoa eman zion jeltzaleak, baina gailur honetatik teoriaran irtengo den Europarako Konstituzio Federal baten proiektuak zer emango duen ikusteke dago. Nazionalismoek eragin dituzten arazoak Estatuena baino Europako Elkarrekin osoarena direla defendatuko da, arazo hauek konpontzeko batzorde arbitral bat osatu eta honek Herri guztiek duten Autodeterminazio Eskubidea aplikatuz konpondu beharko direla aipatzen da. Orain artekoak ikusita, hitzen eta ideien irakurketa zehaztea Euskal Herriko politikagintzari mesedegarri litzateke. Eta hori esaten denean zer esan nahi den argigarri izan daiteke.

SOZIALISTEN eta jeltzaleen arteko negoziaketek aurrera dairraite, edota oraingo mugimenduek aspaldian jarritako egitasmoa bati erantzuten diote. Era berean, alderdi gehinak bildu dira, EAEko hauteskunde emaitzak aztertuz eta maiatzera begira ipiniz.

EAEko gobernu osatzeko negoziaketetan, alderdi biek dakite besteak zer nahi duen. Marcos Merino PSE-PSOEko sozialistak esan bezala, «alde aurretik, bileran, komunikabideei zer esan lotua zegoen». Beraz, atzo, gaur eta geroxeago politikariorik gai honi buruz esan dezaketena-ri bahe handia jarri beharko zaio: akordioa dagoeneko lotua dagoen ala ez pentsatu beharko da, EAJren

— Euskal Herriko kaleidoskopioaren hurrengo mugimenduak nondik nora joko duen erantzun beharko luke Arzalluzek ●

Zentzu bakarreko bidea

GERO eta gertuago daukagu Europa. Preziotan aspaldi parekatuak, ohituretan ere parekatze bidean gaude: hauteskundeetarako kanpaina izoztuak eta, ondorioz, berotasun gutxiko hauteskunde egunak. Epelak, era berean, hauteskunde garaien ondoren datozen elkar hizketa asteak. Europa, honetan, gertu dago; gu geu gara Europa osatzen duten hiritar neurtuak.

Joan zaigun astean EAJk eta PSOEek kontzesio bakar bat egin diote ikuslegoari: sozialisten purrustada, alegia. Iratzarrita eta finkatuta zegoen bilkurara ez agertzearekin zertxobait arrotu dituzte bazterrak, baina imajina mugimendu horrek ere ez du gehiengoaren aditasuna erakarri. EAJ eta PSOE hor daude, botuen poderioz, agintea banatzeko prest, orain dela lau urte bezalatsu. Baina orain dela lau urte politikarien orfeoia gaur baino ahots gehiago zituen, ez zirudien bidea zentzu bakarrekoa zenik. Fikzio hutsa izan zen agian alternatiba desberdinen eztabaida, baina burmuinak lanean jarri zituen eta patu kolektiboa ez zen oraingo honetan bezain kementsu agertu.

IRTENBIDERIK hoberena gehiengoak aukeratutakoa bada, hala da. Baina gehiengo horrek, alboetan, zenbakitan garrantzitsuak diren gutxiengoak ere baditu, eta gutxiengo horiek ez dute isiltasunaren kondena bete beharrik, jokoaren arauetan ez bait da agertzen irabazten duenak mututasunaren zigorra jasan behar duenik. Eta gutxiengo ez du gehiengoak mututzen, beraxek ezartzen bait dio isiltasunaren botua bere buruari. Lau urtetan luzatuko den etorkizunaren zuta-beak finkatzen diren honetan ahotsak falta dira inguruan dugun kontzertutxoan. Eta hori ez da garaile gertatu direnen errua soilik.

ZENTZU bakarreko bide honetan lurrikarak sortarazten dituen mugimendu bakarra aldaketa usaina dakarrena da. Aspaldi esan zuen jakintsuak, bai eta sainduak ere, krisialdi garaietan ez zela komenigarria gertatzen aldaketei ekitea. Auskalo zer dagoen EA eta EEko kideen batzuei leporatzen zaien hurbilketa asmoen azpian. Baina, dagoena dagoela, beldurgarria gertatzen da markatutako bidetik zentimetro batzutara urruntzen denari giblean zintzilik jartzen zaion mamutxoaren aurpegia. Horretan, urruti samar dago oraindik Europa, eta gertuegi European bertan, izerdi frankorekin, askok ahaztu nahi duen mugiezintasuna eta aurreiritzien erresuma.

baitan PSOEekin bakarrik ezkontzeko asmoa dagoela pentsatu behar da, sinaduraren egunaz galdetu beharko litzakete eta botuemaleek zer negoziatzen ari diren argitzea eskatu beharko lukete. *Beharko* guzti hauek ez dute argibiderik eskainiko.

Jeltzaleek Euskal Autonomi Elkar-tearen etorkizuna negoziatzen ari direla diotenean Euskal Herriko kaleidoskopioaren hurrengo mugimenduak nondik nora joko duen erantzun beharko luke Arzalluzek, zerbait mugitzeko gaitasuna eta ahalmena duela erakutsi eta erakusten ari bait da.

URTEURREN tragikoen aste dugu euskaldunok honako hau. Astear-tean Santi Brouard hil zutela sei urte bete dira eta Josu Muguruzaren hilketaren lehen urteurrena izan da. Igandean bertan beste bi polizia espainolak Santurtziko leherketan hil ziren, bezperan Muguruzaren mezuaz asko dakien Juan Manuel Egia-garaik negoziaketaren mezua HBri jakia ematea dela ziurtatzen zuela.

Ia astean behin Madrilgo Entzutegi Nazionala ETako militanteak urte askotako espetxe zigorrera kondenatzen ari denean, Iparraldean eta Hegoaldean atxilotetak amaitzen ez direnean, ETaren borroka armatua aurrera doanean... Muguruza eta Brouarden mezuak erantzuna behar du.

Datorren lau urteko legealdia funtsezkoa izango dela esan du birritan EAJk, baina beste gauza askoren artean, Euskal Herriko biolentzia konponbiderantz abiatu erazi beharko da eta bide polizialen aldeko apostua apostu ez dela frogatua dago.

N. Arrastoa

NEREA AZURMENDI

kazetaria

Kepa Landa, Alcalako kasuan akusazio partikularra daraman abokatua:

«Atentatuaren atzean ahalmena duen norbait dago»

Urtebete igaro da jadanik Madrilen Iñaki Esnaola larriki zauritu eta Josu Muguruza hil zituztenetik. Atentatuaren atzean izan zitekeen esku beltzaren inguruan eztabaida bizia sortu zen: eskuin-muturraren mendeku hutsa ala kalkulu politiko zehatzez estatuko aparatoetatik zuzendutako ekintza? Akusazio partikularra daraman Kepa Landa abokatuarekin izan gara, ikerketa une honetan non dagoen jakin asmoz

ARGIA. Urte bete eta gero azal iezaiguzu zer eman duten ikerketek epe honetan.

KEPA LANDA. Nik hiru fase ikusten ditut ikerketan. Lehendabizikoan egin zitekeen apurrarekin hasi ginen, eta zera zen, Alcalako Hotelean gertatutakoa zehatz mehatz jakitea. Hasiera batean, poliziak berak gertaeren errepikapena egin ondoren, bertsio bat eman zen. Baina geroxeago zehaztasun askoz handiagorekin egindako bigarren errepikapen baten bidez bertsio hori ezertan geratu zen. Azken errepikapen honen funtsezkoak diren gertakizun batzu argi geratu ziren. Lehena, hiltzaile-

tariko batek Esnaolari zuzendu zizkiola tiroak, eta bigarrena beste hiltzaileak Josu tirokatu eta gero Jon Idigoras tirokatzen saiatu zela. Eta eman ez bazion Jonnek ea zer gertatzen zen ikustera bueltatu zenean, burua bakarrik bueltatu beharrean gorputz osoa bueltatu zuelako izan zen, eta horrek libratu zuen. Hau guztiok nahiko garbi ikusten dugun gauza da. Honek beste gauza bat erakusten du, tiratzaileak trebezia handia zutela, mogitu izan ez balitz buruan emango ziokeen eta.

Hau finkatu ondoren bigarren fasea letorke, atentatua nork burutu duen ja-

kitea alegia. Eta maila honetan poliziak abuztuan zenbait pertsona atxilotzen ditu, komunikabide eta politikoen aurrean Alcalakoa konponduta dagoela erakutsi nahian. Eta honek hirugarren fasean sartzen gaitu, zeinak bi adar izango lituzkeen: bata ea atxilotutakoak benetan diren errudunak eta bestetik, eta hau litzateke nerretzat garrantzitsuena, ea Alcalan gertatutakoa zergatik gertatu zen eta ea nork bultzatu zuen.

A. Beraz, zure ustez, oraindik badago zer ikertu.

K.L. Bai, eta zenbait puntutik abiatzen naiz hori esateko. Bi pertsona haiek no-

la jakin zezaketen non zeuden, nortzuk zeuden, eta nola zeuden Alcalako Hotelean, eta gainera une zehatz hartan gainera? Nola era horretako ekintza bat burutu ondoren atera ahal izan ziren handik lasai asko, pertsona horien atzean joan ahal izateko ere inork inongo daturik jaso ez bazuen ere. Beraz, hasiera batetik heldu garen konklusioa, atentatuaren atzean ahalmena duen norbait dagoela izan da. Baina poliziak ez du bide hori jorratu nahi antza, eta komunikabideak eta eritzi publikoa ere badirudi konforme daudela orain arte eman dituzten emaitzekin. Gu ez gaude batere konforme.

A. Nola heldu izan da ikerketa une honetan dagoen lekura?

K.L. Lehenengo gertakizunekin zerikusirik izan duten pertsona guztien inguruko datu bilketa egiten hasi ginen, Hoteleko jendea, lekukoak, mahaikideak, ondoren gertakizunarekin zerikusirik izan zuten per-

tsonak... Noski, horrekin oso zaila zen jakitea nortzuk izan ziren egileak, nahiz eta hasieratik poliziak iragarri zuen bazekiela nortzuk izan ziren eta atxilotetak epe laburrean izango zirela. Alabaina, abuztura arte ez da agertzen egileen inguruko arrastorik, zenbait pertsona —nire ustez nahiko modu harrigarrian— atxilotzen dituzten arte. Batek —Ducek— gertatutako guztia kontatzen du, gauza batzu sinesgarriak eta beste batzu ez. Eta seinale guzti horiek ari gara ikertzen orain. Maila honetan zenbait kazetari ere lan handia egiten ari dira.

— Jon Idigoras mugitu izan ez balitz buruan emango zioztekeen

A. Eta zeintzu dira seinale horiek?

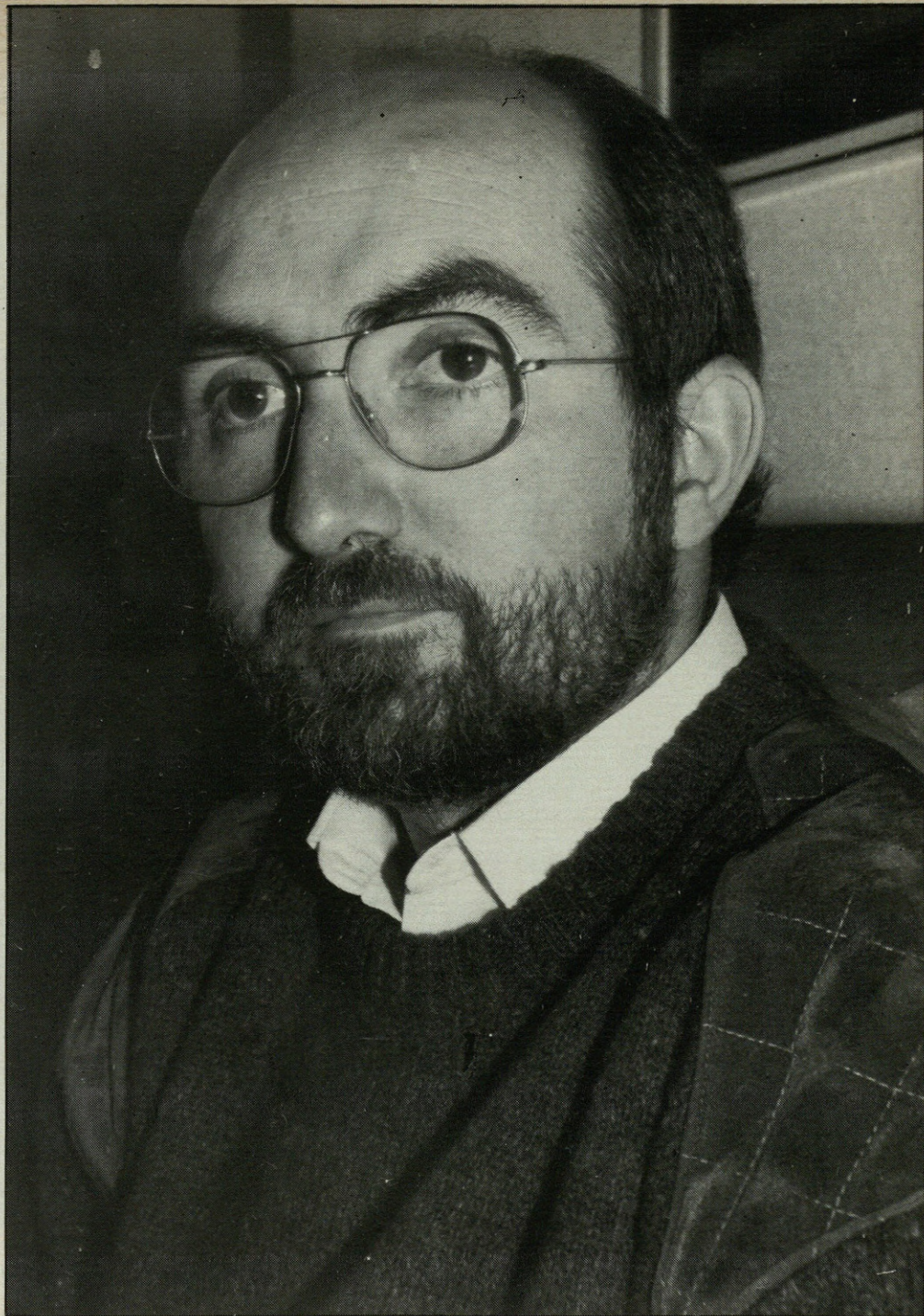
K.L. Horiekin ari gara lanean eta orduan ezin ditut aitatu. Une honetan nire zalantzak zeintzu diren esaten baditut, datu horiek inoiz ez daitezen argitu jende askori zer egin beharko ez lukeen esatea bezala litzateke. Ez naiz sartuko puntualak diren gaietan. Uztailaren bukaeran Duce atxilotzen dute eta ondoren beste atxilotetak hileran datoz, hori da azalpen ofiziala. Une honetan bost pertsona daude gartzelan: Yolanda Gonzalez, Antonio Lopez Gonzalez —«el joyero», Jose Bartolome

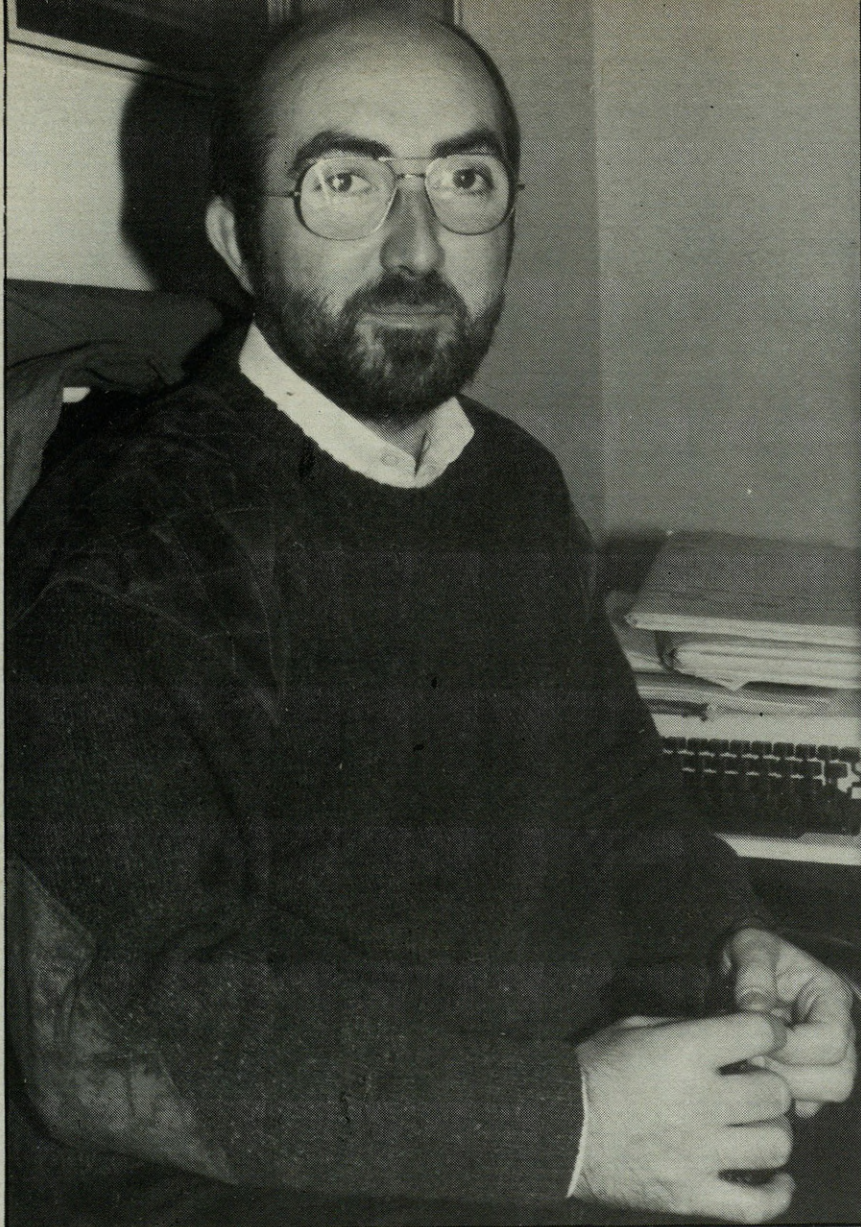
—armazaltzailea—, Angel Duce eta Ricardo Saez de Inestrillas. Nik abuztuko hilean iragandako gauza guzti horretaz zalantza oso handiak ditut eta, orain ezin badut, noizbaiten azalduko ditut, gauzak ilunegiak bait daude. Gaur egun ez dut ulertzen hile horretan gertatu ziren gauza oso garrantzitsu batzu.

A. Ducek lehenengo esaten du Inestrillas zela bigarren hiltzailea, gero ezetz... Nola ulertzen duzu hori?

K.L. Ducek lau deklarazio ditu, lehenengoan, poliziarren aurrean, ez du ezer esaten. Ondorengo hiruretan errudun egiten du, eta, azkenik, gutun batean azaltzen du Inestrillasek ez dela zer ikusirik atentatuarekin. Baina niri benetan inporta zaidana, errudun egin duen deklarazioetan Inestrillasen gainean esaten dituenak ea egia diren ala ez jakitea da, eta bide horretan gaude. Dauden adierazpenez gain badaude

Abokatu bilbotarraren ustez abuztuko atxilotetak nahiko modu harrigarrian gertatu ziren.

«Estatu krimen batean
erru politikoak eta
etikoak daude, bide
judizialari ihes egiten
dizkietenak»

beste zenbait elementu objektibo Inestrillas errudun egiten dutena, baina ez horrenbeste Alcalako kasuari dagokionean, baizik eta beste batzutan. Ez, ez da oso ondo ateratzen ikerketatik.

A. Agertu berri dira Inestrillasen lagun batzu esanaz atentatuaren gaua beraiekin igaro zuela. Zer diozu?

K.L. Ba nahiko txarto eraman dutela istorioa. Ez du

sinesgarritasunik, eta ez da bidea hori. Inestrillas han zegoen ala ez jakitera helitzen bagara beste elementu batzuegatik izango da eta ez koartadagatik. Lekuko bakoitzarekiko deklarazioa ikusi ondoren osotasunean aztertu behar da koartada, eta nire ustez txarto planteiatutakoa da gainera.

A. Zer esan liteke erabilitako armez, urtegiaren agertu ziren pistolak...

K.L. Ez dut ikusi oraindik armen txosten amaitua,

baina badirudi topatutako armak, pistola eta errebolberrak, Alcalan erabilitakoak direla. Topatu badira Ducek non zeuden esan zuelako da, beraz garbiago azaltzen da bere errua. Armen saltzaileak ere ezagunak dira. Lopez Gonzalezek Azaroaren 20a baino egun batzu lehenxeago saltzen dio pistola Ducerri, illegalki gainera.

A. Atentatuaren unean HBko hautagaien mahaia-
ren ondoan hiltzaileekin

— **Nahiko agerian da Gobernuak ez
zuela horrelakorik espero** —

harremanetan zeuden bi pertsona ere aipatu izan da.

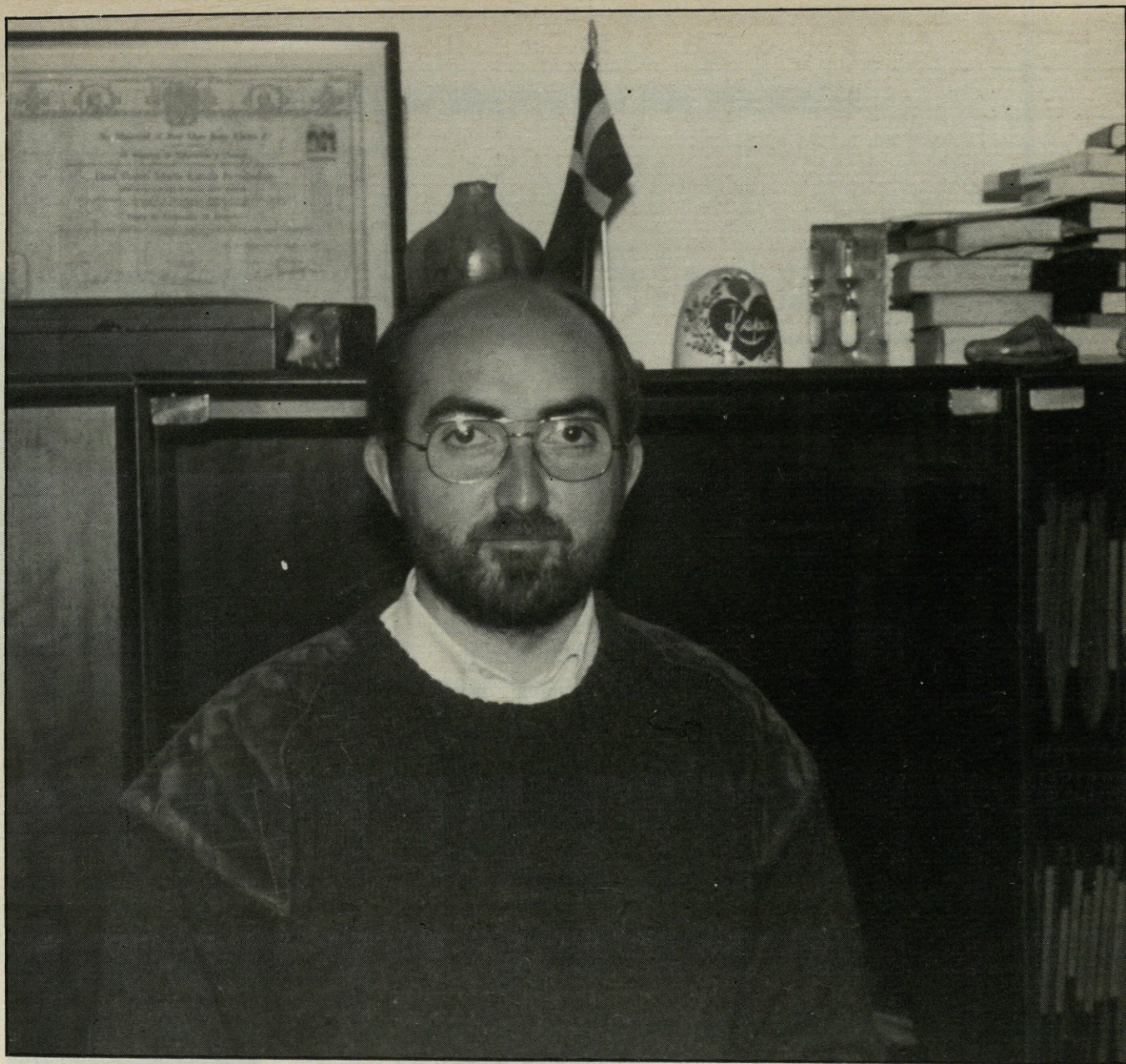
K.L. Gauza asko aipatu izan da baina, egia esan, une honetan ez dago datu objektiborik esateko janlekuan hautagaien ondoan zegoen inork atentatuarekin zerikusirik zuenik. Baina honek ez du du esan nahi atera ez litezkeenik.

A. Atera da baita ere HBkoei egun horretan babesa eskaini zitzaizela eta une oro izan zirela bigilatuak...

K.L. Batzuk diote HBkoak oso ondo zainduak zeudela —horrela balitz oraindik dena izango litzateke harri-garriagoa—. Baina Barne Ministeritzak guzti hori gogor ukatu du. Alcalan gertatutakoaz bi maila daude, bata penala erabat, prozedura judizial baten bidez agian noizbaiten han gertatutakoa argitu eta norbait epaitzeko balio izango duena. Baina nire ustez Alcalan gertatutakoa estatu krimena da eta estatu krimen batean erru politiko eta etikoak daude, bide judizialari ihes egiten dizkietenak. Orduan nik une honetan izan ditzaket datu sendoe-tan oinarritutako zihurtasun morala baina agian inoiz frogatuko ez direnak, informazio iturriek informazioa sumariora pasatu nahi ez dutelako edo oso informazio frogagaitzak direlako. Bada bigilantzia zegoela esaten duen jendea eta ez dut esaten hori esateagatik.

A. Eta ba ahal da esaten duzun hori islada dezakeen datu zehatzik?

K.L. Nire ustez botere faktikoak errealtate bat dira eta horiek ziri bat sartu nahi izan zioten negoziaketaren inguruan gertatzen ari zen prozesu politikoari. Ez litzateke arraroa pentsatzea

■ Kepa Landak dionez zenbait kazetari ere gogor ari da

atentatuarekin HB mendi-ratu egingo zela baina HBk ondo jokatu zuen eta ez zuen jokaeraz aldatu. Nik ez dut dudarik Estatuko zerbitzuak barruan daudena, duda daukadana da ofizialki jokatzaren duten ala estatuko interes paralelo batzuen aginduz. Nahiko agerian da baita ere gobernuak ez zuela horrelakorik espero. Hau prozesu baten pieza bat besterik ez zela seinale garbiak daude. Prozesua geldierazi egin da gainera, eta geldierazteko ahalmena duenak ezagutza ere izan

— Ez dut uste oraindik denbora gehiegirik pasa denik gauzak argitu daitezen ●

behar du, eta ezagutza duenak badu baita ere errua. Den den, ez dut uste oraindik denbora gehiegirik pasa denik gauzak argitu daitezkeen. Estatu honetan normalean gauzak polikiago dihoaz. Badirudi datu asko agertu direla baina agian norbait interesatua egon litekeelako kasu honetan de-

na konponduta dagoen eritzia emateko. Gainera babes politikoa eta ideologikoa, nortzuk izan ziren goi mailako bultzatzaileak, ez da inoiz argituko bide penaletik, baina beste eremu batzutan oso garbi geratuko dira.

Gainera gauza hauek gertatzen dira, besteren ar-

tean, hori gertatzeko giro soziala sortezazten delako, eta hori paktuko alderdi politikoak eta komunikabideak sorterazi dute. Adibidez, azken hauteskunde kanpaina Arzalluzek mitin batean galdetzen zion Esnaolari ea zenbait minuta nondik jasotzen zuen. Inpunitate eta hoztasun osoz egindako adierazpenak dira eta egiten dituztenek jakin beharko lukete zer ekar ditzaketen horrelako jarre-
rek.

X. Letona

E Z P A L A K

■ SCHENGEN-EKOA
MUGEZ GAINEKO
AKORDIOA

SCHENGEN-en EEeko zenbait Estatuk sinatutako akordioak, informazio banku orokor bat martxan jartzea, kolaborazio poliziala eta errefuxiatuekiko politika baterakoia lortzea suposatzen du 1992tik aurrerantzean. Madrileko Gobernuak bere aldetik akordio hau «berehala» sinatu nahi duela adierazi du.

Akordioaren arabera Espainiako poliziak muga pasa ahal izango luke, bertan egon daitezkeen espainiar pasaportedun biztanleen segika. Madrilko Barne Ministeritzak ETaren aurkako kolpe mortaltzat jo du akordioa eta Amnistiaren Aldeko Batzordeek beraien aldetik, errefuxiatuen aurkako eraso gogorra dela esan dute.

■ GALINDO ETA DROGA
MADRILEN BILDUTA ETA
GELDIRIK

ESPAINIAR egunkari batek kaleratu duenez, Enrique Rodriguez Galindo teniente koronel espainiarrak droga trafikoa erekin zerikusirik baomenduela argitu du. Galindo espainiar militarra Intxaurrendoko Guardia Civilaren buru eta eta era berean Euskal Autonomi Elkarteke Borroka Antiterroristaren arduradun nagusi da.

Donostiako Auzitegiko Fiskal Nagusi den Luis Navajasek burututako txosten baten arabera bai Galindo teniente koronela eta «baita Estatuko Segurtasun Indarretako eta bizitza publikoko pertsonalitate garrantzitsu asko» aferean zipristinduak leudeke. Prentsan kaleratu denez azken hauen

artean Donostiako «Ku» diskotekako jabeetariko bate den Jose Antonio santamaria aurkitzen da. Txosten hau Estatuko Fiskalia Orokorrean geldirik dago duela urte terditik.

■ ZARAUTZKO NAGUSIA
KONFIDANTZAZKOA
ERTZANTZAN

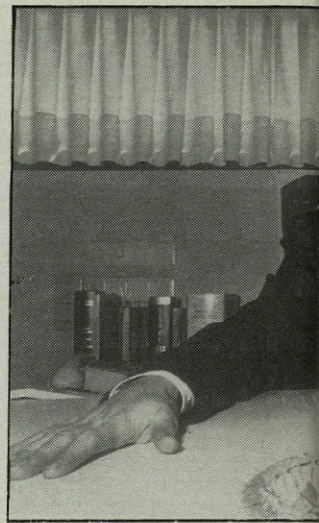
CARLOS Segurajauregi, Zarautzko ertzantzaren Nagusi dena, Euskal Autonomi Elkarteke polizia buru den Baltasar Marinen konfidantzazko gizona da. Ertzantzaren zuzendariak iaz lan ez ohizko bat eman zion Segurajauregiri, ertzantzako beste zenbait sargentu iker zitzala hain zuzen ere.

Segurajauregiren inguruan istiluak sortu dira Zarautzko ertzainek egingako salaketa gogorren aurrean sindikatuek postu horretatik bota dezatela eskatzean. Baina azkenean sindikatuak Baltasar Marinekin elkar hizketatu ostean, Segurajauregiren aurkako jarrerarik har ez dezaten lortu du Gasteiz.

■ PARIS
ESTRADIZIOAK
ATZERATZEN

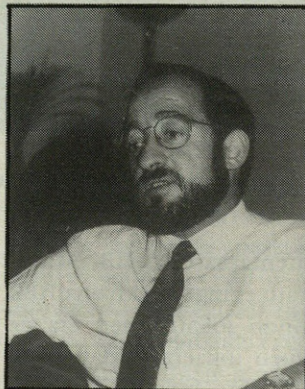
PARISEKO Apelazio Epaitegiak Santi Arrospideren aurka Espainiako Gobernuak luzatu duen zortzigarren estradizio eskaera jaso zuen, aurrekoei buruzko epaia abenduaren hamabian kaleratuko duela onartu bitartean.

Bestalde, Pariseko auzitegiak Joxe Jabier Zabaletaren aurka Madrilek egindako salaketei buruzko epaiketa azaroaren hogeitazortzirarte atzeratu zuen, zenbait dokumentu falta omen direla eta.

«Ezin daiteke betirako geratu hitzarmen batekin eta honi buruz (Ajuri-Eneakoa) ausnarketa bat egitea ezinbestekoa da».

Joseba Egibar.
Egin, 1990—11—15

«EAJ-PNVri, beraiekin izandako lehen bileran egin ez zuten bezala, zuhurrak izan daitezela eskatzen diegu».

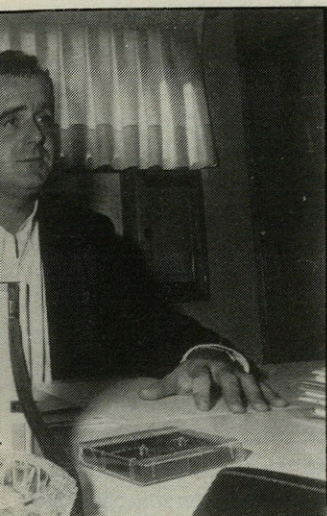
Jose Luis Marcos Merino.
Egin, 1990—11—16

«Negoziaiketa PSOErekin izango da eta ez PSEREkin soilik».

Jose Antonio Ardanza.
Deia, 1990—11—12

H I T Z . H I T Z

G O R D E T Z E K O A K

«Santi Brouard eta Josu Muguruzarena bezalako hilketak, lehendik planifikatuak izaten dira».

Elena Bartolome.
Deia, 1990—11—16

IDIAZABALGO GAZTARI KIRATSA DARIO KORREOZ

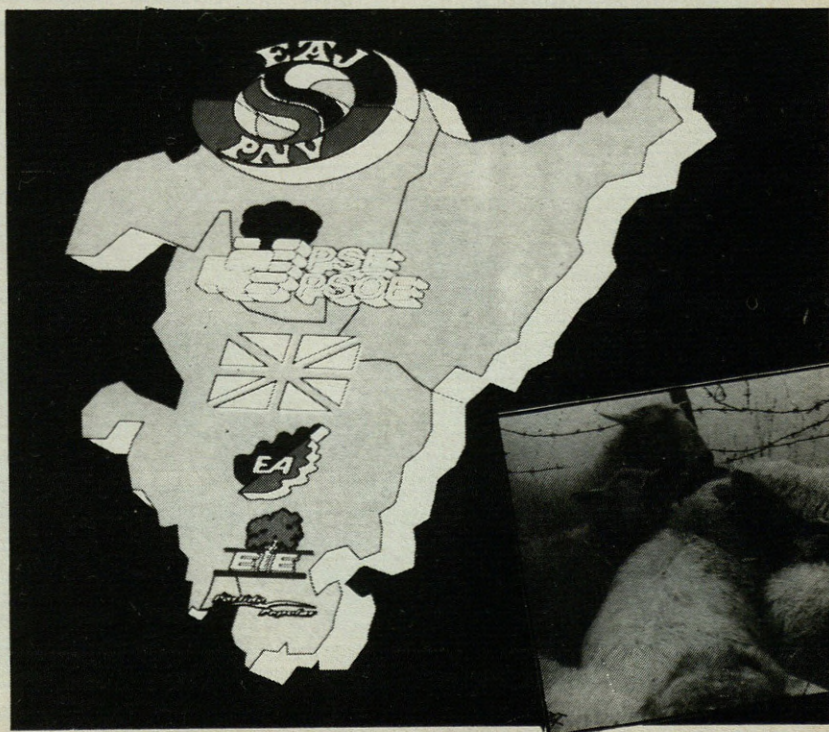
IDIAZABALEN dirudienez ez dira hauteskundeak amaitu. Urriaren 28an hauteskunde haietako mahai batera Idiazabalgo biztanle bat botatzera azaldu zenean, ezin izan zuen botatu, korreoz egin omen zuen eta. Gero beste mahai batean beste hainbeste gertatu zen beste hiru herritarrekin. Faltan ez botatzeko, herriko hirugarren eta azken mahaiean ere berdin. Azkenean hamaika pertsona izan ziren botatzera joaterakoan, beraien botoa korreoz iritsi omen zenarekin aurkitu zirenak.

Harridura, haserre eta kiratsaren aurrean, mahaietako alderdi politikoei korreoz jasotako boto guztiak baliogabetzea, eta hala egin omen zutenei botatzera deitzea erabaki zen. Hala ere ez ziren hauteskundeak baliogabetu eta tamaina honetako iruzurra bere horretan utzi ezin zitekeela eta, hauteskunde ondoan Herri Asanblada egin zen. EE, HB eta EA alderdiek egin zuten asanbladara joateko deia. EAJ-PNVk deirik ez luzatzea logikotzat jo zen, alderdi honek beste alderdi guztien botuen bikoitza errez lortzen bait du korreoz eginiko botuekin. Azkenean ordea, bertara hurbildu ziren beste herritar guztiekin batera. Egun, botere judizialaren esku dago gaia, Euskadiko Ezkerrak epaitegira eramanez bait du salaketa. Baina herriko asanbladan erruduna nor den jakin nahi zen. Hala ere ez zen errudun politikorik bilatu dirudienez, eta orain herriko karteroak omen ditu kulpak.

«Espainiako moratoria nuklerra baztertua izan daiteke, beharrezkoa balitz».

Claudio Aranzadi.
Egin, 1990—11—13

Mendeko negurik luzeenetarikoa

EKIALDE Erdiko gatazka globalaren bi fronterik gaitzenetako batean, Irak-Kuwaitekoan, gerra oraindik lehertu ez izana beste nobedaderik ez dagoen artean, bestean, Israel-Palestinakoan, iragan astean situazioa egunetik egunera degradatu zen.

Zenbait palestinarrek zenbait soldadu israeldar labankatzen zuen denboran, Tel Avivek alderdi guztietara areagotzen zuen presioa: lurralde okupatueta, PAEren ekintza armatuen aurka azaltzen ziren Radwan Abu Ayash Palestinar Kazetarien Elkarteko presidentea eta Ziyath Abu Ziyath *Guesher* hebraierazko astekariaren zuzendaria atxilotuz; «oihane-ko legea» da nagusi, agintariek itxi berri duten Jerusalemgo Arabiar Ikasketen Zentroko zuzendari den Faisal Husseinik salatu duenez.

Bestetik, kutxilatzaile batzuk Jordaniako mugan barrena heldu zirela eta, Estatu horren gaineko presioa ere bizitu du Shamirek. Jordania ez bait da, dagoeneko, dakigunez, Irak eta Siriaren litezkeen erasoan aurrean lehen izandako *koltxoi/maitelasa*, Israelek abisu egin du: «*hau haxemi erregimenaren bukaeraren hasiera izan daiteke*». Azkenik, Libanon ere Israelek inposatu nahi dituen legeak onartu ez dituzten hegoaldeko herri batzuk setiatu dituzte Tel Aviveko indarrek.

IRAKEN, ofentsiba jotzeko urtarri-lean izango direla lotuta hari-moko guztiak, diote orain amerikarrek. Ez dutela berehalaxe atakatuko, ziurtatu du Bush-ek —beraz, zuhurrak esango lukeenez, inminentea da atakea.

«Kuwaitar problema» nola konpondu, ados segitzen dute Bagdaden kontrako koaliziokideek. Segidan —gerra hasi eta segituan— planteatuko den «irakiar problema» konpontzeari buruz berriz, dibergentziarik izan daiteke: konfliktorearen norainokoa... Kezka horrek eraman zuen nonbait Marokoko Hassan, pasa den astean, Estatu arabiarren batzarre —azken saio— bat konbokatu zezan; besteak beste, Hosni Mubarak eta Hafez el Assad-en kontrako jarre-
rek galerazi zutena.

SESB eta Txinaren gehiagoko-gutxiagoko onesteaz, Mendebaldeak Irak tentsio puntu jasanezin batera eraman nahi du —ordea, irakiarren morala kamusten den denbora berean —poliki, poliki— makesten dira, agi denetik, EEBBetako armamentu larriak; biak-ala-biak, ele-

■ Zenbait Estatu arabiar ondorio inprebisibleak lituzkeen gerra batean sartzeko beldur azaldu dira orain.

Ekialdeko Europa urte bat gero

mentu horiek, enfrontamentua azkartuko dutenak.

Japonen Akihito enperadorea hamar egunez luzatu den zeremonia prehistoriko batez tronuratzzen zelarrik, Jugoslavian, Alemanian eta Guatemalan hauteskundeak dira titularrak. Jugoslavian, Mazedonia eta gero Bosnian (azaroak 18) eta Serbia eta Montenegron (abenduak 9) dira boto emateak. Alemanian Kohl eta Lafontaine elkarren aurka enfrontatuko dituen abenduaren 2az hitzegtzen da. Guatemalan, aurreneko bueltan, nolabaiteko sorpresaz, Jorge Antonio Serrano kristau fundamentalista («Guztiahaldunak erabaki du») nagusitu da.

EUROPAKO saldan, Ingalaterran, hilaren 20ko botazioan Michael Heseltine kontserbadoreak Margaret Thatcherri tokia ken liezaioke partidu buruan. Frantzian, *renseignements généraux* direlakoez eztabaibatzen da —eta, horrekin zeharka lotuta, Italiatik Mendebalde guztira hedatu den «Gladio» sarea ere izan da notizia.

Sovietar Batasunari baitezpadako aipua. Negua —«negu» luze beltz horietakoa— datorrela eta han-hemenka dabil Gorbaxov botika, jaki eta batipat sos batzuren bila: Espainiatik 1.500 eta Frantziatik 2.000 milioi dolar eskuratu eta gero, japonar eta amerikarrekin jo-ta-ke ari dira Kremlinoak.

Kalean ez poxpolorik ez makarroiak atzeman daitekeen horretan, soldaduskara udazkeneko deialdia zela eta 400.000 gazte «insumiso» azaldu dira; ez-errusiarrak, gehienbat. Sergei Ajromeiev mariskala, Gorbaxoven kontseilariak, «indar separatista eta antisozialisten aurka» armadaren interbentzioaren posibilitatea gogoratu du.

Pablo Sastre

URTEBETE igaro da Berlingo murrua lurreratua izan zenetik. Hala ere Europa ertain eta ekialdekoaren etorkizuna ez da garbi ikusten oraindik. Ikuspegi politiko zein ekonomikotik, zaila da benetan herri horietako geroko eboluzioa mugatu nahi izatea.

Izan ere, Estatu haien egoerak oso bata bestetik ezberdinak dira, eta bakoitzak bere posibilitateen arabera bide berezi bat hartu beharra du.

Dena den, komunistak izan ziren nazio guztiok merkatu ekonomia batera igaro behar dute nahitaez, eta hauxe da gaurko egunean beren eginkizunik premiatsuna. Puntu honetaz bat datoz ekialdeko politikari guztiak, ez ordea merkatu libre horretara heltzeko bideari buruz. Alde honetatik nahiko diferenteak dira hango gidarien jarrerak.

JAKINA, ekonomiaren eraldakuntza, alegia estatu zentralismo batetik eskaintza eta eskariaren dinamikara pasatzea, ez da batere erraza. Arrisku handiak ekar litzake berez horrelako operazio batek.

Nola jokatu bada, aldakuntza aurrera eramateko katastrofe arrisurik gabe? Momentu honetan bi estrategia agertzen dira batez ere, alde horretako herrietan.

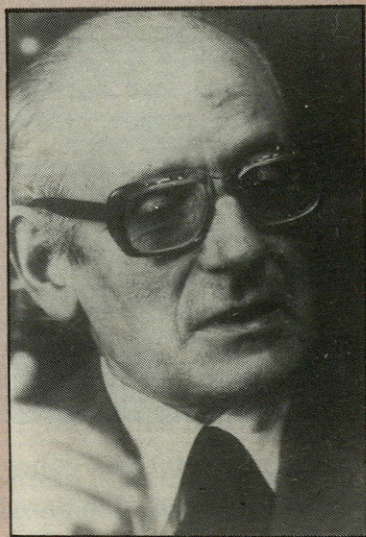
Alde batetik poloniarra, txoke edo saltoaren estrategia, batzuek estrategia gogorra deitzen dutena. Teoria honen arabera aldakuntza ekonomikoa agudo egin behar da edo bestela ez da sekulan egingo. Hau da hain zuzen orain Polonian saiatzen ari den politika. Ondorioei batere beldurrik gabe neurri zorrotzak ezartzen hasi dira herri hartan lehengo sistemaren suntsiarazteko.

Txekoslovakiak jokabide gogor hau onartu berri du, Vaclav Klaus liberalaren eragipenari esker. «Igeri egiten ikasteko bere burua uretara botatzea da biderik onena», esaten zuen jaun horrek arestian.

Ordea gauza ez da liberalek sinisten duten bezain sinplea. Polonian bertan problema serio batzuk ekarri ditu jadanik politika azeleratu horrek. Adibidez, jendearen erosi boterea %40 batean jeitsi bide da eta produkzio industrialak %30 batean.

OSO diferentea da Hungriaren kasua. Ekonomia, mailaz maila edo pauso txikien bidez eraldatu nahi du Budapesteko gobernuak, zuhertasun osoz. Bide hau, luzeago bada ere, zentzudunagoa eta segurua goa iruditzen zait poloniarra baino. Gero gerokoa.

Ageri denez, Ekialdeko prozesua erabatekoa izan daiteke Europa guztiaren etorkizunerako, jarrai dezagun beraz bere martxa arretarik handienaz.

CARLOS SANTAMARIA

OTANek Italiatik Europara zabaldu zuen 2. GMa eta gero

Gladio, CIAk komunisten aurka sorrerazitako erakundea

I taliar bizitza politikoa betidanik izan bada aski korapilotsua, azken aste hauetan urak gainezka egin du OTANeko Gladio erakundea sekretuaren agerpen publikoarekin. Varsoviako Ituneko erasoren bati aurre egitearen aitzakiaz ezkerreko alderdiak gobernura iristea galaraztea ez ote den bere benetako helburua susmatzen da. Aldi berean zerbitzu sekretu eta beste zenbait zare beltz ere azaltzen dira guztiak nahaspilaturik.

leak 45 urtetan zehar ministari eta goi mailako kargu mordoxka bati deklarazio hartzen dihardu. Errepublikako presidente den Francesco Cossiga berari ere gutun bat helarazi dio deklarazioa hartzeko baimena eskatuz.

Gladioren sorrera

talian mila pertsona ingu-

ruk osatzen zuten (edo dute) Gladio (ezpata italieraz), CIAk finantziatu eta OTANen barruan egituratutako erakunde sekretua. Fazista zaharrak, antikomunistak, parakaidista ohiak, zerbitzu sekretuetako partaideak eta abar luze batez osatutako taldearen zeregin zehatza Varsoviako Paktutik etor zitekeen eraso bati aurre egitea zen Giulio Andreotti gobernuko presidenteak —Kristau Demokraziakoa (DC)— urria-

1972ko 1972ko maiatzaren 31ean auto-bomba baten eztandaz hiru karabini hilik gertatzen dira Italiako Peteanon. Denbora batera Enzo Vincigerrak eta Carlo Ciccuttinik atentatua berenganatu eta gartzelaratutak izango dira. Ikerketaren hariari jarraituz 36 urteko Felice Casson epaile gazteak lehergailua gordezten zen zuloa aurkitzen du, konturatuz gainera zulo hori Gladiok erabiltzen dituen beste 139etariko bat dela. Ate hau zabaldu eta gero, Andreotti Gladioren historia azaldu beharrean izan da. Orain Casson epai-

La Repubblica italiar egunkarian Andreotti eta Ochetto

ren 25ean parlamenduaren aurrean azaldutakoaren arabera. Horretarako leher-gailu eta arma ugariz beteriko dozenaka zulo zabaldu zituzten italiar lurretan. Halaber, Francesco Cossigak (DCkoa) Londrestik egindako adierazpenetan Gladioi sorreren erredakzio testuan parte hartu eta erakundea 45 urtetan sekretuan mantentzeagatik bere arrotasuna agertzen zuen. Bitartean Italiako eritzi publikoak segurutzat ematen du Gladioren benetakoz zeregina Italiako Partidu Komunista (PCI) gobernura ez heltzea eta ahalik eta gehien ahultzea zela.

Allan Dulles CIAko zuzendariak 1947an EEBBetako kongresuaren aurrean egindako adierazpenetan: «Komunismoaren aurka borrokatzeko ezin gaitezke egon boterean dauden gobernuen eskariaren zain. Guk erabaki behar dugu noiz, nola eta non parte hartu...». Are zehatzagoa maiatzaren 14ko EEBBeta-ko dokumentu honetan («Memorandum del Joint Chief of Staff») CIA eta SIFAREN (italiar armadako informazio zerbitzuak) planen gainean azaltzen dena:

— CIAk finantziatzen zuen OTANeko Gladio erakundea alimoak ●

«PCIren indarra ahultzeko burutu beharreko operazio politiko, paramilitar eta sikologikoak». Eta azkenean, Andreottik azaltzen duena, «sare klandestino hau 1956ko azaroaren 15ean sinatu zen CIA eta SIFAREN artean». Hiru urte geroago, 1959an Italia CCPn (Plangintza Batzordeko Komitea) sartzen da. Halaber, Gladio beste Europako estatu batzuetara ere zabaltzen hasten da, Frantzia, Belgica, Espainia, Grezia... Eta hortik aurrera, orain ikusten denez, zerbitzu sekretu italiarren esku beltzak ikututako gauza askotan Gladioren eskua ere agertzen da, beti bezala nor den nor inoiz jakin barik. Zerbitzu sekretu, logia masonika P-2 eta Gladio Italian gertatzen diren atentatu neofazizten atzean agertuko dira.

PCI, eta orohar Europako gainontzeko alderdi komunistak, gobernura iritsiz gero Gladio funtzionamenduan ekingo litzateke.

Julio Andreotti politiko errekaizta da Italiako gizon indartsua.

Aldo Mororen gutunak

Dena den, behin gaia kale-
ra aterata gero, italiarrek
zera galdegiten diete be-
raien buruei: «Zergatik ate-
ra da guzti hau une honetan
hain zuzen? Ez ote da izan
Gladio estatuko bizimodu
politikoa baldintzatzen
zuen?». Eta duda barik, ez
dira erantzun errezeko gal-
derak. Hala ere, bada beste
datu bitxi bat adituen esa-
netan Gladioren ateratze
hau azal dezakeena, eta
hain zuzen Brigada Gorriak
hil zuten Aldo Moro kristau
demokraziaren buruaren
bigarren gutunen agerpena
azaroaren 18an. Guztira Al-
do Morok 55 eguneko bahi-
tze denboran 400 orrialde-
ko txostena idatzi zuen,
Kristau Demokraziak (DC)
eta berorren buru batzu
—batik bat Andreotti— az-
ken 40 urteetan zehar izan-
dako jokaera oso modu go-
gorrean kritikatu. An-

dreottiren maltzurkeria az-
pimarratu eta Cossiga bere
menpe dagoen gizona dela
dio Morok. Aldi berean ko-
munistak ere gogor kritika-
tzen ditu, nahiz eta bera
izan zen PCI sistema bar-
ruan integartzeko ahale-
gin handienetarikoa egin
zuen.

Mafiaren eskubelta

Mafia dugu Italiako beste
funtsezko elementuetariko
bat, eta ateratzen bada, Gla-
dio eta zerbitzu sekretoe-
kin duen loturagatik da. Eta
maila honetan lehendabizi
adierazi behar da Italian bi
eratarik ikusten dela mafia:
sistematik kanpo dagoen
gauza harriskitsu bat beza-
la eta beste batzuk sistema-
ren alderdi garrantzitsua
bezala; kontrol soziala eta
sistema ekonomiko politi-
koa inposatzeko beste mo-
du bat. Logia P-2 da egitura-

rik izkutuenetarikoa, eta
berau, Gladio eta zerbitzu
sekretoen artean dagoen
lotura frogaezina bada do-
kumentazioaren bidez, lo-
tzen dituen elementu ugari
daude. Licio Gelli adibidez
—P-2ko burua—, CIAkoa
dela edo izan dela nahiko
argi dago.

Aurtengo ekainean Ita-
liako TV1ek (DCkoa) Euro-
pan CIAko bigarren izan-
dako Richard Brenneke
agentea elkarriketatu
zuen, bertan argi utziz CIA
eta P-2k «tentsioaren estra-
tegia»ren garaian elkarre-
kin ihardun zutela. An-
dreottik parlamenduan oso
gogor kritikatu zuen
TV1eko zuzendariaren jo-
kaera eta hau oso epe labu-
rrean bere kargutik kendu
zuten. Andreottik berere-
hala gezurtatu zituen parla-
mendutik Brennekek tele-
bistatik botatakoak eta bai-
ta ere Brenneke CIAkoa ze-
nik. Baina laster ikusiko
zen esaten zuen guztia egia
zela, Estatu Batuetako epai-
leek Brenneke CIAkoa zela
baieztatu zutenean eta Ita-
liako epaileek TV1ek egin-
dako telebista erreportaia
beren artxiboetarako hartu
zutenean.

Gelli-Ferracutti

Licio Gelli P-2ko buruare-
kin ere beste antzerako zer-
bait gertatzen da. Italiako
epaileek informazioa eska-
tu epaile iparamerikarre
eta hauek estatu sekretua-
ren arrazoia topatu zuten
Jeliren kasuaren gainean.
Erromako egunkari saldue-
na den La Repubblica
urriaren 21ean dion legez
ikutezina da: «CIArekin ze-
rikusirik eduki dezakeen
pertsona edo gertaeraren
baten berririk ematea debe-
katua dago, honek defentsa
eta kanpo politikari eraso
egitea suposatuko bait lu-
ke». Jeli eta CIAren arteko
harremana nahiko argi ge-
ratzen da beraz informa-
zioa ukatze honekin.

— Andreottiren
maltzurkeria
azpimarratu eta
Cossiga bere
menpe duela zion
Morok
alimoak ●

Julio Andreotti, P-2ko buru nagusia, CIAren agentea da aspaldidanik.

Datu interesgarri gisa Franco Ferracutiren izena, Euskal Herrian ezaguna eta Licio Gelli eta Cossiga presidentearen arteko zubi lanak egin zituen. Ferracuti Cossigaren sikiatra izan zen 77-78a bitartean. Mororen bahiketaren segimendua egiteko «krisi batzordea» eratu zen —Cossiga buru— eta honek aholkatu zen ez zela Brigada Gorriekin negoziatu behar. Gero jakin ahal izan zen batzorde horretakoak P-2koak zirela guztiak. Gelli, garaiko Italiako pertsonarik botere-tsuenetarikoa, gordeta zegoen orduan. P-2aren 2.137 karnet zenbakiaren jabe eta Boloniako zarrakaren sumarioan prozesatua dagoen Aldo Semerari ideologo neofazistaren oso laguna. Halaber, baditu beste lagun batzu terrorismo beltzaren zerrenden artean. Hara Julio Gracini SIS-DEko (serbitzu sekretu zibila) buruak Boloniako epaiketan botatakoa: «Konturatu bait nintzen Ferracutik CIA eta espioitzaren zenbait elementurekiko zuen loturaz». Lanbidez sikiatra, berak izan zituen aztergai Mororen gutunak, bere informean nahiko buru galdutzat jotzen zuelarik Moro. Ez zen komenigarria Morok azaltzen zuen DC, zerbitzu sekretuak eta P-2aren arteko lotura guztiei garrantzi

— Gladioren benetako zeregina PCI gobernura ez haltzea zen alimoak ●

handiegirik ematea.

Azkenik, aipatu behar Ferracuti izan zela Eusko Jaurlaritzak duela bost urte Euskal Herriko borroka armatuaz aztertzeke izendatu zituen bost «esperto»etarikoa bat. Bitxikeri gisa esan txostenean Italiako terrorismoaz ari denean talde ez-kertiarren aipamen sendoa egiten duela, eskumatarrena ia aipatu ere ez duelarik egiten, Italian «tentsioaren estrategia» batik bat eskumatar atentatuez josirik izan zenean, P-2a eta zerbitzu sekretuak muturreraino sartutako atentatuak.

Cossigalarri

Apur apurka Gladiok bere agerpena egin du estatu desberdinetan, Italia, Frantzia, Belgika, Espainia, Suitza... eta dirudienez oraindik zutik dago, koordinazio lanetaz aurtengoan Belgika arduratzen ari delarik. Dena den puntu hau ez da batere argia oraindik, Estatu Frantsesak adibidez duela urte batzutatik ona era-

Achille Occhetto, PDSko (lehenago PCI) burua arazo beltz guztiak argi daitezen erreibindikatzea eskatzea die italiarrei.

kundea deuseztatua dagoela iragarri bait du. Estatu Espainiarrean oraindik inor gutxik heldu dio gaiari.

Bitartean, Italian estatua- ren zutabeak dantzan dau- de, demokrazia eta subira- notasuna koloka jarri ditu Gladiok. Kristau demokra- tek «gera hotza» zela eta al- de bakoitzak bestea garai- tzeagatik astakeri asko egin duela argudiatuz, azken 40

urte hauek ahaztea eta berriro ekitea proposatzen du. Bigarren Errepublika bati ekitea edo. Occhetto- ren PDS (lehenago PCI) na- hiko isolaturik, eta horre- gatik ez du gogor erasotu nahi, nahiz eta bera eta bere inguruko diputatu inde- pendienteak diren jarrera gogorrera erakusten ari di- renak. Koalizio gobernua osatzen duten gainontzeko alderdiak, Sozialista, So- zialdemokrata, Errepubli- karra eta Liberala nahiko ja- rrera apala erakutsi dute, batik bat Casson epaileak deklaratu dezakeen ikusteko Cossiga presidentea deitu duenetik. Hala ere, Cossi- garen egoera kolokan da- go.

«Tentsioaren estrategia» gobernuen jarrera gogortzea zuen helburu.

HISTORIA ETA GERO

Amaitu da Historia, F. Fukuyama, 1989

■ KGB GRĒBAN!

KGB polizia soviatar ezagun eta —lehen behintzat— guztiz ahaltsuko goardia eta milizianoak greba eta protestatan ari dira Soviet Batasunean eskubide sindikal eske, beste langileek egiten duten bezala. Irudiko hauek, Ukrainiko Soviet Gorenaren egoitzaren aurrean egin zuten manifestaldia Kiev-en. Protestan daude baita Asiara trasladatu nahi dituzten armadako zenbait pilotoren emazteak, eta bi aireportu blokeatu dituzte jada, bata Ukrainian eta bestea Karelian.

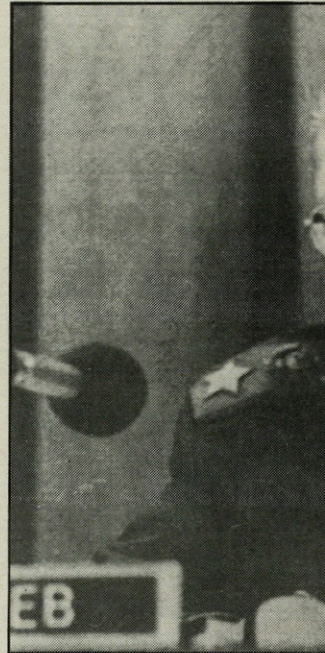
■ LATINA ARRISKU BIZIAN

LATINAREN Nazioarteko Batasunak, erromatarren hizkuntza zahararren aldeko amorratuen elkarte batek, eskakizun berezia egin dio Europar

Elkarteari, latina arriskuan dauden Europako hizkuntz zerrendan sar dezaten. Bitxikeria gisa, aipa dagigun Soviet Batasuna FCSS dela latinez: Foederatae Civitates Socialistae Sovieticae.

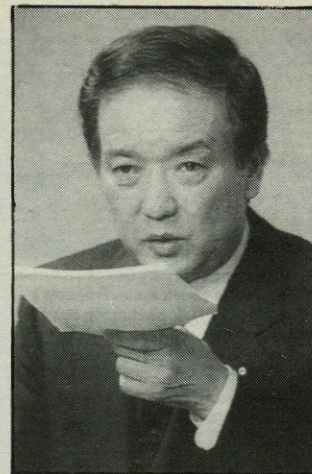
■ GAU MAGIKOA

AZAROAREN 22tik 23rainoko gaua magikoa izan da. Desertuan, duna artean, Gizon Zuri Handia bere soldaduekin bildu da Thanksgiving edo Esker Oneko afarian, indioilarra jateko iparramerikar zintzo guztiek bezala. Ekialderago oraindik, jauregiko lorategiko etxola zeremonial batean, Akihito enperadorea bere aurretikoekin bildu da, jainkoekin, eta Amaterasu eguzkiaren jainkosarekin elkartu ondoren bera ere jaingo bihurtu da. Gero, lotara joan dira Gizon Zuri Handia eta Akihito, eta biharamunean —zoritxarrez akaso?— esnatu egin dira.

«Indarren batzuk, separatistak edo anti-sozialistak, nazioa zatitzen ahalegintzen badira, edo indarrean eta bide ez konstituzionalak medio sistema soziala aldatu nahi badute, armadak parte hartu dezake horren kontra».

Sergei Akhromeiev mariskala, Gorbtxoven aholkulari militarra.

«Banzai!, Banzai!, Banzai!».

Toshiki Kaifu, Akihitoen tronuratzean.

O I H A R T Z U N A K

«Palestinaren Askatasunerako Erakundeak ezin izango du erabili Libanoko lurraldea Israel erasotzeko».

Elias Haraui, Libanoko lehendakaria.

«Poloniarekin Oder-Neisse muga finkatzen duen hitzarmena sinatzea ez da erreza izan Alemaniarentzat, ezta niretzat».

Hans Dietrich Genscher.

«Zera esan dezaket Gladiori buruz, ez dela talde bat, ez dela estruktura bat... Hartzen dituen erabakiak, noski, sekretuak dira...»

Hans Klein, Alemaniako gobernuaren eleduna.

KUWAITIARREN IRUDI KANPAINA

KUWAITEko exilioko gobernuak irudi kanpaina berria hasi du. Orain arte, atzerriratutako milaka kuwaitiarrek oporretan lasai lasai baleude bezala konportatu dira, ea noiz erasotzen zuten beren aldekoek. Baina emirrak kontratatutako aholkulari berriek hori aldatzea erabaki dute, prentsa zerbitzu modernoa zabaldu dute Arabian, emirra bera armekin hasi da entrenatzen, jarrera borrokalaria agertuz, eta nazioarteko prentsan iragarki kanpaina hasi dute. Iragarkian aurpegia estaltzen duen emakumea ageri da, baina ez beloaz, «Free Kuwait» dioen pankarta batez baizik.

KE ARTEKO EGUNAK BERLINEN

SQUATTERen kontra gogor ekin du polizia alemanak. Gazteek Eki Berlineko Friedrischain auzoan okupatu dute etxe huts piloa eta handik atera zituzten poliziek. Hiru mila polizia aritu ziren beren etxeak defendatzen zituzten bostehun gazteren aurka. Eki Alemaniako iazko iraultza bultzatu zuen Neues Forum taldea eta PDS (komunista ohiak) alderdia squatterren alde jarri dira eta taldeotako partaide batzuk atxilotu egin dituzte.

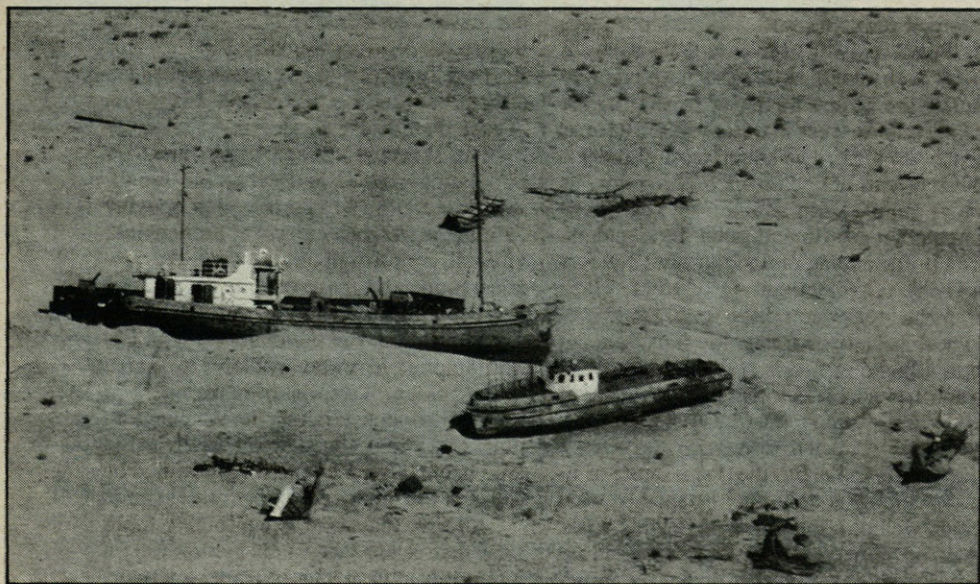

INDEPENDENTZIARAKO ERREFERENDUMA ESLOVENIAN

ESLOVENIAren independentziarako erreferenduma proposatu du errepublika jugoslaviar honetan boterean den DEMOS koalizioak. Eslovenia da Jugoslaviako bost errepubliketarik aurreratuen ekonomikoki eta irekiena politikoki. Maiatz azkenean, independentzia osoa ala Jugoslavia konfederatuaren artean hautatu beharko dute esloveniarrek. Esloveniak eta bere ondoko Kroaziak Jugoslavia konfederakuntza bihurtzea proposatu dute legebiltzar federalean, hau da, estatu subirano arteko aliantza. Ereduek hau Serbiak proposatzen duen eredu pan-serbio zentralistaren guztiz kontrakoa da.

AZKENEKO TTANTTAK GERRARAKO BIDE?

Prentsan irakurri berri dugunez, Indiako milaka herrik ez daukate ur iturririk batere. Euren bizilagunek bide luzeak ibili behar izaten dituzte erreka edo putzurik gertuena iristeko. Bertako zenbait hiritan, hospitalak eta hotelak ur hornitzaile pribatuen menpe daude, litroko 70 pezeta ordaindu behar dutela. Urteroko montzoiek India gehiena suntsitzen duten bitartean, populazioaren hazkunde inkontrolatuak ur erreserbak ahitzen ditu. Lurpeko uren eskuratzeak eta zuhaitzen mozteak balantza hidrologikoa irauli dute, azpikontinentea uholde eta lehorte kate batean amilduz.

■ Hogeitamar urtetan bi herenez lurrundu dira Aral itsasoko urak.

INDIAKOA mundu osoan gertatzen ari denaren, gerta daitekeenaren adibide bat besterik ez da. Planeta kezkatzen duten

beste gainerako ekologia arazo handiak: epeltze globala, ozonaren agortzea baino begi bistakoa dugu hau. Xinpleki, ez dago ur

nahikorik. Mexicoko auzo tzarretatik Txinako baserri landa gainesplotatueta raino, agortu ez ezik, ur erre-serba horiek pozoindu egi-

ten dira sarri, bizitza edozein arrasto desagertaraziz.

Europa edo Estatu Batuen ekialdean bezala euria aski egiten duen lurraldeetan ere, hornikuntza eskasten ari da eta kalitatea malkesten. Munduko Baliabideen Institutoak jakitera eman duenez, munduko 5.3 bilioi lagunetatik, 3.4k, per capita base batean, egunero 50 litro ur erabil dezake soilik. Hainbat milioirentzat, garbitzeko uraren ezak epidemiak, gosea, etsipena eta heriotza dakartzta. Nazio Batuen arabera, 40.000 ume hiltzen dira egunero —asko, diarrea eta ur krisiaren beste efektuen biktima.

Nonahitik adi daitezke alarma seinaleak. Sovietar Batasunean, Aral itsasoa-ren inguruko lurrari buruzko politika kaskarrak behinola Islandiaren tamainakoa zen laku erraldoia bi herenetan gutxiagotu du 30 urtetan. Israelek SESBetik heldu diren milaka etorkinentzat ura bilatu behar du, eta bere aldameneko Jordaniak —urez arront pobre, eta Ekialde Erdiko hazkunde tasarik handienetarikoa duena— begiztatzen dituen ibai berberei begira dago. Ipar Ameriketara, lehorteak gogor jo du hirugarren urtez, eta Mexicon 30 milioi lagunak, populazioaren %40ak, ez dauka edateko moduko urik.

Ur murrizketak populazioaren hazkundera eta garapen ekonomikoa baldintza litzake, behar adina elikagairik produziterik egongo ez balitz. Gizakiok darabilgun uraren %73a nekazaritzarako da. Hondar hamarkadetan, eskala handiko irrigatze bidez, lur

eremu idorra franko ezarri da aldatzeko moduan; baina basamortuei buelta emango dien nahikoa urik ez dago dagoeneko inon.

Urgerrak pizteko zorian

Orain-oraintxe gerra petrolio delarik eta lehertzeko zorian badago, geroko gatazka armatuaren zioa ura gerta liteke. Israel eta Jordaniaren artekoaz aparte, Egipto eta Etiopiak, India eta Bangladeshek, Turkia eta Irakek ere badituzte uragatiko eztabada serioak.

Haifako Unibertsitateko Arnon Sofer geografia irakaslearen ustez, «gerrek Ekialde Erdian 90etan leher egin dezakete, Estatuak norbere aldamenekoaren urak kontrolatzen saiatzen badira». Orain urtebete adierazi zuen Turkiak Eufrates-eko urak kurdoak apoiatzen bide zituen Siriaren aurka erabiltzeko asmoa.

— Israelek ur gehiago behar du, eta Jordaniak begiztatzen dituen ibai berberei begira dago ●

Urak agortzen ari diren ideiak berak harrigarri dirudi, munduaren azalaren %70a H₂Oz beterik dagoela. Ordea ur horren %98a gazia da, edateko edo nekazaritzarako erabiltezinak. Gazigabetzea teknikoki daitekeena da, baina sobera garestia, Saudi Arabia bezalako Estatu aberatsek soilik permiti bait dezakete. Edateko urik gehiena bi polotetan bilduta dago; laku, ibai

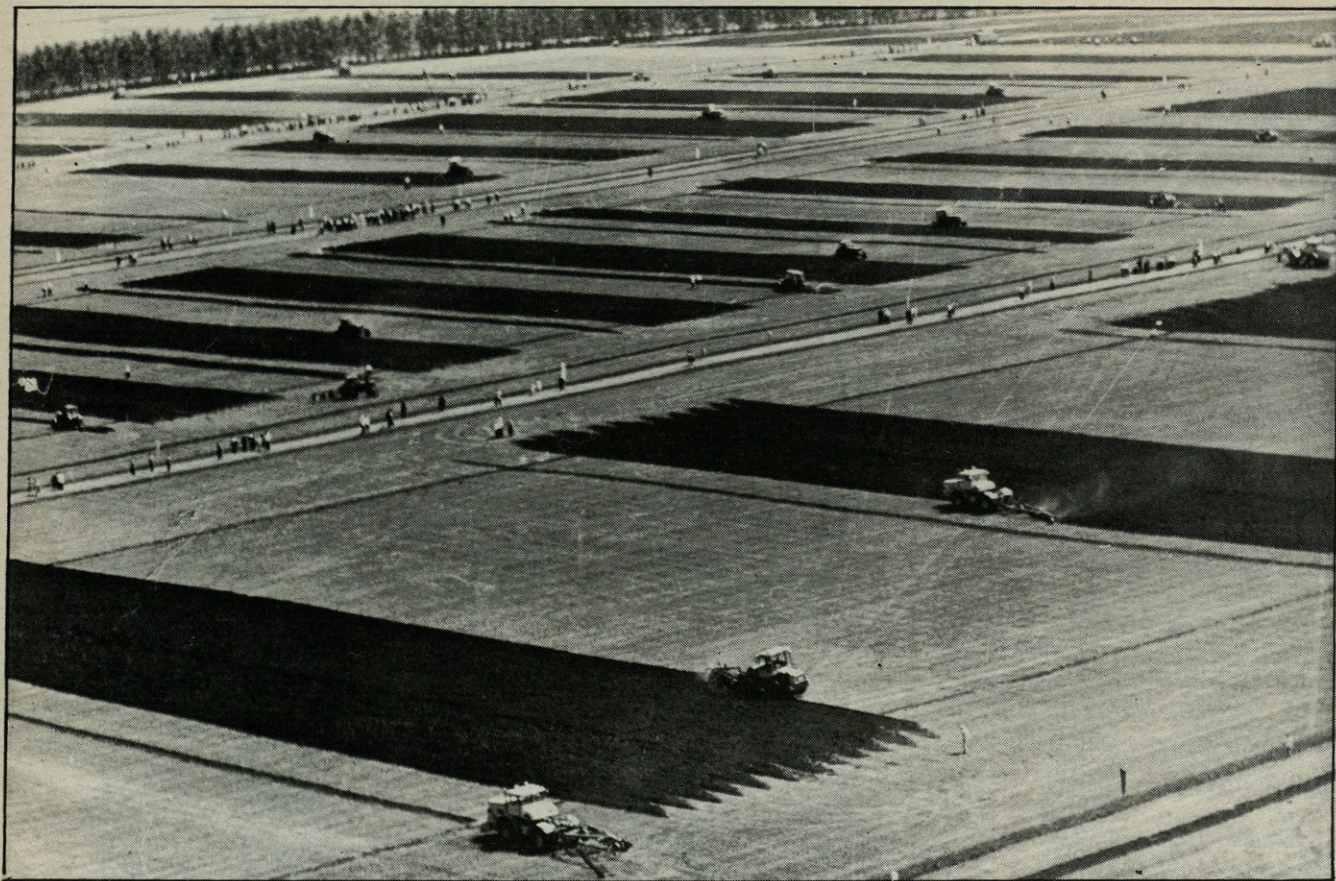
eta erreketan %0,14a besterik ez dago. Portzentaia hori, bestalde, oso desberdinki banatzen da: Canadak, esate batera, Mexicok baino 26 aldiz ur gehiago dauka per capita, eta Birmaniak Botswanak baino 35 aldiz gehiago.

Etiopiako kasuak putzuak agortzen direnean zer gerta daitekeen erakusten du. Joan den hamarkadan gerrak eta lehortekronikoak milioi bat lagun hil eta beste milioika batzuk elikapen txarrak jota utzi zituen. Etiopiarrek beren egoera zaila noizpait hobe-

tzea espero dute, ura euren Estatuan sortzen den Niloren adar batetik hartuta. Baina horrek Sudan eta Egiptorekin enfrenta litzaieke, biok ere ibai horren uren beharrean dira eta.

Egipto, bereziki, dago urari begira zalantzan. Bere 55 milioiko populazioa milioi batez emendatzen da 9 hilabetero. Erabiltzen diren irrigatze teknikak ez dira biziki efiziente, eta irrigapena zabaltzeko bide errazik ez dago. Konponbide bat —1983ko Sudango gerra zibilak galerazi zuena— Sudango Sudd izene-

Etiopiak, Niloko adar batetik ura baliatu nahi izanez gero, Egipto eta Sudanen oposizioa topa lezake.

■ Ur murrizketek, behar adina elikagairik ezin produzitu eta, garapen ekonomikoa baldintza dezakete.

ko eskualde zingiratsua ebibatuko lukeen kanal bat eraikitzea litzateke; izan ere 31.500 km. karratuko padura horretan sobera ur lurruntzen bait da. Aldiz, ingurugiro espezialistak obra horren efektu ekologikoen norainokoak belhurtzen ditu: 400.000 pertsona afektatuko luke, eta milaka espezie hegazti, arrain eta ugaztun ere bai.

Etorkizun uherra

ESBen, eta berdin Ekialde zeneko beste Estatuetan ere, ekologia ez da bistan da lehentasuna izan inoiz. «Lantegi bateko ofizialak ez badu plana betetzen, jo egiten dute. Ura zikintzen badu, ez dute jotzen», azaltzen du bertako ingurugiro aholkulari batek. Polonian,

Bronislaw Kaminski ingurugirorako ministroak esan duenez, uraren herena ezin daiteke ezertarako erabili.

Txinan, orain hamar urte, Gobernuaren ikerketa batek nazioan 700 milioi lagunentzat ur baliabideak bazirela, esaten zuen. Alar-matzekoa zena, ordurako 900 bait ziren bertako biztanleak. Ur horniketa emendatu ezinean, agintariek 1.1 bilioi lagunentzako ura bazegoela oraindik, adierazi zuten. Populazioak azken marka berorri ere gainditu duenean, ikerketako kopurua altxatuz konpondu dute gaitza. Egun 50 hirik pairatzen dituzte ur murrizketa larriak.

Txinaren alde, zientzilarien buru argia —partikularzki, gatza eta lehorra jasaten duten aldakinak sortu dituzte— eta populazioaren hazkundea geldie-

razteko izandako arrakasta ditugu.

Mendebaldeko Europako erreka gehienetan zikina sobera dago. Frantzia laborantzarako erabiltzen diren ongarririk direla eta polemika piztu berri da, zenbait komunetako iturrietatik (Bretainian, nabarmenki) ur litroko 500 miligramo nitrato isurtzen delako, europar arauak dioena hamar bider. Eta hala ere, espezialista batzuek Europa Mendebaldeko ibaiak 50 urteren buruan garbiak izango direla daukaten esperantza adierazi dute, gisaber Ekialdekoak, epe luzexeko batean.

Esperantzarako beste leihobat Mohamed El-Ashry, Munduko Baliabideen Institutokoak uzten du zabalik: jendeak darabilen uraren %65etik %70era bitarteko lurrundu edo eta lurra-

ren azpira ihes egiten badu, portzentaia hori —hori bai, baldintza optimoetan— %15era jeitsi bide liteke.

Halaz guztiz, humanidadeak kontuzago ibili behar du hemendik aurrera. Ageri bait da, urari dagozkionak ez direla banaketa arazo pasajeroak. Errekurtsoak agor litezke, eta zuhurrago babestu behar dira.

Esteban Irazgoiti

BARONA: Pancorri, 3. Tfnoa: 50245423. Fax: 50388334.
 DONOSTIA: Getaria, 19. Tfnoa: 423245. Fax: 298343.
 BILBO: Leizola, 5. Tfnoa: 4243154. Fax: 4241967.
 IRUNEA: Gasteiru plaza, 23. Tfnoa: 123435. Fax: 129834.
 GASTEIZ: Olagibel, 67. Tfnoa: 238129. Fax: 249576.

EUSKALDUNON

Egunkaria

1. urtea / 8. zenbakia
 Astelehena, 1990ko
 maiatzaren 19a
 Salneurria:
 70 pzt./4,5 libera

Euskadi-Georgia

Pentsionisten
 eskaintza...

NBE eta EEBBen zurikeria salatu du Jerusalemgo hilketaz

Palestinarrak matxinadari eutsi diote alerta egoera osoari muzin eginez

Tankera guztietako erreakzioak

BUSH lehendakariak...
PRENTISA...
SIRIA...
JORDANIARI...
KUWAITOK...

Palestinaren Askatasunerako Erakundeak (PAEK), NBEren Seguratasun Kontseiluko hots partaideei leporatzen die Jerusalemgo hilketaren erantzukizina, batez ere Estatu Batuei.

honen jatorrak...
 Gisa berdin, WAPAK banatutako...

tu, erakunde...
 Tuntur...

ERANTZUN PALESTINARRA KALEAN

Arrokaren...
 Pentsio...

ESATEKO ASKO DAUKAGU

Egia...

Rolando...
 Dima...

miliara...
 Dima...

Jerusalemgo sarraskian hildako Israelin 15 urteko mutila...

Argia Eguna 90, hamar urte bete eta hamarkada berriaren zain

BIHARKO PRENTSA GAURTIK

Azpiegitura sendotu ondoren Argiak produktua hobetzeko asmoa du.

Argiak hamar urte bete ditu aurten eta laurogeitamargarren hamarkadan sartzen da, bere hogeikadaren bila. Baina urrunago abiatu behar euskal prentsan hainbateko tradizioa duen aldizkari honen aztarnak aurkitzeko. 1919an sortu zen Zeruko Argia eta beraz hainbat urtetako tradizioak bizirik dirau

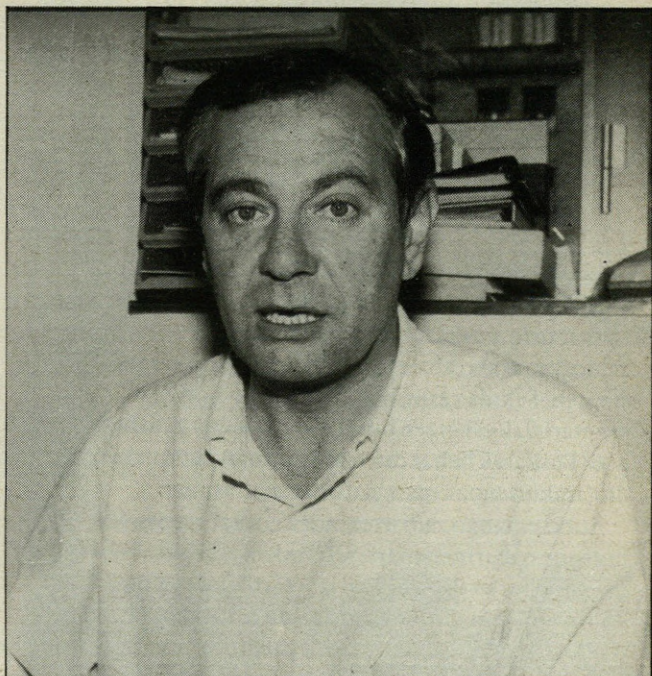
HAMAR urte bete ditu Argiak 1990ean, baina aldizkari honen sutraiak askoz ere urrunago aurkitzen dira. 1919an sortu zen Zeruko Argia, historia luze baten ostean Argia izaten amaitu duena. Gora behera ezberdinak, gertaera asko eta lan ugari bildu dira Ze-

ruko Argia, Argia izatera pasa eta gaur egun arte. Oraindik ere euskal prentsaren azpiegitura egiten ari den arren, inoiz eduki duen onena da ziurrenik eta Azken finean duela hamar urte hasitako bidea zuzena zela frogatu eta baieztatu du Argiak.

Zeruko Argia hustu, Argiaren alde apostu

Egin eta Deia sortu zirenean 1977an, etxeko erdal egunkariaren sorrera izan zen, euskal prentsaren baitan haiekiko ilusio berriekin batera. Ondorioa, Zeruko Argia hustu eta bertakoen bakardadea. Presoen askatasuna eta zenbait errefuxiatuen etxeratzea. Garai berriak. GARAIA, BERRIA, PUNTO Y HORA. Geroago ERE astekaria ere. ZERUKO ARGIArentzat konpetentzia berria. Denak desagertuko ziren. Zeruko Argiak errekonbertsioari ekin zion: kostoak jaitsi, ahalmen ekonomikoen arabera estrategia finkatu eta merkatua ezagutu. Hiru zutabe horietan oinarritu eta taldea egin.

Papera aldatzearena —eguneroko prentsakoa— izango da orduko Zeruko Argiaren karakteristikarik bereziena. Elixabet Garmendia, Pilar Iparragirre, Lurdes Auzmendi, Jose Luis Alustiza, Rotu Astrain, Karlos Valverde, Joxemi Zumalabe, Felix Ibargutxi... eta ahaztutako zenbait. HORMASPRAYKO, BAIETZ ASTEA GAIZKI BUKATU... Antton Olariaga, Ramon Saizarbitoria, Koldo Izagirre, Balere Bakaikoa, Mikel Atxaga, Xabier Portugal, Tororo, Ramon Agirre, Jon Urrujulegi, Floren Ostolaza, Luisito Bandres, Julen Kaltzada, Joxe Mari Velez de Mendizabal, Andoni Sarriegi, Ermiñe Madariaga, Mikel Iribarren, Ladix Arrosagarai, Gexan Lantziri, Patxi Zabaleta, Txema Larrea, Anjel Amigo, Vixente Ameztoui eta ahantziko zaizkidanak nahiz eta memoria onekoa izan nere amak dioenez.

Irakurleagoak ez gintuen abandonatu eta konpetentzia berriaren eraso nola edo hala gainditu genuen, angustiak eta tristurak barne. ARGIA berriaren oinarriak finkatzen eta sendotzen ari ginen emeki-emeki. Euskal prentsan sinisten genuen eta horrek mantentzen gintuen zutik. EGUNKARIAK izan dezala orduan izan genuen adinako suerterik irakurleago, publizitate sailako kiente, langile eta kolaboratzaileek euskararekiko jarrera baikorraz. Amen.

JOSE MARI OSTOLAZA

Zeruko Argia, Argia al-dizkaria bilakatu zenean, garai kritikoa izan zen euskal prentsarentzat. 1980. urtean azaleratu zitzaizkion euskal prentsari Franco hil ondoren zenbait urtez estaiak egon ziren erruak. Ez zen azpiegitura sendo batean sustengatzen eta gainera, denborarekin argi geratu zen euskal kazetariak «bilingue» zeritzaien komunikabideetara jo zutela, batipat Deia eta Eginera. Beraz kalkulo baikorregien erruz egin eta espero zen bezala euskal irakurleagoak ez zuen gora egin.

Honekin batera Zeruko Argiak saltzen omen zituen

kopuru puztuak, benetan errealak ez zirela azaleratu zen eta ordurate aldizkariaren jabe ziren kaputxino apaizek, prentsaren erronkari eustea zuzenean beraie zegokiena ez zela ikusiz, Zeruko Argia utzi egin zuten. Ekonomikoki oso larri geratu zen aldizkaria, baldintza eskas eta txiroetan.

Lan militanteaz aurrera

tapa berria 1980ean has- ten da, handik aurrera Argia deituko den aldizkaria-

rentzat. Zenbait hilabete- tan kaleratu gabe, azke- nean subentzioen itxarope- nean, aurrera jotzen da 1981ean. Baina argi zegoen bertako langileen lan mili- tanteak irauneraziko zuela definitiboki. Bestalde ha- mar mila pezeta jarri zituz- ten 150 bat euskalzaile aur- kitu ziren, proiektuaren ziurtatzeko. Era berean ira- kulegoarengana, jendea- rengana heltzea bideratu zen 1982an Argia Eguna an- tolatzen hasiz, Euskal Herri guztiko ahalik eta euskalza- le gehienekin, Argia ezagu- tarazi eta laguntza jasotze- ko helburuarekin. Bitarte guzti horretan produktu al-

detik hobekuntzak egiten hasi zen Argia, (32 orrialde- tatik 40ra pasaz, Koxka ge- higarriarekin...) eta gainera produktu berriak sortzeari eutsiz. Modu honetan egin zen lehen aldiz 1984ean le- hen urtekaria. Orain nor- maltzat jotzen den urteka-

**— Duela
hamar urte
hasitako bidea
zuzena zela eta
egun ere badela
frogatu du Argiak**

Potentzialetik zinetikara

Hamar kada miresgarriaz hitz egin nezake, baina ARGIAk hamar urte bete dituela besterik ez dut esango. Hamar urte, euskal prentsari zor zitzaion azpiegiturarako ahaleginetan. Horretarako energiak ematen. Sekula ez du, berriz, ahalegin horretan, kazetaritzak eskatzen duen zorroztasuna albo batera utzi. Euskarak behar duen bizitasunari eutsi nahi izan dio, irakurleagoak merezi duen zabaltasunari.

Aurki emango zaio irtenbidea euskal prentsak zuen hutsune nabarmenenari. ARGIAk inoiz baino zehatzago heldu beharko dio astekari izaerari, inoiz baino sakonago. Egunerokoak prentsan erantzuna izango duen neurrian, astekari honek gaiak harrotzeko leku aproposagoa bilatu beharko du. Egunkaria euskal prentsaren hurrengo urratsa izanik ere, nork bere zeregina finkatzen ari bada ere, bada oraindik energiak eta ahaleginak non pilatu.

ARGIAk, hamar urte hauetan azpiegitura finkatzen bildu dituen indarrak, euskal prentsa normalizatura

heltzeko falta zaigun bidea jorratzen erabiliko ditu, termino zientifikoek dioten bezala, energia ez bait da sortzen, ezta suntsitzen ere, hamar urtetan transmititu den energia hori proiektu berriei ekiteko eraldatuko bait da. Hutsaren hurrengotik abiatutako ahalmen potentzialak abiadura nahikoa lortu du dagoeneko. Zinetikaren abantailak heldu zaizkio prentsari.

G A R B I Ñ E U B E D A

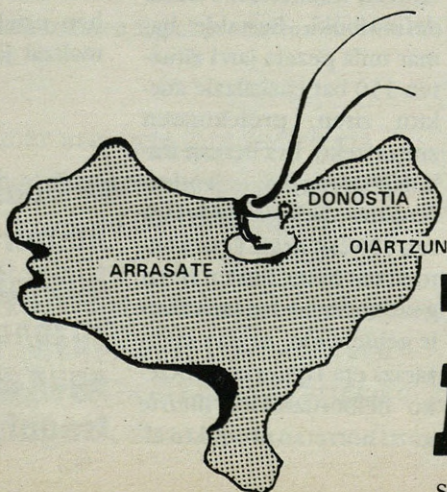
ria, hasieran oso bilduma garrantzitsua izan zen, agenda, testu, eritzi etabarrekin.

Argiak bere helburuetan jarraituz, azpiegituraren sendotzeari ekin zion. Fotokonposizioan ekipa oso

zaharkitu baten bidez hasi zen lanean aldizkaria eta gerora lokala aldatu zenean, berritu egin zen, al-

dizkaria egiteko prozesuaren zati ahalik eta handiena egileen esku izateko asmoz. Lanak handitu eta apostua

Zure etxeko kafea.
Zaporea, lurrina,... bereziena...
kolombiarra ehunetik ehun.
Kolombiako kafearen agiria duen
Euskal Herriko etxe bakarra.

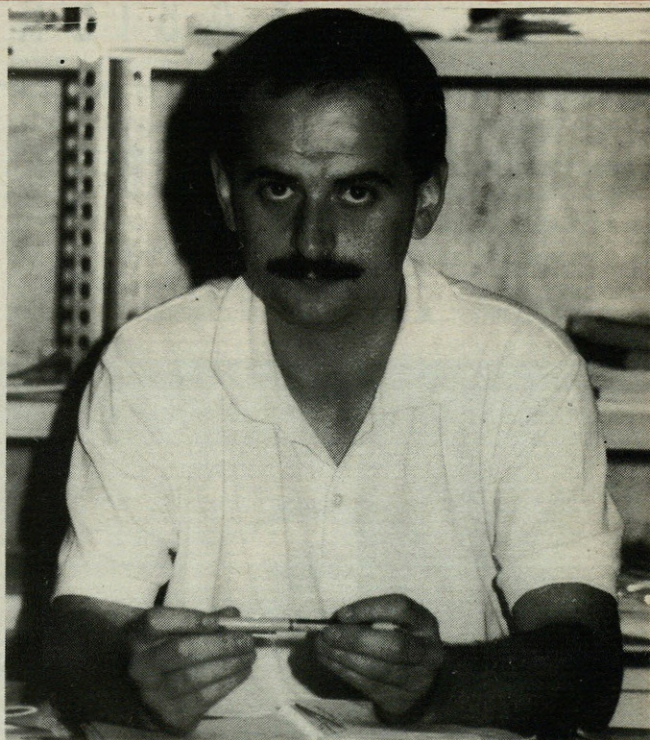
LA CASA DEL CAFE

San Martzial, 19. DONOSTIA Tel: 42 45 12—35 49 14

Kostata baina honaino heldu gara

Abaltzisketako bilkura hartatik zortzi urte pasa dira. Eta ordurako ARGIA urteak zeramatzatzenen eta berrien artean hitzegindakoen zenbait ideia oroitarazi didate «Zeruko» kenduta daramatzagun hamar urteurrena ospatzean. Hasteko, ekin eta urte betera hiru hilabetez itxiarazi gintuzten zorrak goxatzeko inguruko euskaltzaleon laguntza beharko genuela. Gero, aginte autonomiko eta foraletatik subentzioak etortzen hasi beharko zutela. Baina euskaltzale guztioi bezala zegozkigun subentzioak lortzen saiatzeaz gain, gure proiektuak horien menpe ez zuela egon behar. Gauzak konpondu artean, bakoitzak bere patrika ahal zuen lanean berotu eta gainera astekaria egin beharko genuela. Gure zorrotz baina zabal izan nahiak gezurtatuko zituela gorrotatzen gintuztenak eta batik bat ezagutzen ez gintuztenak. Eta euskal kulturaren erreferentzia izatea bezala kazetari produktu gero eta txukunagoa egitea genituela helburu.

Idaztea urteotan lanetako bat izan da ARGIA. Promozioa egiten ikasi genuen, jestiogintzan aritzen ere bai, azpiegituran ahalegintzea ere tokatu zaigu eta horra kazetari-poeta produzio-arduradun. Eta publizitatean bezala informatikan prestatu. Noizean behin astinduren bat jasanez, eta Mikel Antzaren hutsuneak sortutakoa ez

zen ttikiena izan. Baina astindualdi bakoitzean euskaltzaleen bultzada eta hutsune bakoitza beteko duen gazte koadrila berria eskuratu du ARGIAk, beti. 1991erako sorpresa eta berrikuntza gehiago agintzen dugu ARGIA astekarian. Eta euskaltzaleak badaki ARGIAk beti bete duela agindutakoa.

PELLO ZUBIRIA

garatzen zihoan neurrian, Argiak bere bidean segi zuen istitutio ezberdinekin lotura estuak mantenduz, hauei subentzioak eskatuz, baina beste alde batetik proiektu independentea izanik. Hauxe izan da eus-

iraunerazi duena. Ildo honetatik jendearengana behin eta berriro jo eta harpidetzak igotzea lortu zen.

Azpiegitura garatu

Garap enaren bidean aurreinprimaketa Argiaren esku izatea oso beharrezkotzat jotzen zen aldizkarian. 1987an Antza inprimategia sortu zen, Argiaren inpresio lanak komeni bezala beteko zituen enpresa laguntzaile autonomoa. Azpiegituran, inprimategiaz gain, informatika mundua ere landu zen, Argiako zenbait kideren bidez, gestioa eta administrazioa informati-

zatzeko. Proiektua sendotzeko apostu honetan, bizi-tza maila duina ziurtatuz, azpiegiturak garatzearen bidetik jo zuten Argiako langileek. Osaketa prozesoa langile sarea hedatzen hasi zen. Bilbon talde bat osatu zen, atekak itxi berri zituen Anaitasuna aldizkari-ko kideak, Argian alde egin apostu eta Bilboko erredakzioa osatu zuten.

Baina euskal prentsak aurrera egin du eta aurreko hutsak betetz joan dira. Argiak jakin egin du ondorengoak ziurtatzen eta proiektua bere horretan eramaten. Honela iritsi da euskaldunon egunkaria kaleratu-ko den urtera iritsi garena. Urrats hain garrantzitsua

den honetan, Egunkaria, hainbat urtez beharrezko tresna eta beharra, kaleratuko da eta Argiak ere, beste zenbait elkarte eta jende anitzekin batera, parte hartuko du bertan. Aurreko urratsak bete direna frogatuz. Baina bide batez eta birtartean bere aldetik, azpiegitura landu du eta erronka berriari aurre egiteko baldintzak garatu ditu. Aurretik Argiaren Prentsa Sariak banatu eta gero, azaroaren hogeitabostean Argia Eguna ospatuko dugu berriro, eta berriz ere, bertan izango da geure urtekaria. Beraz, Argia sendotzen eta garatzen doan neurrian uskal prentsak ere aurrera dirau.

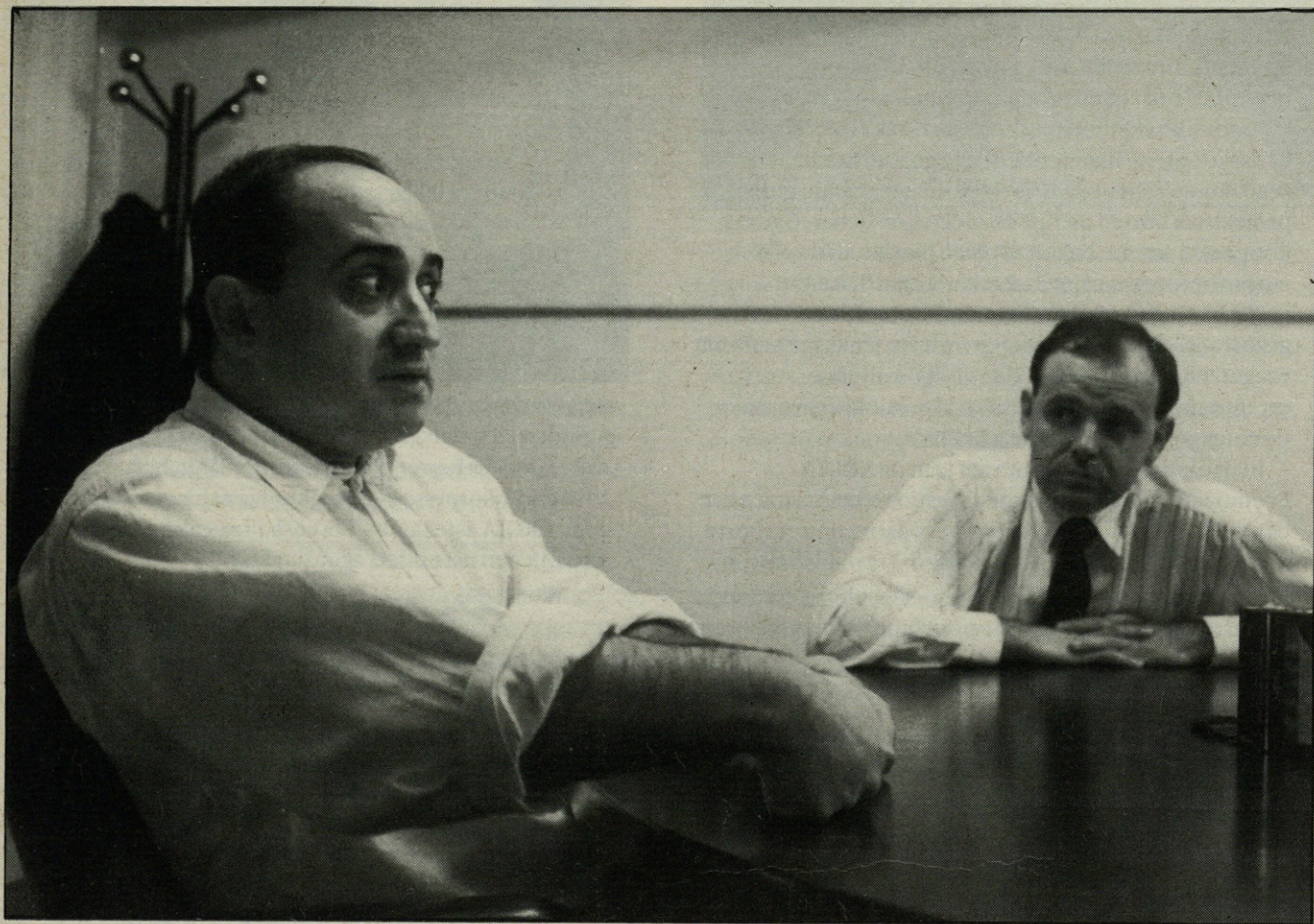
B. Artola

**Argia
Egunean hain
beharrezkoa den
euskaltzale
guztien laguntza
aldarrikatzen da**

kal prentsan egin diren beste apostuen artean Argia ezberdindu eta azken finean

XABIER OTAEGI

JOSE IGNACIO ANSORENA

«Ez gara artista eta ez
aktore, saltsero baizik»

Tomavistas kaskar batekin bakero pelikula bat eginez hasi ziren haurrak dibertitzen. Pailazo sartu ziren. Showman profesional gero. Bitartean, BBVko langile bata, Kontserbatorioko musika irakasle bestea. Donostiar donostiarrak. Kixki eta Mixki ziren. Txirri eta Mirri dira. Xabier eta Piter. 1972tik gaur arte elkarrekin dabilta, umoretsu, Xabier Otaegi eta Jose Ignacio Ansorena.

ARGIA. Zortzi pertsona elkar hizketatzera etorri naiz: Kixki, Mixki, Txirri, Mirri, Xabier, Piter, Otaegi eta Ansorena. Besterik ba al dago nire aurrean?

XABIER OTAEGI. Bai, asko dira.

JOSE IGNACIO ANSORENA. Baina denak oso antzekoak. Badira bada, Zuriñe eta Garbiñe atsoak, bada gu ere atsoak bezalakoak gara.

X. O. Baina azkenean bi pertsonaia dira hor barnean daudenak, dei itzazu Xabier eta Piter ala dei itzazu nahi bezala, bi tipo baino ez dira. Guri gertatu zaigu denbora labur samarrean pertsonaia asko egin behar izan ditugula.

J. I. A. Eta batez ere batzuk indar handi xamarra hartu dutela.

X. O. Maiteenak zein ditugun galdetzen zaigunean, beti erantzuten dugu Txirri eta Mirri direla, bada, esperientzia gehiena hauekin daukagulako, eta ondoen menperatzen ditugulako.

J. I. A. Esango nuke Txirri eta Mirrik, kasik, beraiek menperatzen gaituztela gu.

A. Plazetan ez al zarete gehiago Kixki, Mixki eta Kaxkamelon bezala ibili?

X. O. 1975-76 garaia izan zen gogorrena. Guztira,

Kixki, Mixki eta Kaxkamelon bezala 300 aktuzio emanak izango ditugu. Garai hartako afizionatu talde batetan 300 saio ematea sin eskaitza zen. Herri guztiak pasa genituela esan daiteke.

A. Donostiar batek esan dit zuek euskarara bikoiztutako 'bakero' pelikula ikusi zuela 1970 inguruan.

J. I. A. Bikoiztuta ez, guk egina zen! Kontatu al dizute hori ere? Hemezortzi urte inguru genituen orduan. Saltsero batzuk ginen, alde guztitan genbiltzan. Antzerkian hasi ginen. 'Atzipetutako Leoia' izan zen lehenengo obra. Horren inguruan haurrentzako jaialdia antolatzen genuen, eta hor atera zen pailazo batzuen beharra. Pelikulak egitearen kontua ere orduan bururatu zitzaigun. Neska batek bazeukan tomabistas kaxkar bat...

X. O. Superrotxo ez zen sikiera.

J. I. A. ...eta 'Txarko roxa' pelikula egin genuen, 'Rio Bravo' zela eta. Han ibili ginen indioarena egiten. Huraxe izan zen lehenengo pelikula. Gero egin genuen beste bat, 'El enfermo', gero 'To be or no to be'... Baina txarrak, e.

A. Saltsa horietan zer dela eta sartu zineten? Artistak senak bultzatuta, euskaltzale-tasunak eraginda...

X. O. Guk ez dugu artista, artixta esango nuke, izateko senarik. Garai hartan ez zegoen euskal dibertsiorik haurrentzat, eta pentsatu genuen pailazoena edo txotxongiloena izan zitekeela hutsune hori betetzeko bidea. Euskaraz noski, euskararen arazoa zelako bultzatzen gintuena. Erraztasunagatik seguraski pailazoen mundura sartu ginen. Lotsagarri samar, orain ez genuke hori egingo baina, gu-re ez jakintasun horretan, bada, aurrera mutilak!

J. I. A. Ideiarik ez! Ideiarik ez!

X. O. Baina ausardia bai.

A. Garai hartako pailazo bakarrak zuek zineten. Hor bide bat markatu duzue, ezta?

X. O. Hori nahi genuen prezisamente. Garai hartan, 1972an, kantariak tope topean zeuden. Bazeuden lehen mailakoak, Lertxundi, Lete, Laboa, eta bazeuden bigarren errenka-koak, haien poderioz sartzen ari zirenak. Pentsatu genuen agian pailazo euskaldun batzuk hasiez gero, atzetik etorriko zela gehiago. Eta kale egin genuen! Orain, ordea, badaude: Kokox, Kakax eta Kirriki, Kixkur, Kokxor eta bestea, hor daude Lasartekoak...

■ «Funtziorako aurregidoiak egiten hasi ginenean, ETB guztiz beldurtuta zegoen» ●

X. OTAEGI

A. Zuen eskema berarekin jokatzeko al dute?

J. I. A. Ez, ez, ez.

X. O. Plazatan gehiago ibiltzen dira, eskenatokitik ihes egiten dutela esango nuke. Animazio pailazoak dira eskenariokoak baino. Guk gehiago jo izan dugu espektakulartasunera.

J. I. A. Nahiko garbi ikusten genuen euskal haurrek idolo antzeko batzuk behar zituztela, modeloak. Leku guztietan gertatzen da. Micki Mouse eta abar zeuden baina beti kanpotik zetozen.

A. Lortu al zenuten idolo izatea?

J. I. A. Neurri batean bai.

X. O. Ez ginen horren bila joan ere, ez zen idolo izan nahi genuela.

J. I. A. Guk ez, baina bai Txirri, Mirri eta Txiribito-nek.

A. Lortu al duzue pailazo hizkera berezirik?

X. O. Bereziā ez. Lortu duguna da umeentzat ulergarria den hizkuntza.

J. I. A. Lanak eman dizkigu euskarak, e. Alde bate-tik, Euskal Herri osoaren-tzat ulergarria den hizkuntza erabili behar genuen, eta ez telebistan hasi ginetik bakarrik. Euskara batu antzekoa egin behar genuen, baina bestetik kolokiala. Ezin da egin telebistako bikoizketetan egiten den bezalako euskara hotza. Eta bariatua, Txirrik era bateko hizkera du eta Mirrik bestelakoa. Erregistro desberdinak sortu behar ziren.

A. Kixki eta Mixkitik Txirri eta Mirrira pasa zinetenean izena aldaketa soila izan al zen?

X. O. Hirugarren pertsonaren aldaketa izan zen.

J. I. A. Kaxkamelon egi-

ten zuen tipoarekin istilua izan genuen. Istorioa triste samarra da. Berak erregistratu egin zituen izenak, eta galerazi egin zigun erabilitzea. Orduan istilutan has gintezkeen, baina izenak aldatu genituen eta kitto.

X. O. Lan moldea ere aldatu genuen. Ordura arte Kixki, Mixki eta Kaxkamelonek herriz herriko jaialdiak egiten zituzten. Hura gainera hiltzen ari zen poliki poliki. Agian jarraituko zuen, baina behintzat garai batean eduki zuen zera hori gabe. Euskal Telebistaren eskaera ondo etorri zen gauzak argitzeko eta esateko: bueno, non gaude, noraino iritsi gara eta zer egingo dugu. Beste planteamendua zen, ETBrentzat lan egitea, lan profesionalen sartzeara...

A. *Planteamendu profesionalari heldu zeniotenetik erronka handiena, agian, 'Funtzioa' izan zen. Zuzenean egitea...*

X. O. Tira, horrelako gauzetan bagenuen esperientzia. Telebistan bertan eginak genituen hiru programa.

J. I. A. 'Don Don Kilikon' saioa zela eta nahiko nazkatuta bukatu genuen telebistarekin. Grabaketak aspergarriak iruditzen zitzaizkigun. Ordu asko pasatzen ziren, beroa... Haurrak dibertitu beharrean askotan aspertu egiten ziren, hainbeste ordurekin.

X. O. Oso pisua egiten hasi zen hori. Eta enpresa handi batekin lan egitea... Gaizki, gaizki.

J. I. A. Eta 'Funtzioa' eskaini zigutenean hasieran

ezetz esan genuen. Gu ez gara ez artista eta ez aktore, saltsero baizik. Baina insistentia ziguten bastante, eta baietz baina baldintza bat jarri genuen, zuzenean egitea. Zuzenean egitea zorarena da, oso ona. Teatroa bezala da, pim, pam, pum! Disfrutatu egiten da. Eta gidioan ez daudenak gertatu eta inprobisatzen hastea... Horrelakoak gidoi barruan doazela uste du jendeak baina...

A. *Entzun dut umore errazegia egiten duzuela. Puskerra, kaka, txixa...*

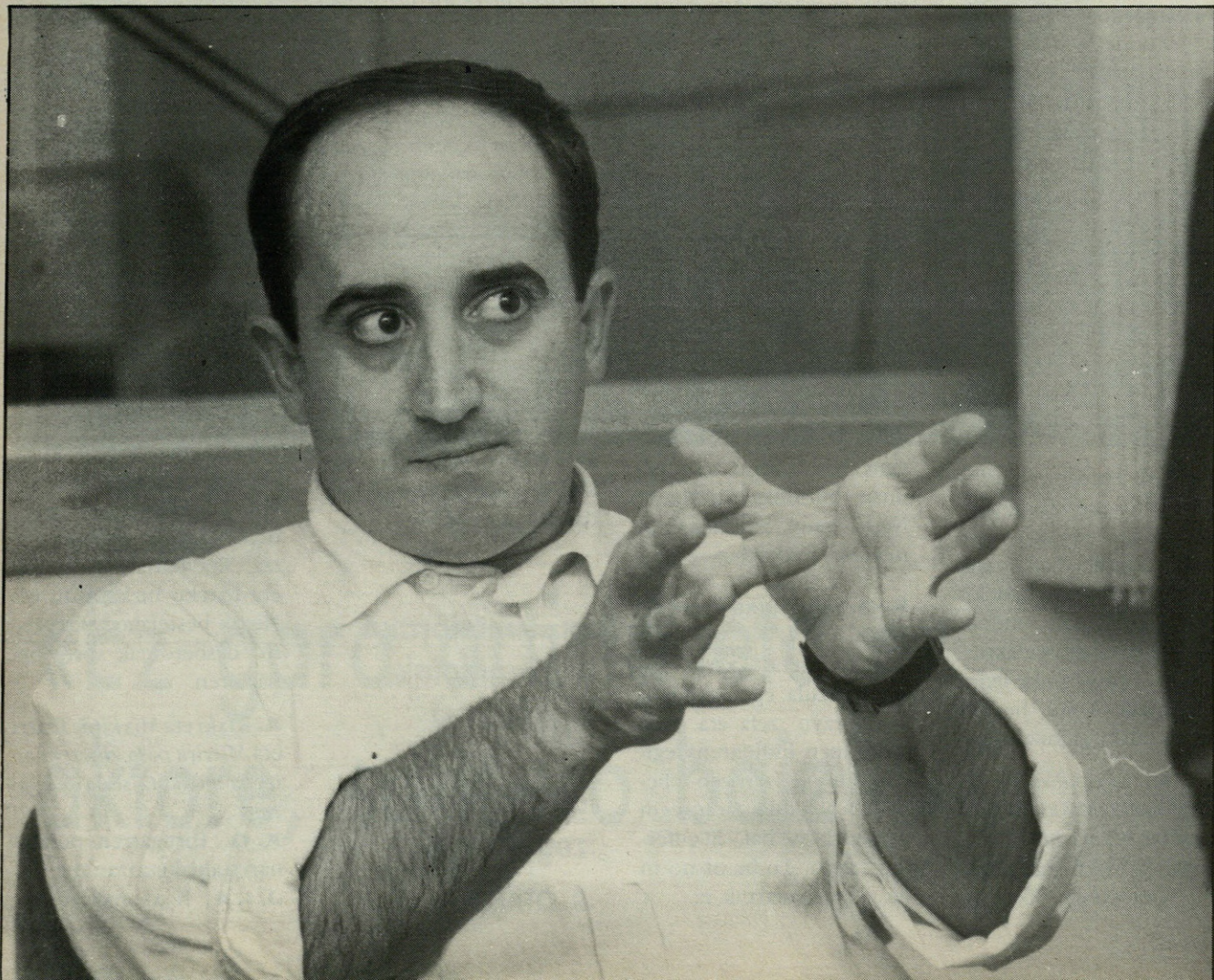
X. O. Umeentzat txixak eta kakak eta puskerrak erabili izan ditugu, baina beste arloak ere landu ditugu, txiste politikoak erabili izan ditugu, txiste berdeak... txiste intelektuala-

goak bastante, baina agian asko galdu egiten dira. Baina argi dago telebistan ez dagoela umore zailegia egiterik. Ihesi egiten da erabat.

J. I. A. Umoreak ezin du izan intelektualegia. Umorea da umorea. Bere puntuan. Ez intelektualegia, eta ez ez-intektualegia. Umorea, azken finean, distortsioa da. Gu ez gara beste munduko artistak, orain, kantitatea egiten dugu.

X. O. Asteroko kontua da gurea.

J. I. A. Hala ere, kaka eta txixa kontuak, niri behintzat ikaragarri gustatzen zaizkit! Ikaragarri! Txiki txikitatik! Eta pentsatzen dut, hemendik bi mila urtera, munduak irauten badu, kaka eta txixa gustatuko zaion jendea ere izango de-

la.

A. *Telebistan politikoei adarra jo dieten lehenengoak zuek izango zineten.*

X.O. Agian bai. 'Funtzioa' rako aurregidoiak egiten hasi ginenean Euskal Telebista bera guztiz beldurtuta zegoen. Lehenengo programetan gidoi guztiak eskatzen zizkiguten. Ez ziren zentsurara iritsi baina... Beldurrez zeuden! Kaka eginda!

J.I.A. Tankera guztitako jendea sartu dugu. Batzutan PNVkoak ekarri ditugu, bestetan EAKoak... «Ez duzute Garaikoetxea eramanen», esan izan digute, eta gezurra da, Garaikoetxea gonbidatua izan delako, eta ez du etorri nahi izan. Alderdi guztitatik egon da bat edo beste moskeatu dena.

A. *Harritu egin nintzen Joseba Arregi 'Albondiga' inauguratzen jarri zenuteanean.*

J.I.A. Hiru politiko pasa ziren programatik: Arzailluz, Jon Idigoras eta Joseba Arregi. Beste piloa gonbi-

duzue, itxura horrekin?, eta «bai, bai». Hiru tipo ziren eta... hartu zituen hiruak eta, «aide!, popatik hartzera», bidali egin zituen, eta bakar bakarrik geratu zuten.

A. *'Funtzioa' ren beste eta pa prestatzen ari zarete. Berritasunik izango al da?*

J.I.A. Asko ezin dugu aldatu, lehengoak gara eta. Lehen bezain txarrak edo. Urtarrila hasieran hastea nahi dugu, baina zehaztu gabe dago kontua. Eta Gabon gauerako espezial bat egingo dugu. Handiagoa.

A. *Jendeak sinesten al du Jose Ignacio Ansorena gizon serioa dela?*

X.O. Hori oso zabaldua dago gainera. Jenio txarrekoa ere bada.

J.I.A. Izango naiz, jendeak esaten badu izango naiz. Ez da gauza txarra.

X.O. Kalean doanean duen *rictusa* oso serioa da, *malaletxeduna*. Lanean dagoenean tipoa oso serio jartzen da.

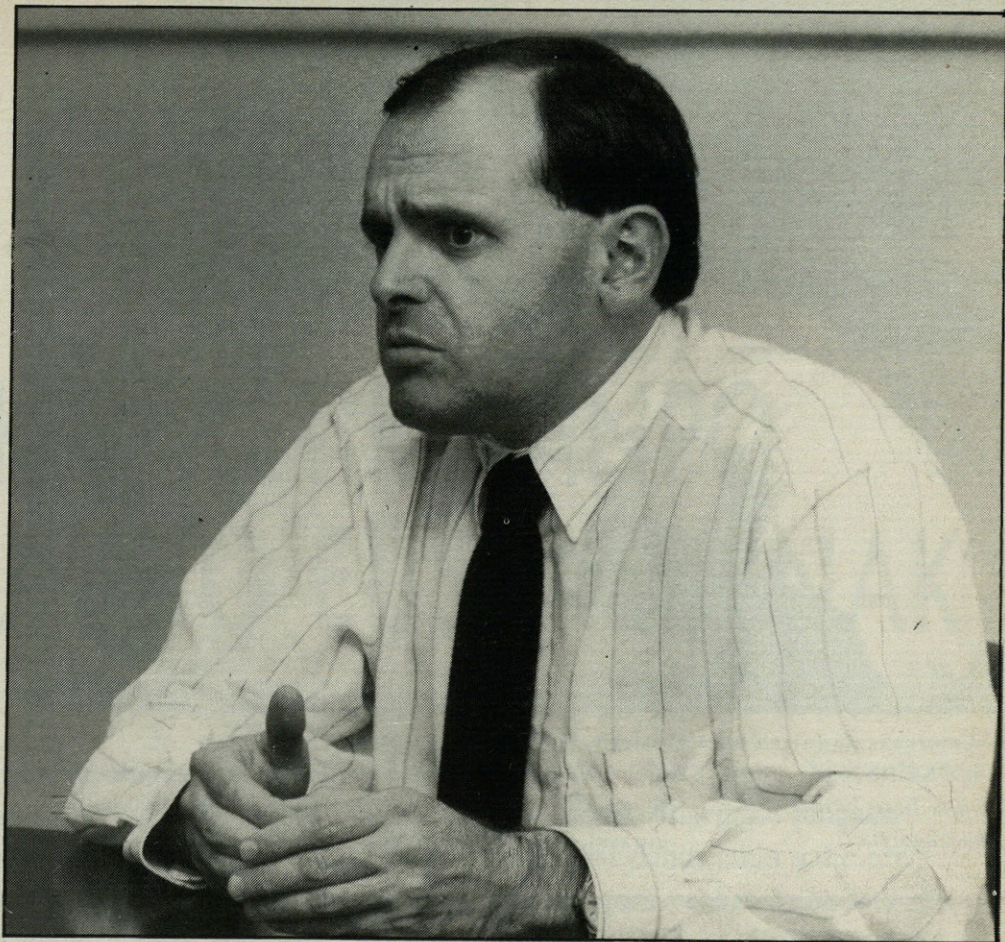
A. *Txiste kontatzen ibiltzen omen da, aldiz, Xabier Otaegi bere lantokian, banketxean.*

X.O. Nik kontatu baino niri kontatu egiten dizkidate. Kontatu egin behar izaten ditut trukean batzuk entzuteko. Baina normalean etorri egiten zaizkit.

J.I.A. Nik baditut baten batzuk beti txiste kontatzen jarduten zaizkidanak. Normalean txiste ezagunak baina tira, badazpada ere, beti antena jarrita joan behar. Jakinduria herrikoia ezagutu egin behar da.

A. *Nahiko berriki egin duzuen ikuskizuna 'Egunakaria' ren aldeko kanpainaren Azken Festa izan da. Belo-*

«Pailazo euskaldun batzuk hasiz gero, atzetik gehiago etorriko zirela pentsatu genuen, eta kale egin genuen!»

— Don Don Kikilikon zela eta nahiko nazkatuta bukatu genuen telebistarekin ●

J. I. ANSORENA

datu bai baina ez da modurik izan etorrarazteko. Etorri izan direnak oso jatorrak. Problema bere aurrekoekin izan dira: *asesor de imagen*, idazkariak... Jon Idigorasek detaile mundiala izan zuen. Etorri zen *asesor de imagen* eta guzti, eta esan genion, «zuek asesores de imagen al

«Umorean ezin du izan intelektualegia. Umorea da umorea. Bere punttuan».

dromoa bete beteta, arrakasta izugarria...

X. O. Hura izango zen seguraski gure aurrean jende

gehien bildu duen saioa.

J. I. A. Benetan pozgarria

izan zen. Horrelako saltsa asko montatu ditugu, baina horrelako jendetza... Pozgarria izan zen ikusten genuelako jendeak jasotzen zuela. Emozionantea.

X. O. Gainera, oroitzen naiz, Gontzal Mendibil kantatzen hasi zenean, jendeak txiskeroak atera zituen garai bateko kantaldi zaharretan bezala. Baina ez zen hori bakarrik izan: garai bateko jaialdien eta aurrera atera ahal izateko ekintzen giro hura sentitu genuen han. Lepo leporaino bete zen.

J. I. A. Gure oroitzapenik ederrenetarikoa da.

A. Ea ba hurrengo elkar hizketa 'Egunkaria' rekin egiten duzuen.

X. O. Laster, espero dugu.

Imanol Murua

Nola egin dezaket instantzia bat euskaraz?
Erdal deiturak euskara al daitezke?
Kontratuak euskaraz egiterik badago?
Testamentua euskaraz egin daiteke?
Enpresa pribatuan, ze eskubide daukat euskara erabiltzeko?

...

Galdera hauei eta beste askori erantzuna:

**EUSKALDUNAREN
HIZKUNTZ
ESKUBIDEAK
Gida-liburua**

Dagoeneko salgai!!

Bostehun zuberotar mugaz haraindik

ZAZPIAK BATETIK KANPO AHAZTUTAKO EUSKALDUNAK

Zuberoa eta Biarno arteko mugan, euskarak etxe batetik bestera dauka muga, hizkuntzaren atzerakada eta erresistentzia eskuekin ikutzen da. Eskiulan bezala Biarnoko mugako herrietan diren etxalde euskaldunetan, euskara telebistara iritsi denik jakin gabe ere «üskaldün» jarraikitzeo nahia dute, eta lehenik biarnestu eta gero erabat frantsestu diren etxaldeek zerrenda egiten dizute. Euskara zaharraren trintxerak korritu ditugu azaroko egun euriatsu batez.

GURE hizkuntzak daraman atzerakada —batek ez daki «betidanik» edo «azken mendeetan» idatzi behar duen— nonbait duela gutxi arte frenatua egon bada Iparraldean egon da. Euskararen mugak espainolaren aurrean gainbehera erortzen ezagutzen dituen hegoaldetarrarentzako ez da erraza gure hizkuntza biarnes edo gaskoinarekin elkarbizitzaren tentsioan nola bizi den ulertzea.

Zuberoan, gainera, historiak komuna edo udal biarnesetan utzi du hainbat etxalde euskaldun. Ia herri oso bat hasteko, Eskiula, eta beste baserri mordoska. Txillardegik aldizkari honetan 1975ean idatzitakoetatik ezagutzen genuen zer-

Seirehun urtez euskarari atxiki diote etxaldeotan.

Euskara zaharraren trintxeren atlas etnolinguistiko bat

HISTORIKOKI mintzatu den lurraldeko mugetan atzeraka doan euskararen aztarnak, euskalkien nahasketak eta hizkuntza estandarrak nola bait ere oraindik ukitu ez dituen euskaldunen zantzuak, galtzen ari den gizarte baten azken arrastoak, horra zer saiatu diren biltzen Atlas Etnolinguistikoa burutu duten Aranzadi elkarteak ki-deak.

Fermintxo Leizaola koordinatzaile dutela, Miren Egaña, Koldo Artola, Agustín Arbelaitz eta Josu Tellabide ari dira lan horretan. Kolaboratzaile gehiago ere izan dute, euskara mintzatzen den herrietan zehar egin dituzten 80 inkesta horiek burutzeko, Bizkaiko Labayrukoak, Joxe Anjel Irigarai, Donostiako Elizbarrutiko Irakasle Eskolako ikasleak, eta abar.

Pazientzia handia eskatzen duen lana da euskararen lekuko zaharrenak bildu eta aztertzea. «Hala lortu izan da, adibidez, erronkieraz mintzo zen Fidela Bernat Uztarrozkoren lekukotasuna gordetzea».

bait, eta honek 1969an Haritschelharrek argitaratutakoetara igortzen gintuen. Jean Larrasketek 1939an publikatutako Biarnoko euskal baserrien zerrende-

«Inhaseko oihanak berexten gütü...».

Azterketa honen lehen alea 1983an plazaratu zuten.

Orain argitaratzen dena bigarren emaitza Durango-ko Azokaran aurkeztu nahi dute egileek, Gipuzkoako bi kutxen eta Diputazioaren laguntzaz. Lana izugarri zabaldu da eta bi liburukitan eskaintzen den honetan mundu tradizionaleko gai guztiak aipatzen dituzten etnotestuak ageri dira: mi-

tologia bezala, langintzak, jokuak, ehiza eta bizitzako beste gai asko. «Zientoka ordu dira grabatuak, eta 298 etnotestutan laburtu ditugunak».

Joan den mendean Lucien Bonaparte printzeak osatutako karta dute erreferentzia atlas etnolinguistiko honen egileek: «Bonapartek aipatu zituen euskalki guzti-guztietako lekukotasunak bildu ditugu. Eus-

kalkien banaketa ere Bonaparteri jarraikiz egin dugu, gero hizkuntzalariek juktuko dute herri eta lekukotasun bakoitza non kokatu». Hamabost urteotan zehar beren mintzoa grabatu zaien zahar asko hil dira, eta haien hitzak lekukotasun garrantzitsu geratu dira.

Arabako bederatzi testu, Biarnoko sei... Bonapartek koloreztatutako mapa ko-

mapan, eta bidexka guztietan barna eramangaitu.

Euskal toponimia Ipar-ekialdeko mugan ditugun biarnesen lurretan barnatzen da oso garbi. Gure

eskiatzaile domingeroek hain ongi ezatzen duten Aretako «La Pierre de Saint Martin» dagoen Baretos bailara pasata dagoen Aspe haranean nabarmena da,

tatik abiatu da Aranzadin azken urteotan Atlas Etnolinguistikoan aritu den Josu Tellabide. Baserri bakoitza ezagutzen du Tellabidek, leku izen oro markatua du

ritu dute Aranzadikoek, eta zenbaitetan hari zuzenketarik ezarri ere bai. Euskaldunen sailean sartzen dizkigute zazpi probintzia historikoetatik landa geratzen diren hainbat baserri, edo Barakaldoko Alonsotegin oraindik euskaldunak diren baserriak ere markatu dituzte. Iparraldeari dagokionez, ez bakarrik administrazioz Biarnon diren euskaldunen etxe eta lurrak, Baxenafarroa eta Lapurdin diren herri eta etxeak ere markatu dizkigute oso garbi. Euskara zahararen trintxeretan. Tellabiderentzako, hala ere, oroimenik gozoena leku guztietan egin dioten harriak sortzen dio, «afaltzera bezala konbidatu izan gaituzte lotara gelditzera, ezezagun batzuk fabore eske joanda».

Urtetako lan horren buruan, euskararen trintxerako herri, auzo eta baserri guztien berri biltzen du atlas honek, gure hizkuntzak —azken urteotako berreuskalduntze esfortzuaren emaitzak landa— duen frontera metroz-metro korritzeko aukera emanez. Era berean, mugatik urrun askoz gozoago diren herrietako lekukoak. «Azkar egiteko premia zuen lan bat burutu dugu, kultura zahar horren aztarnak ezagutzeko gero eta aukera gutxiago duten gazteentzako dokumentu gisa gera dadin».

esaterako. Etsaut edo Pausate bezalako izenak dituzten herri eta lurretan, biarnes izenak daramatzate etxeek. Zuberoarako bidean, Tellabidek esplika-

tzen digu antzina Biarno ere euskalduna izana dela —bai eta politikoki Nafarroako erresumarekin loturik egona ere— baina hor gure hizkuntza suntsitu eta toponimian soilik gelditu ondotik, Erdi Aroan emandako kolonizazioen jarraipena direla Biarnoako etxalde euskaldunak.

«Hola sortu zen Eskiula, Olorueko jaunaren oihanetan zuberotarrekin eraiki zen herria, eta oihan bazterretan kokatu ziren laborari haien ondorengoak dira gaurkoak». Eta txango honetan Tellabide eta Koldo Artolarekin ezagutuko ditugun euskaldun gehienek azpimarratuko digute beren etxearen eta udala biltzen duen herriaren artean dagoen oihana. Herri biarnes horietan euskaldunak oihanaz bestaldeko «les basques» izan bait dira beti, herriarekin lotzen zituen biderik gabe askotan, duela gutxi arte. Beren udaletatik bereziak, eta Zuberoako herriei lotuagoak. Mintzoan ere Baretoseko zuberera ongi berezten dute bertakoek Josbatxen bizi direnetatik.

Euskaldun eta biarnes trilingueak

Peyrehoradetik barna Biarnoko Salisa edo Salies aldeira jo dugu. Asteburu batean neskalagunarekin paseatzeko herri xarmagarria. Eta Zuberoako mugetara hurbiltzen gara kanpotik. Nabarzi-Nabas pasata Lexoze-Lichos aurkitu dugu, eta han Tellabidek San Grat saildu biarnesa sortu zen herria eta etxea erakutsi nahi dizkigu. Auzoa eta eliza ttikia, antzina sailduaren egunean ehunka jenderen erromeria erakartzen omen zuena.

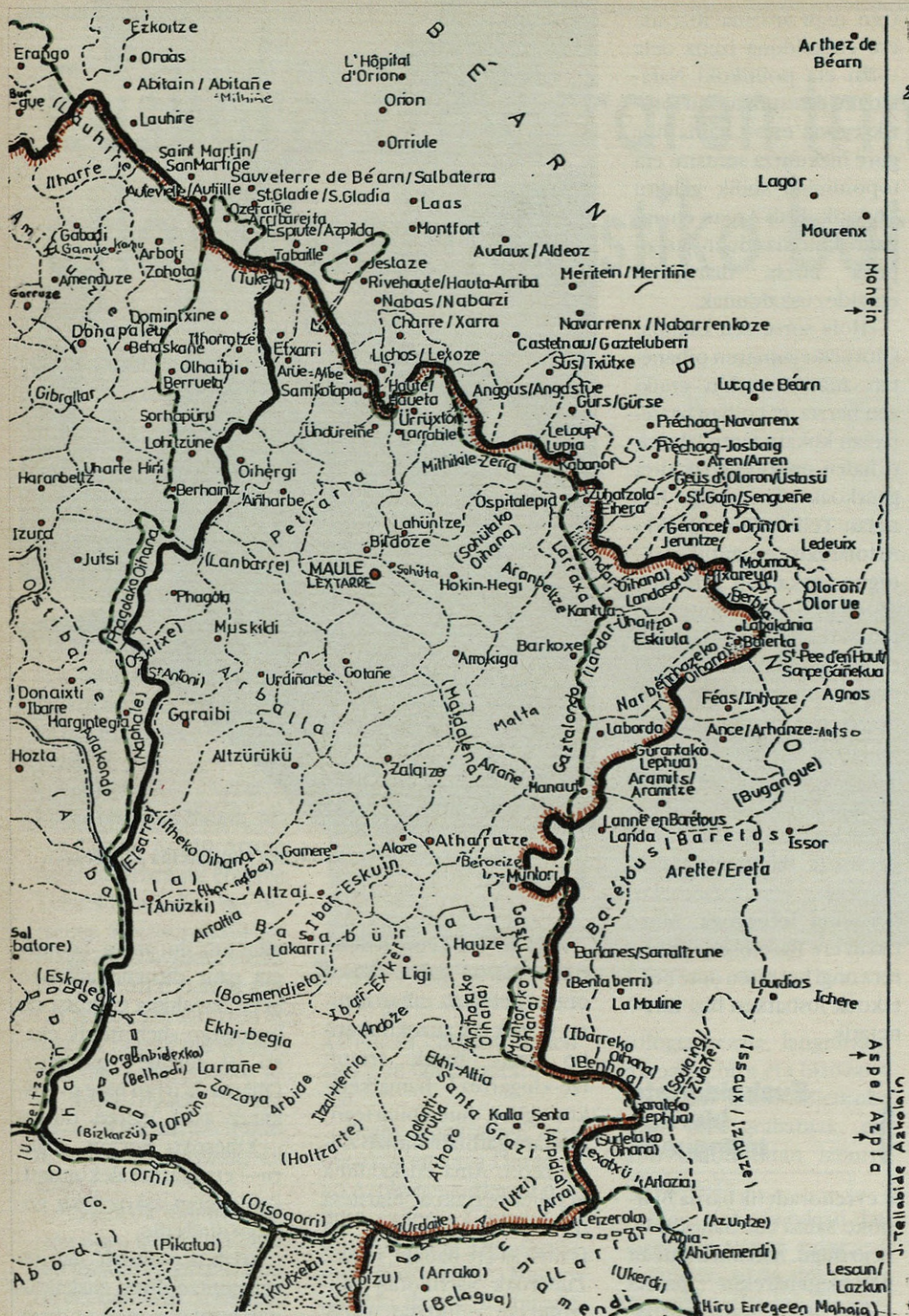
Leon Hasperue, euskara-biarnes ekosistema zahararen lekukoa.

Atea jo eta Leon Hasperue-k hartu gaitu. Sasoi onean heldu da zahartzarora. Ilobak eta auzoko mutiko gazte batek arraultze-xingarrez hamaiketako egiten duten bitartean, euskara garbian mintzo zaigu Leon. Ama euskalduna eta aita bertakoa, biarnesa du lehen hizkuntza eta frantsesa ere badaki, noski. Zuberoak Sarrikotan murriztutako egindako urteetan ikasi zuen hizkuntza fresko aski mantentzen du, nahiz eta kasik inorekin gaur mintzatzen ez duen.

Ezkontza mistoak ugariak dira muga hauetan, lehen bezala —Zuberoatik kilometro batera gaude— baina lehen askok hiru hizkuntzak zekitzaten bezala egun frantsesak iresten du dena. Euskaldunen oroi-

men ona du, antza, Leonek eta gaur ditugun arazoan berri badakiela erakutsi du bromatan «heroinarik ekarri al duzue?» galdetuz. Ohartu da irrati batean euskaraz asko egiten dutela —Xiberoko Botzan, seguru— eta biarnesak komunikabideetan askoz leku gutiago duela dio.

«Haboro dituzu biarnes mintzo diren euskaldunak euskaraz mintzo diren biarnesak baino. Gaitzago duzu euskara, anitzez». Bere gaztaroan euskaldun askok igortzen zituzten mutikoak morroin biarnesa ikas zezaten: frantsesaren erdibidean zegoelakoan eta «makiñu» edo tratalariek ez engainatzekotan beharrezkoa zelako, baina gaurko gazteetan «ez düzu haboro ez üskaldun eta ez biarnes».

Zuberoaren adar bat da lurralde guzti hau.

Eliza eta hilerriak euskaldun

Baina euskaraz dakiten biarnesak sinpatiko eta interesgarri bazaizkigu, udal biarnesetan bizi diren bertako euskaldunen bila

goaz. Eskiula alderuntz, bera bait da guzti horien erdigune, Lexozetik partitu eta Zuberoan sartuta, Bildoze baino lehen ezkerretara joiko dugu, Urrüstoi-Larrabilen barna berriro mugara jotzeko, marraz bestaldera gelditu zaizkigun bostehun

mohikanoen bila.

Alde batera utzi dugu Jestasü-Gestas, Biarnoan dagoen uharte administrazioz zuberotarra dena, gehienbat biarnestua eta dituen euskaldunak gehienbat Amikuzetik etorriak dituen. Xarra-Charrek bai, ba-

du baserri euskaldun bat, Josu Tellabidek kartan erakutsi digunez. «Beti bezala, administrazioz udala biarnesa du baina elizaz euskal parrokia bati lotua da. Xar-rako etxalde honek eliza eta hilerria Urrüstoin ditu».

Hori ia arau bat da mugaz haraindiko euskaldunetan: etxaldeak euskaldun diraueno elizkizun guztiak eta hilobia herri euskaldun izanen dituzte, nahiz eta zergak eta botoa beren udalerrian eman behar izan. Eta euskalduntasuna uztearekin aldatuko dira elizaz ere. «Ezagutzen ditut familiak guraso zaharrak euskal elizara joaten direnak eta semea eta bere emazte biarnesa elizaz aldatu direnak, eta horrek adierazten du beti euskarak galdu duela etxalde hori».

Erreka bilgune eta zatitzaile

Ithikileko zerran barna goaz, sarri muga administrazioa markatzen duen bide estutik. Bi aldeetan etxalde euskaldunak. Turburi izenak Uthürburia zaharra oroitarazten digu, eta txoferraren eskariaz etengabe behatzen dugun mapan zaraustar eta hernaniarrak poztuko dituen Miarereka eta Latxerrekek keinu egiten digute.

Angastue-Angous udal biarnotarra bi etxalde euskaldunen jabe da, nahiz eta horiez Tellabidek zalantzararen bat aitortzen digun. Txütxe-Susek aldiz etxalde euskaldun peto-petoak badiu. Gauza bera gertatzen da abertzale zaharrenek alemanen kontzentrazio landa bezala entzun edo ezagutu izan duten Gürse-Gurs herrian. Suilez ari zuten euritan nola edo hala

Ia bi zientu etxalde administrazioz Biarnoan

Xarra

Xentobidia

Txütxe

Ithürbüria

Gürse

Kabanot, Lakurta,
Uthürralt, Bordato

Prexak

Zuatzola Eihera

Arren

Laberrondo

Ustasü

Mañagü, Elgehegia

Sangueñe

Etxeberria, Mendiondua

Jerunze

Etzekoparia,
Karrikabüia, Kantua,
Ardakia, Kasabuna,
Pontaua, Peille,
Berrietx, Barrakia,
Teillettia, Notibolia,
Anbosia, Esmenota,
Lahilla, Jantua,
Txüdürria, Saletia,
Manex, Etxegorria,
Bethular, Etxegoiena,
Hunia, Ordüpia, Eslabaia

Orri

Bagalziaga, Xareua

Eskiula

Herri osoan 100 bat
etxalde euskaldun
Biarnesak Berbilako 10
etxe dira

Olorue

Baierka, Etxegorripia

Inhaze

Maisonabe, Purkaua,
Jakobe, Errekazahar,
Katapun, Bordaxahar,
Errekahandi, Barnetx,
Karrikondo, Salaber,
Laborda, Paxeu,
Karrikabüru, Lakondra

Arhantze

Bentaberri, Duka,
Muskagorri, Etxeberri,
Klaverie

Aramitze

Karket, Brinko,
Piarrotxia, Laborda,
Arhantzeta, Loxeberri,
Aitzagerri, Garai,
Satzuri, Badet, Buenu,
Zulua

Landa

Piarro, Uthürrotsia,
Manaut, Mendiondo

Euri, gaztain eta haritz artetik trintxerak errepasatuz.

aritu da Tala Gürseri itsa-
tsia dagoen Lupia auzoari
argazkiak egiten. Tellabi-
dek euskaldunen batek
erostea nahi zuen Kabanot
baserrian kea ikusi dugu.

Turronetik Ospitalepia-
ra goaz, eta herria baino le-
hentxoago, ezkerretara,

Bordato ageri zaigu. Azpian
duen errekek banatzen du
etxea bitan, erdia —naus-
iak argi adierazten digu-
nez «bortha barne»— Ospi-
talepia, eta beste erdia Gür-
se. Erdi honetan dago or-
dea sukaldea, eta zergak
Gürsen behar dira pagatu.

Seme-alaba gazteak Ospita-
lepien daude izena emanak
eta han bozkatzan dute ere.

Prexak-Josbatx (Pre-
chacq-Josbaig) herriaren
lurretan ikusi dugu Zuatzola
Eihara —errotia— izena
daraman etxaldea, elizaz
Ospitalepiara jotzen duten

biztanleak dituen. Berriz
bide nagusitik atera eta Pre-
xak eta Ospitalepia arteko
mugetan abiatuko gara, La-
txerrearen gainetik pasa,
Lurbeko oihana eta Ostola-
tzeko Uthürria ezker utzi-
rik Larraxako Zolatik gabil-
tza.

Maisonabako Castillon sendia

Inhaseko biarneseekin zinegotzi eta Eskiulatarrekin maxkaradan

Castillondarren katea euskaldun irauarazi duen gizona.

FAMILIA ezaguna da Castillondarrena. Inhaseko Féas herrian: etxeoko nagusi gaztea kontseiler edo zinegotzi da Maisonaba-

ba dagoen Narbe haranari «Derrierelaserre» —mendiaz bestaldea— deitzen dioten herrian. «Hori düzu güre adresa ofiziala» dio

irriz etxeokoa gazteak, barkoxen sortua bera. Inhaseko oihañak bereizten ditu.

Urguiluz erakutsi digu etxeokoa andreak 1983an Eskiulatarrek burutu zuten maxkaradaren argazkia. Bere senarra zen zuzendari, eta bi seme berriz arizale, tartean oraindik ere gogoan genuen zamaltzaina. «Urthe bat eman dizie horretan, oro ützirik, rügbia eta oro». Artean gatzetxo zen semea goizeko ordubaketan etxeratzzen zeneko garaiez oroitzen da, eta ez zela sekula kexatu.

Buru argikoa dago Jean Castillon eta lekuko euskararen berri bezala inguruko toponimoen ezagutza egiteko laguntza handia ematen du. Asko irakurritako gizona, maneretan garbi ageri du laborari arlotea ez dela. Biarnesezko Maisonaba —Maisonave— izena duen etxe berriko sukaldean bide, mendi, etxe eta ipuinen xehetasunak kontatu dizkie Koldo Artola eta Josu Tellabideri. Hemen «llaminak» deitzen diren laminen isto-

rioak ahanntzi gabe.

Atarian den Litosa erreka bereizten du Maisonaba Eskiulatik. Konplikatu xeagoa da auzoan duten Etxegorripia baserriaren kasua. Erdia Inhaseko lurretan eta beste erdia Olorokuetan eraikia, sukaldeak erabakitzen zuen azken honetakoa zela. Inhase abantailaren batzuk zituztela eta 1919an, gerra ondoan, bertako nagusiak bi udalekin negoziatu zuen Inhasera pasatzea, baina horretarako baldintza bat bete behar izan zuen: sutegia zegoen lekutik kendu eta etxearen Inhaseko aldera pasatzea. Maisonabaren aurrean biltzen dira Olorue, Inhase eta Eskiula, baina Narbe auzoak bere batasuna dauka: sinbolo bat legez, ura Zuberoatik datorkie. Parrokiaz berriz, haran osoa Eskiulatar.

Azterketa giroa tartean, neketsu egiten zen politikaz galdetzea, eta ez dugu galderarik egin horretaz gure txango guztian zehar. Euskaltasuna oso garbi daukate Maisonaban, eta

Haritz eta gaztain gorri-horiek koloreztaturik, eskuinetara uzten ditugun

Aranbeltza eta Ahargomendiak ipuinetako paisaiak dirudite, atertu nahi ez duen

zaparradaren pean. Arren, Ustasü-Geüse, Sangueñe-Saint Goin, Jerunze-Ge-

ronce... udal horietako lurretatik gabiltzala diosku Tellabidek, baina aspaldi

Narbe bailaran orohar. Maisonaban euskara kontserbatu dute aitonagandik bilobaganaino, eta ez da gutxi, ez Eibarren eta areago hemen.

Seme gaztea gainera herrian bertan instalatu da, ardi hazkuntzan. Herriarekiko atxikimendu horretan Pierre Orbiskaik izan duen eragina azpimarratu digute. Olorue-Sanperen luzaz apez egon zen Hiri-goienez ere oroitzen dira hemen, oso istimatua izan zen apez manexa.

Castillon en esanetan, euskaldun eta biarnesen artean gaztetan ezagutu zuen berezkuntza arinduz joan da. Denak frantses-tearekin, seguruenik. Baina baita ere lehen baino euskaldun gehiago delako Oloruen. Honetan azken urteotan alderantzizko mugimendua ere ematen ari da: Oloruen lan egin arren, dozena bat kilometroetatik Eskiula aldeko gazteek nahiago dute Euskal Herrian eraikitzea beren etxea.

Eskiulako maxkaradan ziren 25 arizaleetatik lau eta zuzendaria ere Inhasekoak zirela jakin ahal izan dugu: Féas-ekoak zirela, atzerritarrak. ETBko aurkezle asko eta irratietako beste hainbeste lotsakizun uzteko moduko euskara garbi eta dotorean mintzo diren atzerritarrak. Euskal nazio asmorik baldin bada, asmo horretan nola integratuko ditugun galdezkadazkagun 500 atzerriarren arteko familia bat.

ikusi genuen haritz-basorik handienak bereizten ditubide bazterretako etxaldee-

tatik.

Laberrondo, Mañagü, Elgehegia... Larrazako hegian gora goaz. Lapitzia gurea dugula diote legeek eta arrotzerri lotuta daude Etxeberria, Etxekoparia, lur jota ageri den Oihanburia, eta beste, beti Landar oihanaren ertzetan. Karrikaburia eta Kantuatik barrena Barkoxetik Eskiulara doan errepidera heldu gara.

Telebista bai, ez ordea ETB

Skabi ibarrean gaude, beraz, osoki gure muga administratiboetatik kanpo dagoen Eskiulako lurretan. Baina bidetik ezkerretara aterako gara, Landar Uhaitza pasata, ibarraren alde guzti hau administrazioz Jerunze-Geronze bait da. Müsküldoi, Kasabuna, Pontaut, Barrakia... Etxe batzuek jadanik arrotzuak dira; batzuk izen euskaldunekin biarnes, beste batzuk izen biarnesekin seirehun urteotan euskaldun.

Adiskidetasunez zabaldu digute atea Barrakiakoek. Solasaren beroan jakinen dugu hemen sortutako osaba bat —Barraqué harakina— oso ezaguna zela Pariseko euskaldunen artean, Eskiulatarrek Parisen pastoralari egin zuten garaletan. Eskiulatar sentitzen dira, eta euskaldun, duela zazpi urte heldu bait zen Jerunze-ekin lotzen dituen bidea atariraino. Oihanaz bestalde bizi diren «les basques» dira, baina lehen hauteskundeetan bakarrik bisitatzeko bazituzten hango agintariak, orain hemengo haurrek hango eskoletan ikasten dute. Eta arrozte prozesua azkarragotzen ari.

ARGIA ez dute ezagutzen

hemen, prefosta, euskal telebistarik ere ez dute ikusi, baina eztei batetan «heben ari izan 'tützü bi koblakari haiek... Marttin eta beste lüze hura, Xalbador, Etxahunarekin. Gero ere izan züzün heben Etxahun».

Eta ahal balute, gorpil gainean mugituko lukete beren etxea Eskiulan sartzeko. Besteren artean, mendi ekonomia Europatik ematen zaizkion laguntzak eskuratzeko. Landasorutako etxaldeak, Xareua, Xabalgoini, Keheilla, amona hilez geroztik arrotzu den Teilletia...

Bordato, norbaitek Euskadiren muga izendatu zuen erreka gainean.

Orbiskai gogoandu Eskiulak

Eskiula osorik da euskalduna, Berbila izeneko auzo

Zesarren zubiaren
begietan gure azken
bi mendeotako
historia.

biarnotarra salbu. Laurehun bat biztanle. Euskal kontzientzia oso azkarra da hemen, eskiulatarrak Zuberoako edozein besta edo kultur ekintzatan aurkitzen ahal ditugu, eta oraindik ere ez dugu ahortzi 1983an antolatu zuten Maxkarada. Oskabi ibarra, Kanbillu, Narbe, Hegia edo Karrika, Barrena: horiek dira Eskiularen auzo euskaldunak, eta Iparraldeko beste inon baino euskara gehiago entzunen duzu bertan.

Pierre Orbiskai maisuak izan omen du horretan meritua handia. Herriko «errejent» lana egin zuen urte luzeetan zehar haurrei euskara maitatzen irakatsi bait zien. Tellabidek badu bere hitzen testigantza gorde-rik, eta Eskiulan argitu digutenez duela hiru urte hil zen, minbiziak abailduta. Mundu gogorra da Zuberoa: Orbiskairen 29 urteko ilobak osaba hiltzean bere lagunik onena galdu zuela eta bere buruaz beste egin du Toulousen.

Eskiula Euskal Herri da bertakoentzako, eta baita frantsesentzako ere hein

batean: Zuberoako herrien Sindikatuko partaide da. Baina eskiulatar sentitzen dira inguruko udalen mende dauden auzo eta baserri euskaldun asko ere. Horien bila Barrena auzotik jaitsi gara, ekialderuntz gure hizkuntzaz mintzo den azken etxalderaino: Latxikania. Bjarnesekin izan ditugun harremanetan klabea izan den Zesarren zubi erromatarra ezagutu dugu Mummre-Moumourren, Legardako paperola zaharraren ondoan.

Amiltzeard en ekosistema

so gutxik pentsa lezake da Oloruek baduela etxalde euskaldunik. Donamaria edo Sainte Marie auzoan bi baserritan mendeetan zehar atxiki diote euskarari. Inhase-Féaseko oihanetan beste hamabi bat etxalde kontatu dizkigu Tellabidek. Izartoi eta Guluma oihanetan, mosketero izena orotarazten digun Aramitzen, 55 urtetako Joha-ñe

Labordaren lekukotasuna bildu zuen 1986an, «gizon xarmagarria eta euskaraz telebista bat bazegoela esan geniolarik sinetsi ezin zuena».

Aramitzek Narben dituen etxaldeetan hiru dira euskaldunak, nahiz eta duela ez asko dozena bat baziren. Etxalde horietan arroztea baino usuago gertatu da biztanleek emigratu eta hutsik geratzea. Arhaz bost etxalde euskaldun kontatu ditugu. Landa-Lan-neren ere badira euskaldunak, Txillardegik sarritan aipatu izan duenez, eta Gaztalondo du izena auzoak.

Baretos haranean segituz, Sarraltzúne-Barlanès herrian Bentaberri etxaldea daukagu. Dena dela Sarraltzúnen euskaldunik baldin bada kontaktokoak dira. Guk gure txangoa Narbe auzoan bukatu dugu, Inhazeko herritar diren Castillondarren etxean, Maisonaban.

Zenbait baserri hustua da Larrasketen garaietatik, batzuk erorita daude, beste batzuk arrotu egin dira, ez jadanik biarnestu frantsestu baizik. Euskal Herriko zenbait herritan aldiz, Zuberoako Montorin adibidez, biarnes edo kaskoinak dira populazioaren zati handi bat. Suntsitzen ari den ekosistema bat, bi kulturak hiru garrenari makurtuz. Inhazeko gazteak ikusiak ditugu Eskiulako maxkardan, urte osoko lan gogorren emaitza eskaintzen: zer eskaini diezaikegu marraz bestaldetik ahortzirik ditugun anai-arrebei?

Pello Zubiria

Argazkiak: TALA

ZIKLO-KROSA, GARAI BERRIEN ATARIAN

Garai berriak heldu dira Euskal Herriko ziklo-krosera. Lehen Iurrebaso eta Maioraren arteko etengabeko borroka zeresan handiak eragiten bazituen, gaur egun uzta berriko txirrindulariek agintzen dute, Joxe Ramon Izagirre eta Jon Igartua bezalakoek.

Oraindik Txekoslovakia edo Holandaren maila iristeko neke handiak pasa behar dituzte ziklo-krosolari euskaldunek.

ERREPIDEKO txirrindularitzak betetzen ditu egunkarietako orrialdeak eta telebistak laguntza handia eskaintzen dio Tourra, Vuelta eta Giroa korritzen direnean batipat. Ziklo-krosa dezente baztertuta dute ordea, eta txirrindulariek ere profesional egin eta hortik bizi nahi dutenean errepidea aukeratzten dute. Ez bait dago orain eta hemen ziklo-krosak ematen duen dirutik bizitzetik.

Bi talde berri sortu dira aurtun. Gulf-Scania Donostian, Iñaki Maiora profesional ohiaren zuzendaritzapean eta bost milioi inguruko aurrekontuarekin eta Salgar Cantabrian, hamar hamabi milioiko aurrekontuarekin. Maioraren taldean Joxe Ramon Izagirre, Francisco Pla valentziarrak eta Aitor Aburuza

gazteak korritzen dute eta denboraldi hasiera honetan emaitza bikainak lortu dituzte, Izagirrek oso indartsu dagoela erakutsi bait du. Maiorak argitu digunez, «Joxe Ramonek ondo dagoela erakutsi du hasierako laupabost karreretan eta gure asmoa urte osoan horrela irautea da. Indartsu ari da, ondo prestatuta da-

go eta Euskal Herrian eta Espainian etsaierik ez duela izango espero dugu».

Lekukoa gazteen esku

Salgar taldeko Iñigo Igartua eta Francisco Sala eta Lotus taldeko Iurrebaso zaharra eta Benito Duran izango ditu Izagirrek etsai gogorrenak, lokatz gainean Pla taldekidea ahaztu gabe. Iñaki Maiorak bi txirrindulari mota bereizten ditu denboraldia korritzen ari direnen artean: lehengo garaikoak eta garai berrikoak. «Iurrebaso, Sala, Duran e.a. uzta zaharrekoak dira eta Izagirre, Igartua eta Pla berrikoak. Duranako karrean azken hiru hauek beste hiruren aurretik heldu ziren eta pozgarria da lekukoa hartzeko prest daudela ikustea. Ziklo-krosaren oraina egiten ari dira eta etorkizuna beraiek egingo dute».

Preparazioa ere asko aldatu da eta gaur egun lan espezifikoa egiten dute, medikuaren jarraipenaz eta urte osorako plangintza aurretik eginaz. «Geuk al-diz kilometro piloa egiten genuen —Iñaki Maiorak korritzen egindako urteak oroitzen ditu— eta entrenamendua mendian, lokatzetan korrituz egiten genuen, geure kasa. Alde ho-

Jose Ramon Izagirre:

«Ziklo krosean benetazko profesionalak behar dira»

ARGIA. Nazioarteko txapelketetan, lehen lekuetatik oso urruti zaudete oraindik, zergatik?

J.R. IZAGIRRE. Hemen oraindik ez dago honetara osoki dedikatzen den txirrindularirik. Bizi ahal izateko, beste lanetan aritu behar gara, eta honela ezinezkoa da atzerriko txirrindularien maila lortzea.

A. Euskal Herriko txirrindulari profesional eta zaletu baten arteko ezberdintasuna zein da?

J.R.I. Ez dago ezberdintasunik. Kontratua pixkat hobetzen da, baina...

A. Profesional batek zenbat irabazi dezake ziklo krosean?

J.R.I. Milioi bat inguru. Era honetako kontratuekin, ezinezkoa da honetara guztiz dedikatzea.

A. Zein motatako entrenamendua egiten duzue?

J.R.I. Orain mantendu besterik ez dugu egiten. Ziklo krosetako entrenamendu gogorrenak udarakoak

izaten dira: lau bost ordu bizikletan (aste bukaeratan behintzat), mendian korrika ibili, gimnasia... Entrenamenduetan ere aldaketak izan dira, serieak, medikuaren jarraipena...

A. Ziklo krosean munduko txapelketara begiratzen duzue guztiek. Nola ikusten duzu aurten Holandan jokatuko dena?

J.R.I. Orainarteko maila mantentzen baldin badut joateko esperantza daukat. Emaitei dagokienez, aurrean ibiltzea oso zaila da, baina saiatuko gara.

A. Izkara Munduko Txapelketara profesionalik gabe joateko prest agertu zen denboraldi hasieran. Zer diozu horretaz?

J.R.I. Izkarak gauza asko esaten ditu, baina gero ez ditu betetzen. Errepideko profesionalekin gurekin baina esperantza gehiago dituela ere esaten du, eta ni noski, ez nago ados.

A. Txutxi Izkarak ordea errepideetako profesiona-

«Errepideko profesionalak ez dute ziklo-krosa serio hartzen».

len aldeko apostua egin du orain arte.

J.R.I. Gu baino gehiago ibiliko balira, onartuko nuke. Errepideko profesionalak ordea ziklo krosa ez dute serioski hartzen, Munduko Txapelketara joan eta gu bezala ibiltzen dira, hori ezin da onartu.

A. Zein da espezialitate

honen etorkizuna?

J.R.I. Errepideko profesionalak ez behintzat. Ziklo krosean arituko diren benetazko profesionalak behar dira. Honeterako, errepidean gertatzen den bezala, babesleak beharrezkoak dira.

Mikel Arrieta

rretatik asko aurreratu da».

Publizitateak errepideko txirrindularitzak xahutzen duen dirutza izugarria errentagarri bihurtzen du oso, baina ziklo-krosean ez da horrelakorik gertatu. Aurreko urteetan txirrindulari batzu ziklo-krosa uz-

teko zorian izan ziren sponsorrik aurkitzen ez zutela eta, baina aurten panorama argitu egin dela dirudi eta bi talde berri sortu dira. «Inoiz baino jende gehiago ari da ziklo-krosean korritzen —diosku Maiorak— eta geure kasuan, Gulf eta Scaniara jo genuenean oso

modu onez hartu zuten proposamena. Errentagarria iruditu zitzairen hemen-go frogak betetzeko taldea sortzea eta erraz erabaki genuen bost milioiko aurrekontua».

Euskal Herrian tradizio handia du ziklo-krosak, eta

hemen gertatutako gorakada aipagarria bada are aipagarriagoa Espainiako lurralde ezberdinetan gertatu dena. Ez bait da inoiz geure artean adinako zaletasunik izan, eta azkenotan gazte ugari ekin dio negura mugatzen den espezialitatean korritzeari.

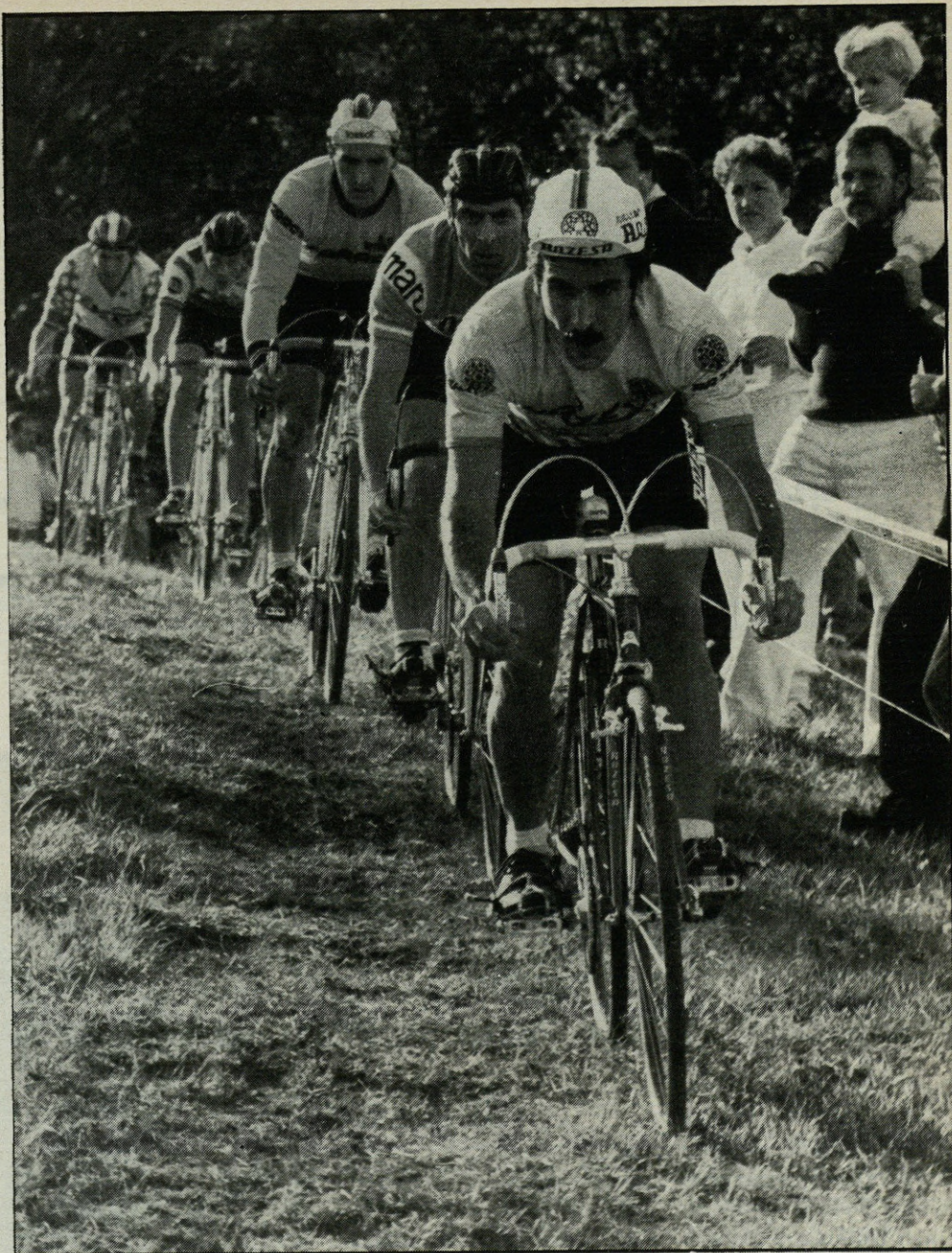
Kantitateak kalitatea dakar

Kantitateak kalitatea ere ekartzen duela azpimarratu nahi izan digu Iñaki Maiorak, eta itxaropentsu agertzen da ziklo-krosean nabari duen gorakadarekin. «Orain eliteko hiruzpalau ziklo-kroslari sortzea behar dugu, Superprestigioan eta Munduko Txapelketan fin ibiltzeko moduko txirrindulariak egitea. Ahaleginak horretara zuzendu behar ditugu».

Txekoslovakia, Belgika, Holanda eta abarretako mailara iristeko urte askotxo pasa beharko dira ordea. Gaztetxoekin Gipuzkoan ezer gutxi egin bada ere, Bizkaian ardura handiz hartu dute lan hau eta atzerriko preparatzaileak ere ekarri dituzte. Araban emaitza ezin hobeak ari dira lortzen jubenil eta kadete mailan eta bertakoak dira Espainiako txapeldunak. Oinarria finkatzen ari dela ikusten du Maiorak, «baina profesionaletan punta-puntako maila lortu arte urte asko pasako dira, eta horretarako guztien laguntza beharko dugu».

Errepidearen erreklamo

Errepide gaineko txirrindulariek negu partean ziklo-krosa ere egiten dute prestakuntza gisa. Antolatzailerik ondo asko eskertzen dute hauen parte hartzea, ezagunagoak eta ikusleentzat erakargarriagoak bait dira. Maiorak ez du be-

gi onez ikusten «inbasio» hau: «ziklo-krosera jendea erakartzeko errepide gaineko txirrindulari ospetsuei deitzea ez zait ondo iruditzen. Honela aurrekontua asko igoten da eta bestela ere dirua ez da soberan izaten».

Urtean milioia baino ge-

hiago kobratzen duen askorik ez dago geure ziklo-kroslarien artean, eta amateurrengandik ez dira apenas desberdintzen. Munduko Txapelketa irabazteko moduan izatera iritsi arte denbora luze joango da eta lan handia egin beharko da. Oinarriak ezartzen ari dira, baina geldo antzera doaz aurrerantza. Garai berrien atarian gaudela dirudi Euskal Herriko ziklo-krosean.

Iñaki Maiora
Gulf-Scania talde
berriaren zuzendaria.

— Izagirre eta Igartua bezalako garai berriko ziklo-kroslariak askoz hobeto prestatuta daude ●

Xabin Makazaga

Espainian pentsalari austriarraren gutunak argitaratu dituzte

Wittgenstein filosofoaren «Tractatus»a euskaratu du Alvarez Santa Cristinak

Tractatus Logico-philosophicus» liburuaren euskarazko itzulpena argitaratu berri du Euskal Herriko Unibertsitateak, Jose Luis Alvarez Santa Cristinak egina. Berrogeitamar orrialdeko hitzaurrean Wittgensteinen filosofiari buruzko hurbilketa bat ere laburbildu du itzultzaileak.

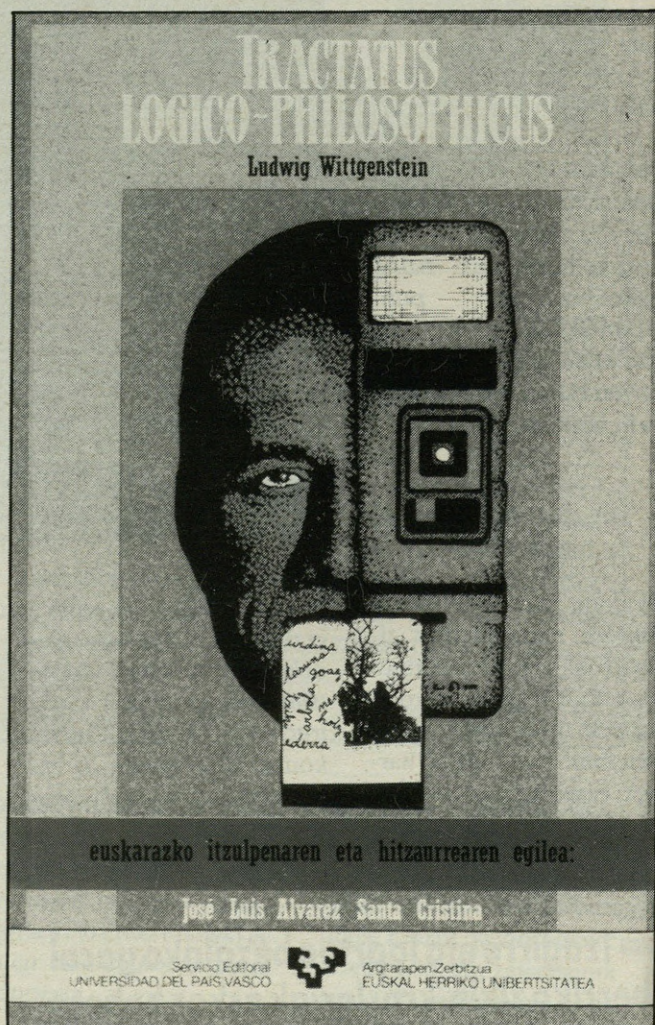
ORAIN dela lau urte hasi zen Jose Luis Alvarez Santa Cristina Ludwig Wittgensteinen lanik garrantzitsuen euskaratzen: «Tractatus Logico-Philosophicus» deiturikoa (1922). Bi urte eman zituen horretan, 1988an amaitu zuen eta bi urte gero, hilabete honetan argitaratu du Euskal Herriko Unibertsitateak.

Alvarez Santa Cristinaren lana ordea, ez da euskaratze hutsera mugatu. Filosofo austriarraren filosofia aiseago ulertzeko hitzaurre bat sortu du bere baitatik. Eta itzulpena bera ere, itzulpen alderatua izan da, jatorrizko alemanerazko testua, egileak ingelesera-

tua, frantseserazko itzulpen bi, espainierazko beste bi, italierazko bat eta katalanerazko beste bat erabili bait ditu.

«Mintza ezin daitekeenaz isildu»

Wittgensteinek egundoko urratsa eman erazikodio hizkuntza filosofiari idatzi du Alvarez Santa Cristinak, «fisikak, matematikak, logikak, hizkuntzalaritzak eta filosofiak berak mende luzeetan barrena eginikako aurrerapenena oinarrituz».

«Tractatus»a irakurtzeari ekiterakoan «lehen lehenik

ohartzen garen berezitasuna haxe dateke —aipatzen

du—, perpausak zenbaki-
turik eta zehazkiro hurren-
katurik daudela. (...) Kon-
tutan hartu behar da lehen
aldiz dela idazlan filosofiko
bat modu horretan plazara-
tzen dela, eta geroztik ere ia
jarraitzailerik ez duela eza-
gutu».

Wittgensteinen «Tracta-
tus»a zazpi ataletan banatua
dago. Eta atal bakoitzeko
perpaus bakoitzak zenbaki
bat dauka. Azken atalak,
zazpigarrenak, perpaus ba-

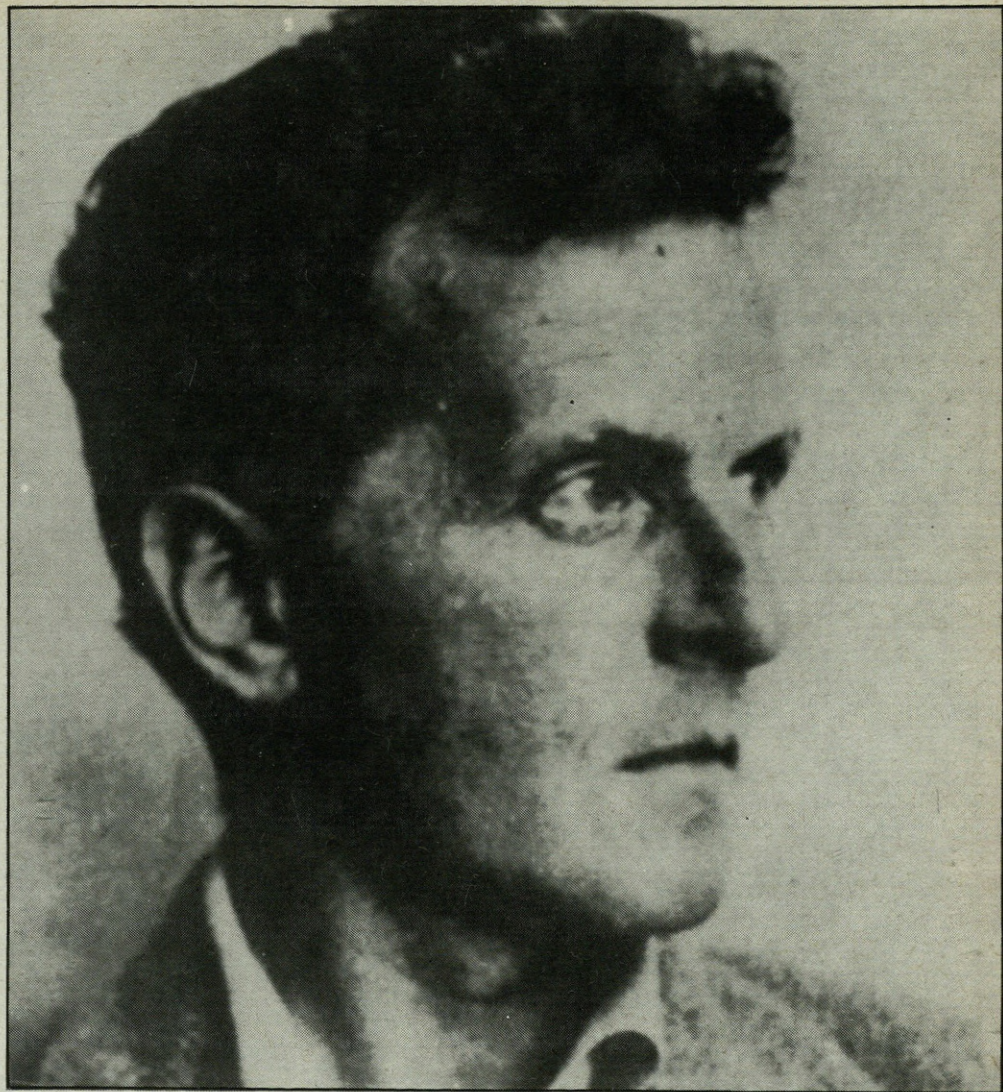
■ Filosofo austriarraren filosofia aiseago ulertzeko hitzaurre bat sortu du Alvarez Santa Cristinak bere baitatik ●

karra ageri du, azken ondo-
rio filosofikoa izango balitz
bezala: «Mintza ezin daite-
keenari buruz isildu egin
behar da».

Biografia eta gutunak

Vienako filosofoaren gutu-
nak liburu batean bildu zi-
tuen Von Wright-ek
1973an Oxforden. Espai-
niako Mondadori argitalda-
riak kaleratu ditu oraintsu
espainieraz. Wittgenstein
eta bere lagun eta jarraitzaile
Norman Malcolm-en arte-
ko gutunekiñ batera, filo-
sofoaren biografia aurkitu-
ko duzu, bi liburutan bana-
tua.

Honela zioen gutuneta-
ko batean: «Zertarako balio
du filosofia ikasteak, egu-
neroko bizitzari buruzko
pentsamenduak hobetzen

Filosofo lorezaina

Vienan jaio zen 1889an fa-
milia aberats batean. Bere
herentzia guztia oparitu
egin zuen. Pentsalari diru-
dun eta akademi irakasle
izatearen artean bigarrena
aukeratu zuen, nahiz beti

muzin egin bizitza akade-
mikoari. Noruegara joan
zen eta bertako lurralde ba-
kartietan etxola bat eraiki
zuen. Pentsamendu filoso-
fikoaren eta egunerokota-
sunaren arteko kontraesa-

nak beti zituen buruan. Bi-
garren mundu gerratik
1928ra bitarte, filosofo lan-
bidea utzi zuen, irakasle eta
geroago lorezain lanetan
ibiltzeko. Katedrari uko
egin eta Irlandako arrantza-
le herriska batetara erreti-
ratu zen 1947an.

ezbaditu?».

Wittgensteinen izena
Bertrand Russell filosofoak
aipatu zuen lehen aldiz mo-
du akademikoetan (1918),
austriarra Italian gartzele-
raturik zegoelarik. «Witt-
gensteinen doktrinek era-
gin sakona izan zuten ni-
gan» idatzi zuen liburu ba-
tean. Eta hain zuzen Russe-
llek eraman zuen Wittgens-

tein Cambrigde-ra, dokto-
radutza azterketa egin ze-
zen: «Tractatus»a.

Ostera, Wittgensteinek
bertan behera utzi zituen
lanak (1929). Russell eta
Moore irakasleengana joan
eta honela agurtu zituen:
«Ez nigmatik kezkatu, bada-
kit ez nauzuela sekula kon-
prenituko». Filosofoaren bi
obra besterik ez ziren argi-

taratu bera bizi zela: «Trac-
tatus» (1922) eta «Lehen
mailako Eskoletarako Hiz-
tegia» (1926). Beste lan guz-
tiak hitzaldi eta oharretatik
bildu dira, bai eta bere ikas-
leen apunteetatik ere.

Gorka Arrese

Arteari zuzendutako bekak edo ogi apurren parabola

Arte ederretan banatzen diren diru eta bekek urtero ematen dute zer esanik. Diru urriak banatzeko baliatzen diren erizpideen gakoa. Funtsean ordea, bada kezka nagusiagorik: arte mailako politika eta azpiegitura eza. Batak bestea osatu beharko luke. Bekaren politikak bestearen falta estaltzen du horratio.

HEGO Euskal Herriko Foru Aldundiek eta Gobernuak banatzen dituzte arte ederretara zuzentzen diren diru laguntzak eta bekak. Mezenas pribaturik ere bada: Bilbao Bizkaia Kutxa, —joan den astean, Eduardo Txillidak, Zabalaga Fundazioaren berri eman zigun Koldo Jauregiri luzatu zizkion 3 milioien kontura—. Institutuzio hauetariko bakoitzak erizpide diferenteen arabera banatzen ditu diruak. Gasteizko Jaurlaritzak kasu, 6 milioi aurten goan. 2 milioi térdira ez da iristen Bizkaiko Foru Aldundiaren egitasmoa. 9 milioi eta hirurehun mila pezetaz baliatzen da Gipuzkoako Aldundia. Arabakoak 2 milioi térdi ere, eta Nafarroako gobernuak bes-

te 4.300.000 pezeta. Iparraldean, Euskal Kultur Erakundea litzateke diruon ardura zuzena lukeena, baina oraindik bere programa zehaztu gabe duela, ezin lerrootan xifra zehatzik eman. Mezenas pribatuei dagokienez, Bilbao Bizkaia Kutxak 780.000 pezetaz osatzen du banaketaren puzzlea.

Diru kantitateen gora beheren ondoan banaketarako orduan erabiltzen diren helburuen konparaketa ere interesgarri gertatzen da: Gipuzkoako Foru Aldundiak espainiar Estatuan eta atzerrian ikasketa espezializatuak egiteko aukera eta sormen lanetarako, promoziorako eta ikasketa luzapenerako bekak desberdintzen ditu. Nafar Gober-

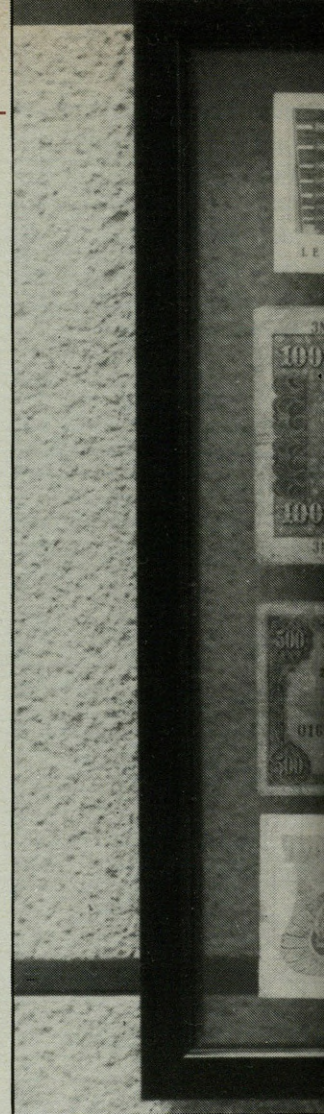
nuak hiru beka antolatzen ditu ikasketen luzatzeko (Espainian eta atzerrian), desplazamendu eta matrikula diruak ordainduz. Honez gain, sormen mailako laguntzetan iharduten du, erakusketak —lehen erakusketak egiten duten artista berrietara zuzenduak gehien bat— primatuz. Arestian aipaturiko gainontzeko instituzioek zaku berean sartzen dituzte laguntza guztiak, «bekak eta laguntzak» etiketapean (guzti honen zehaztasunik errekuadroan errepara dezakezu). Bilbao Bizkaia Kutxak berriz, pintoreen esku uzten du bere dirua.

Beka eta diru laguntza hauen eskatzeko jartzen diren baldintzetan ere kriterio diferentz jokatzeko dute batzuek eta besteek. Denek, egindako lanari buruzko memoria eskatzen dute, eta informeak —hauek etengabeki—. Gipuzkoako Aldundiak gainera, obra bat esigitzen du, eta Bizkaia-koak bi ere eska ditzake. Euskal Autonomi Elkarteko (EAE) Jaurlaritzak eta Arabako Aldundiak ez dute halakorik egiten. Nafar gobernuak normalean lan bat erosten du. Aukeraketa tri-

bunalei dagokionez, Gipuzkoan, sailka osatzen dituzte, eta funtzionari ez diren jende espezializatuek. Ez da berdina gertatzen besteetan. Denetarik beraz.

Erizpideak?...

Nahikoa eskasa iruditzen zait bekak banatzeko duten politika —aipatzen digu Txus Melendez-ek, Arte Ederretako irakasle ogibidez eta pintore—. Ikusi denaren arabera, ez dute beti balioko jendea aukeratzeko. Askotan euren lagunak, tribu berekoak dira diru laguntza edo kanpora joateko bekak jasotzen dituztenak. Ez da kalitatea behar bezala baloratzen, gertatu bait da hainbatetan saririk

ez ematea eta bekarik ez banatzea, obra onik ez dela aurkeztu aitzaki bezala erabiliz, kasu horietan ere kalitatezko lanak aurkeztu izan direnean». Orohar kritika honekin bat egin dute banan-bana segidan aurkeztutako dizkizugun bost artistok: Xabier Laka, Jose Ibarrola, Iñigo Royo, Koldo Jauregi eta Mikel Anjel Lertxundik.

Xabier Lakak, Aiako Tailerrean hainbat urte egin ondoren, Andoaingo herrian jorratu ditu bere azken urratsak, beti ere eskulturagintza mailan. Aitortu digunez jaso du bekarik. Ez dator bat ordea politika honekin, eta sakoneko arazoa zein den planteatu digu: «Bekaren izaera bera da problema. Badirudi sosa batzuk ematearen truke la-

saitasuna irabazia dutela, hots, zerbait egiten dutelakoan daudela». Benefizentzia mailan egiten dela lan kritikatzeko du, ez asistentzia mailan, izebergaren muturraren azpian ezkutatzeko den arazoaz hitz egin behar dela azpimarratuz: «Ez dago inongo kriterio bateratzailerik heuren —instituzioen— artean. Bakoitza bere gisa ari da... Nik argi dakusat: jarri ditza-tela beste soluzioak mahai gainean, desgrabazio fiskala kasu, baina ez, ez dute maila honetako egituraketarik egiten —kontrakora jotzen dute—, ez dute gai hau ikutu nahi, arazoa konpontzeko metodologia ikusten dute, ordea ez dago aurrerapausurik».

Iñigo Royo argazkilariak 700.000 pezeta eskatu zion

Gipuzkoako Aldundiari eta 650.000 pezeta jaso ditu aurtengo laguntzetan. Ez du askorik ulertzen nola egiten diren gauzak, axolabekeria salatzen duela. «Ez dut sekula zehatz jakin zein erizpideren arabera banatzen diren diruak. Gainera, denen artean gutxien ulertzen dugunak gu gara, esan nahi da, bekak eskatzen dituen. Nere eritziz, darabilten politika salatu behar da, ez daukate programarik, berdin zaie jasotzen duzun dirua benetan artea sortzen edo ardotan gastatzen duzun. Ez bait dago inolako segimendurik».

Zerrenda honetan ikus daitekeenez bai diruz bai helburuez desberdin jokatzeko dute administrazioek. Maila honetako salaketa egin digute bildu ditugun artistek.

**Izebergaren
muturra**

Mikel Anjel Lertxundi

EUSKO JAURLARITZA**Bekak**

Consuelo Gomez	1.500.000
Prudencio Irazabal	1.500.000
Asier Laspiur	900.000
A. Lopez Garmendia	900.000

Laguntzak

Koldobika Jauregi	600.000
Henar Peso	600.000

BIZKAIKO ALDUNDIA**Laguntzak**

Luis Candaudap	900.000
Montserrat Ansotegi	900.000

Bekak

Maria Jose Diez	200.000
Lucia Onzain	200.000
Javier Riaño	200.000

NAFARROAKO GOBERNUA**Sormen artistikorako laguntzak**

Amaia Aranguren	425.000
Juan Manuel Liroz	425.000
Maria Teresa Izu	425.000
Francisco Javier Araujo	425.000
Artista berrientzat laguntzak	1.000.000

Ikasketak luzatzeko laguntzak	130.000 hilero
-------------------------------	----------------

BILBO BIZKAIA KUTXA**Bekak**

Aurora Sanchez	780.000
----------------	---------

BASAURI**Juan de Otaola y Perez de Saracho beka**

Miren Arenzana	450.000
----------------	---------

GIPUZKOAKO ALDUNDIA**Arte Ederretan espezializatze laguntzak**

Beatriz Garmendia	1.200.000
-------------------	-----------

Luzapenak

Eduardo Lopez	1.000.000
Arantza Abaigar	1.000.000
Imanol Sistiaga	650.000

Sormen lanerako laguntzak

Juan Perez Agirregoikoa	350.000
Mikel Bergara	350.000
Jose Antonio Calvo	350.000
Maria Eugenia Emilias	350.000
Kutxu Otamendi	350.000
Pello Mitxelena	350.000
Idoia Monton	350.000
Oier Villar de Paul	350.000
Andoni Bontegi	350.000
Iñigo Royo	650.000
Alicia Brun	900.000

Promoziorako laguntzak

Koldobika Jauregi	300.000
Sonia Uribe	500.000

ARABAKO ALDUNDIA

Ikerketa eta hobetze bekak	2.500.000
----------------------------	-----------

ARTE EDERRETA 1990 ko BEKAK

Arteari zuzendutako bekak edo ogi apurren parabola genion titularrean. Bekaren politikak planifikazio orokorraren falta estaltzen duela adierazten duen parabola.

«Euskaradun arte unibertsala» liburuaren bidez eza-gutu genuen askok —berandu baina—, bere pentsakera eta eskultura mailan egin duen lana. Halaxe mintzatu zaigu: «Profesional asko dago urtetan etengabe lanean aritu eta bekak emateko orduan bazter-tzen dena. Osatzen diren batzordeak bere inguruko jendea saritzen bait du». Dionez, sari gutxiago eta beka gehiago banatzearen aldeko politika jarri behar da indarrean, «bekak tajuz luzatuz, horretarako beharrezko diren baliapideak medio. Orain bitartekoa hutsean geratu da, zerbait gehiago egin behar da».

Koldo Jauregi eskultorearen izena bestalde, egunotan plazaratu da, inoiz ez bezala indarrean, Txillidak Zabalaga Fundazioaren ize-nean —osatu gabekoa oraindik— emandako diru sariaren kontura. Urteak

egin ditu halere —gogoraz- razi digu— obrarik kasik saldu ez eta subentziorik gabe larrialdiaren ekaitzak jota. «Asko falta da egiteko. Orain arte gure agintariak ez dira sekula erakusketa batean azaldu, are gutxiago tailer batean. Eta orain ere, nahiz eta itxuraz aldatu den zenbait gauza, kunplitzea-gatik ari dira, beste inolako oinarrietan funtsatu gabe. Honi eransten badiogu galleria mailan etab bizi dugun egoera tristea, arraz zaila eta txokolatetsua egiten da irtenbide bat aurkitzea».

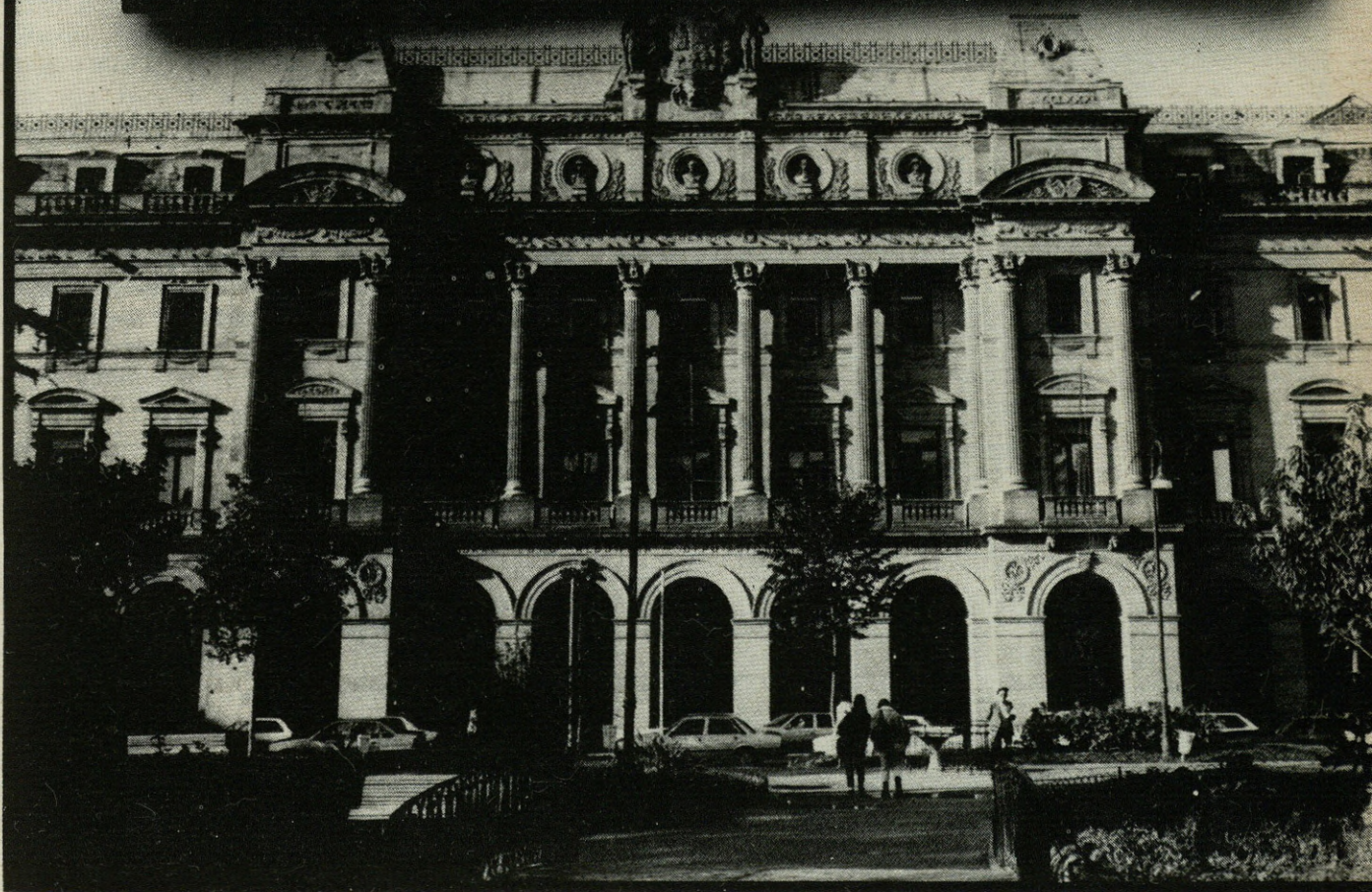
— Bekaren izaera bera da problema. Badirudi sosa batzuk ematearen truke lasaitasuna irabazia dutela instituzioek ●

Jose Ibarrola muralista eta pintoreak itxiko du aste honetako erronda hau. Bera ez dago batere konforme egungoarekin, eta diruak nola banatzen diren gaiaren inguruan ikusten du kezka, nahiz eta berak bota digunez oso urrutiko gaitzat jotzen duen «ez bait zait interesatzen. Finean, bekak espezio gisa planteatuko nituzke, eta gaia sakonetik hartu eta falta den azpiegitura hori osatzera joko nuke. Horretarako, begi bistakoa denez, errotik aldatu behar da kultura munduarekiko dagoen jarrerara eta kontzepzioa».

Hona hemen azken urtetan itorik dagoen gai honen inguruko zenbait zertzelada. Zezenari adarretatik heldu beharraz mintzaten da jende oro. Lotu bitzez beraz ahaleginak.

J.J. Petrikorena

GIPUZKOAKO FORU ALDUNDIA ZURE ZERBITZURAKO

Gipuzkoako Foru Aldundia

Pablo Sastrek «Kristalezko bularrak» ipuin bilduma kaleratu du Susa-rekin

Kale gorriko zauri irekietan barrena

Libururik publikatu gabe bost urte igaro ostean —idazteari behin ere utzi gabe horregatik— Pablo Sastrek «Kristalezko bularrak» izeneko ipuin bilduma kaleratu berri du Susaren eskutik. Istorio garratzak, mikatz zaporekoak, gordinak, kale gorritik ateratakoak.

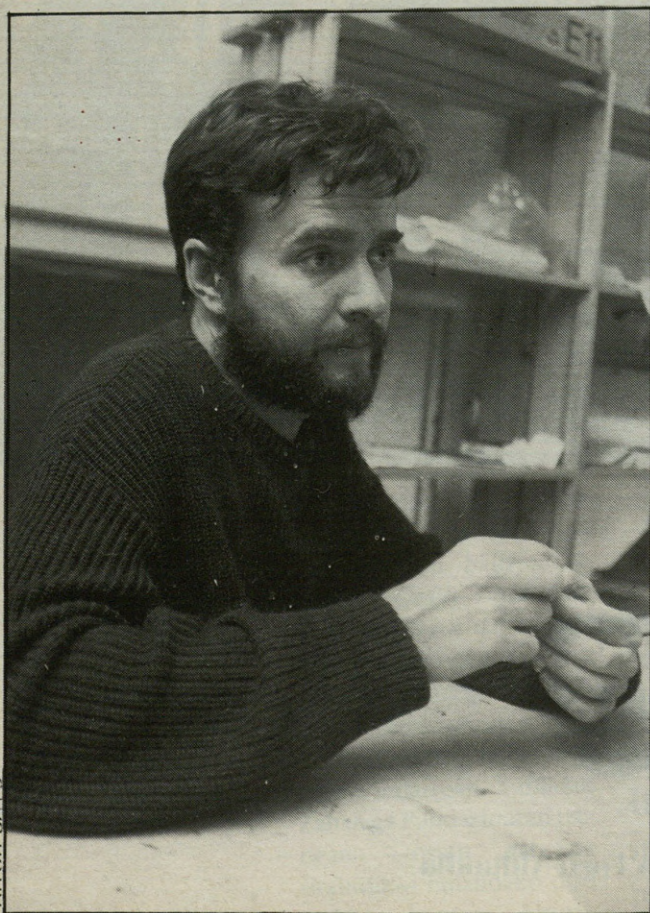
ORAIN dela bederatzi urte «Mugarria» idatzi zuen, «lehenbiziko esperientzi nobelistikoa», berak dioen bezala. Gero etorriko ziren «Petritegin aurkitutako zinta» (1982), «Hotel majikoa» (1983), «Kontuak» (1984) eta «Joxemi» (1985), kontuena ez beste gainerako hirurak nobelak ere, labur xamarrak, udaz uda eta hila-beteko itxialditan idatzitakoak, «*imaginazio oldarren eraginez eta orden eta kontzertu handirik gabe egia esateko*».

Bost urtetako etena gertatu da ondoren, Argia aldizkarian (baina bai Susan bertan eta Larrunen ere) kazeritzara —batipat nazioarteko orrialdeetara— zuzendu dituenak. «*Hasierako liburuen idazte erritmoa aldatu behar nuela ikusi nuen, gehiago landu behar zirela gauzak. Eta horretan aritu naiz ba, artikulua eta ipuin saioak eta nobela asmoak tarteka-tartekatzen. Noski ez da erraza, kazetaritza deabru honek irudimenari nahikoa espazioa lapurtzen bait dio eta erre-fleju literarioak galdu egiten dira. Alde horretatik nik uste esate batera Kafka*

aritzen zen bezala, bulego txar batean, baina hitzekin jokatu behar ez duzun lan bat eginez, literaturarako hobe daitekeela —klaro, kondizioak eskasagoak izan daitezke baina...»

Istorio gordinak

Ni idazlea naiz, e! aldarrikatzen du altutik Pablo Sastrek, kazetaritza eta literaturaren artean aspaldi honetan libratzen ari den borroka gisa horri erantzunez. «Kristalezko bularrak» liburua izango da —akaso— aurreratzean balantza hori literaturaren aldera desorekatuko duena. Bederatzi narrazio txiki dira —*«ipuinari nahiko puntu majoa atzeman diot»*, esaten digu—, denak Euskal Herrian girotuak, «*Euskal Herria puto, trajiko batean*». Eguneroko kontuak, gutarik edonork entzun, ikusi, ezagutu eta bizi izan dituenak; istorio errealak bezain gordin eta mikatzak, kale gorriko miseriak. «*Errealismo zikina deitzen omen dute, ez dakit... behinpehin istorio hauek hun-*

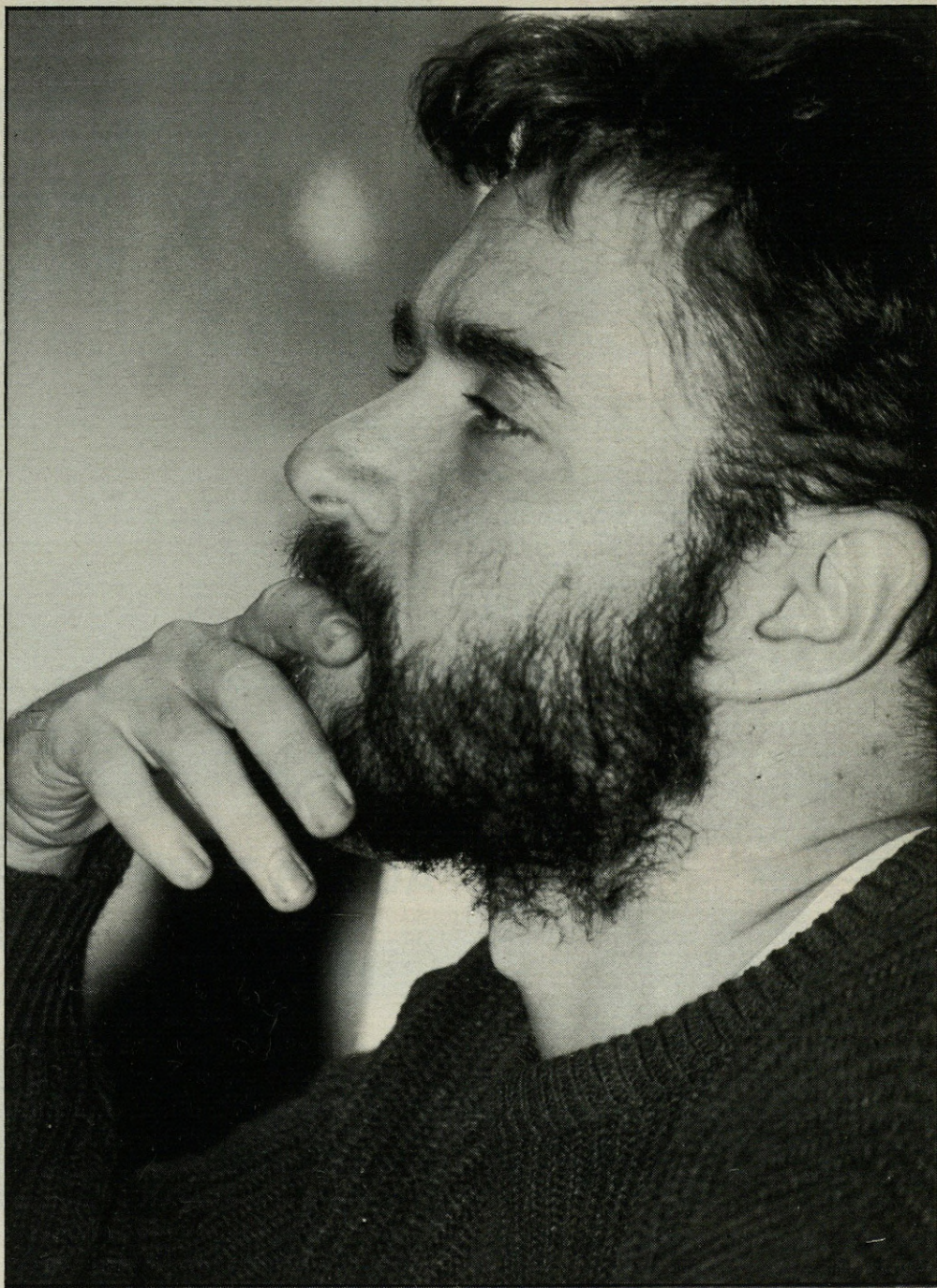
kitu naute oraingoan». Pabloren ustez liburuak isladatzen duen mundua tris-tea da, gogorra, «eta orain buruan ditudan lanetan ez diet gai horiei segidarik ikusten».

Drogak jaten duen neska bati buruz da «Neska larrosa». «Ardo usaina»k auzo zatar bateko istorio arrunta isladatzen du. Zahar baten azken ihesaldiaz ari da «Monjak etorriko ziren». «Bat gutxiago» ama erotzen zaion neskaren ikuspegitik idatzita dago. Bizimodua kalean bilatzen du «Ihesbide tipi bat»eko emakumeak. «Ezpainetan irribarrearen haria konturatzeke bere burua galtzen duen mutilak lotzen du. «Kristalezko bularrak»: beste neska bati buruzko anaiaren kontakizuna. Amodioa desgaraian egitearen ondorioak «Hain kolore ederra zuen»ean. «Armiarma» da azkena, ihesbide fantastikoa.

— Euskal literatura euskararen egoerak baldintzatzen du noski baina, gainerantzean, ez dago inguruko beste literaturak baino okerrago ●

Estilo desberdinak

Ekknika eta estilo diferenteez jantzi du —«ez nahita, hala sortu zaizkidalako bai-zik»— ipuinon mamia. Behin eta berriz idatzi du ba-

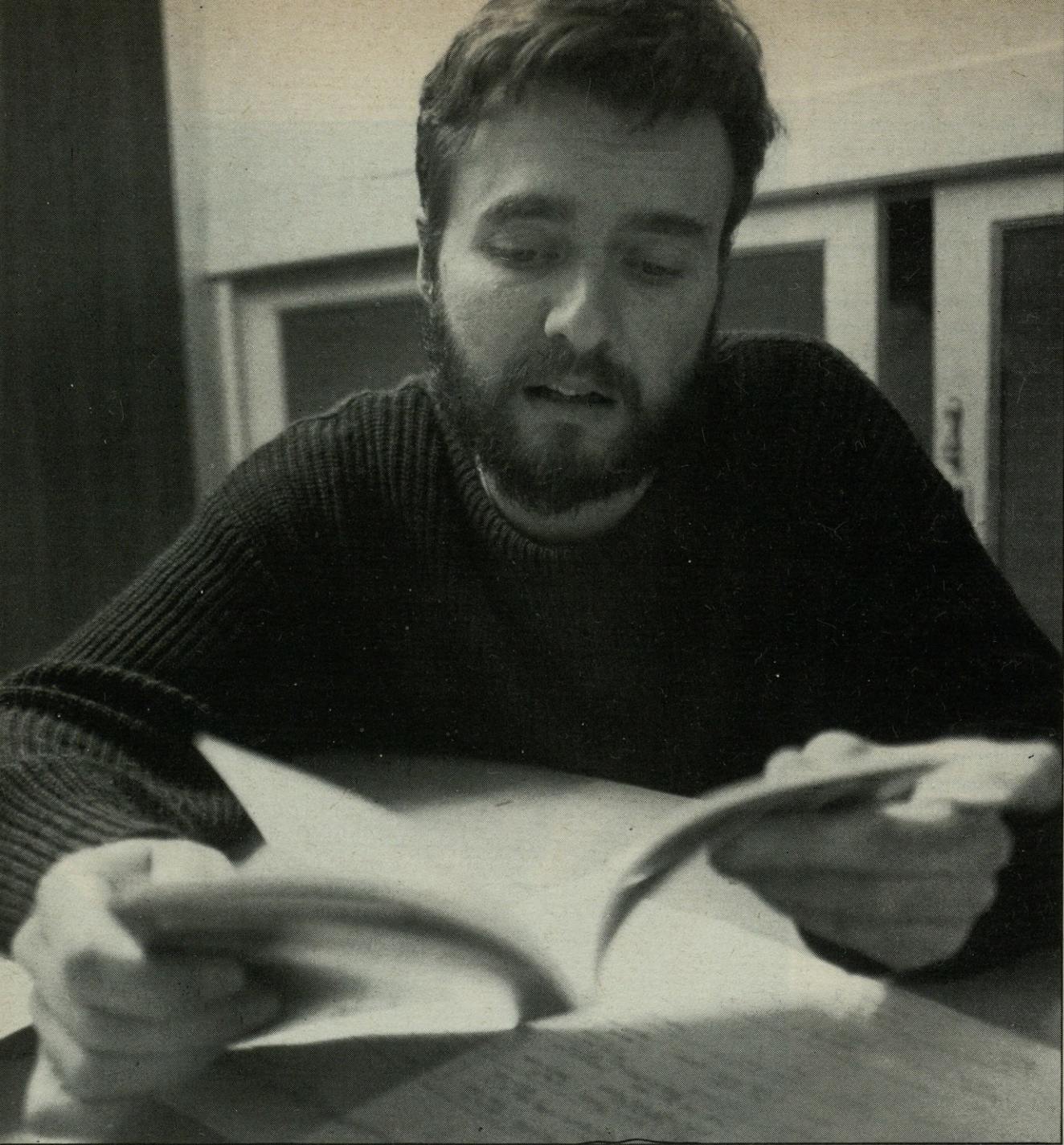

koitza, «azkenez idatzi nituen biak: «Hain kolore ederra zuen» eta «Armiarma» arinago egin ditut, akaso ordurako liburuarekin nekatzen hasia nintzelako edo». Batzuk arras borobil-duak, besteak amaiera libreaz, zirrikituaz, «asko gustatzen zaizkit, beste autoretan, gisa honetakoak, irakurleari leiho ireki bat uzten diotenak».

... Argiako erredakzioan

ez da pakerik egun haue-tan. Argia Egunaren gupil zoroak hor garamatza, eta darama Pablo, telefono dei eta elkar hizketen etengabe-ko lanean. «Esaiozu deituko dudala berantago —adierazi dio Maialen telefonariari elkar hizketa honekin apur bat luzatzeko as-moa duela adieraziz—. Li-buru honek ezer gutxi esa-ten dit dagoeneko, ia ahaz-tuta daukat, hurrengoan ja-

«Errealismo zikina deitzen omen dute, ez dakit... behinipein istorio hauek hunkitu naute oraingoan».

Pablo Sastrek esan digunez «kazetaritza deabru honek irudimenari nahikoa espazio lapurtzen bait dio eta errefleju literarioak galdu egiten dira».

rrita nago». Irakurleen aurrean, Pablo kazetariaren irudia indartu da orain; halere aurrerantzean erabat literatur kreazioari lotuko zaion esperantza igarri zaio.

Bukatzeko, eta mingaitetik tira egin gabe gehiegi, Pablok euskal literaturaz orohar hitz batzuk esan nahi dizkigu: «Euskal literatura euskararen egoerak baldintzatzen du noski baina, gainerantzean, bere proportzioan, ez dago inguruko beste literaturak baino

okerrago. Lau edo bost autore badira segitzeko modukoak —nire gustorako. Nik ez dudana entendi-

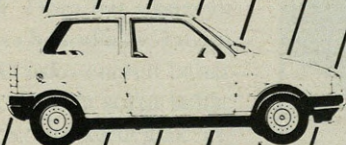
— Liburu tristea, pesimista da, eta alde honetatik begiratzuz gero liburu itxia, irtenbiderik, segidarik gabea da ●

tzen, batzuek esaten dutena: lehen «idazleak ez du behar orojakile izan», edo orain «aski da literatura ruralaz»: kale literatura behar dela, Bilbon eta abar. Estilo eta contenido kontu horiek, arau horiek, zeharo arrotzak zaizkit. Hemen, hala edo hala, uste dut beste nonbait ere letu dudala hau, egin behar den gauza bakarra ondo idaztea da, edo horretara saiatzea behintzat».

J.J. Petrikorena

FIAT-eko AUKERA

FIAT

FIAT UNO

FIAT UNO

FIAT UNO 45 FIRE 3 P (4V).....	1.038.830
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 3 P.....	1.177.948
FIAT UNO 45 FIRE SUPER 5 P.....	1.228.488
FIAT UNO 60 FIRE 3 P.....	1.243.118
FIAT UNO 60 FIRE 5 P.....	1.288.328
FIAT UNO 70 SX 3 P I.E.....	1.418.678
FIAT UNO 70 SX 5 P I.E.....	1.469.218
FIAT UNO TURBO I.E.....	1.707.288
FIAT UNO DIESEL 3 P.....	1.368.670
FIAT UNO DIESEL 5 P.....	1.478.527

FIAT

FIAT CROMA

FIAT CROMA

FIAT CROMA CHT 100 CV.....	2.374.150
FIAT CROMA 2.0 I.E. 120 CV.....	3.118.950
FIAT CROMA TURBO DIESEL 92 CV.....	2.738.570
FIAT CROMA TURBO DIESEL 118 CV.....	3.113.630

FIAT

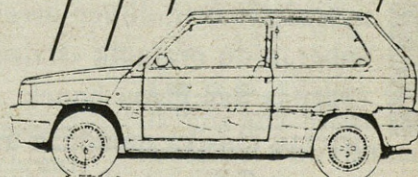

FIAT TIPO

FIAT TIPO

FIAT TIPO 1.400.....	1.549.708
FIAT TIPO 1.400 DGT.....	1.689.358
FIAT TIPO 1.600 DGT.....	1.809.058
FIAT TIPO 1.900 TURBO DIESEL.....	2.186.778

FIAT

FIAT PANDA

FIAT PANDA

FIAT PANDA FIRE.....	930.000
FIAT PANDA SISLEY 4x4.....	1.230.000

MATRIKULATU ONDOKO
PREZIOAK

AUTO ADARRA BANATZAILE OFIZIALA

Txingurri pol. z/g. Tf.: 397241. HERRERA-Donostia. Gran Vía. 7. Tf.: 288983. GROS-Donostia.

ELECTRICIDAD AYA ZARAUTZ, Vizcaya, 45. TELEF. 83 46 18.

GARAGE USURBIL-LASARTE, Zumaburu, 5. TELFF. 36 24 63

TALLERES KORTA, Viteri. TELEF. 52 71 34. ERRENTERIA

TALLERES JOSERRA Pinar, 32. IRUN. TELEF. 61 43 93.

TALLERES ACHAGA, Txirrita, 11. HERNANI. TELEF. 55 72 32

FIAT

PUNTAKO TEKNOLOGIA

Larunbata hamazazpian omenaldia egin berri diote

J.M. Gonzalez Bastida: «Ez nago konforme musika modernoarekin»

Larogeitabi urte dituen arren, sasoia soberan du oraindik «Maisua» goitizenez ezaguna den gizon honek. Hainbat urtetan musika munduan atzera eta aurrera ibilia, etxeko piano zaharrak egunero gogora arazten dio baduela oraindik zer sortzerik

ARGIA. Zu oso gizon polifazetikoa zara musika munduan, era askotako obrak sortu dituzu: obra erreli-giosoak, txisturako eginak, musika sinfonikoa ere lan-du duzu besteak beste. Gainera, hainbat herrietako banda eta abesbatzetan zuzendari lanetan ibili eta Donostiako txistulariak zuzentzeko tartetxo bat izan duzu ere urte luzeetan. Denetarik egin zara...

J.M.G. BASTIDA. Denetarik egin dut bai, dena den, gehien-gehiena bandara dedikatu naiz. Obligazioa ere bandatik daukat, bandako lana izugarria da, zaindu egin behar da. Aita

banda zuzendaria eta organista zen. Harek utzi zue-nean nik hartu nuen. Bergararik Zumaiara joan nintzen, han ere bandako zuzendari bezala aritu nintzen. Ondoren Hernanin, banda zuzendari eta organista moduan ibilia naiz. Handik, Gasteiza joan nintzen bandako zuzendari lanetan eta kontserbatorioan irakastera joan nintzen. Gaur egun, lasaiago, sortze lanetan ari naiz.

A. Hain zuzen ere, «Pasio Santua» obrari heldu omen diozu.

J.M.G.B. Bai, Don Luis de Eguia zenaren obra eder horrek bukatzea merezi du,

hainbeste lan egin duen gizon horren omenaldi gisa.

A. Zuk sortutako obra zerrenda luze horretan, estima haundia diozunik izango da noski...

J.M.G.B. Zaila da esaten zein den onena. Azkena izaten da normalean gustokoena, onena. Aipagarri bezala, ez dakit datorren urtean joko ote duten, San Inazio Kantata, hori ondo dago.

A. Bestetik, txistu obrak idatzi dituzu, eta baita beste instrumentutarako idatzitako obrak txistura moldatu ere.

J.M.G.B. Oso gazte nintzela, zortzi bat urterekin edo, hasi nintzen txistua jotzen Bergaran. Hango txistulariek obrak behar zituztela eta, piezak sortzen hasi nintzen. Geroztik Alardeak ere asko egin ditut, Donostian, Bilbon, Gasteizen... Iruñan izugarrizko arrakasta izan nuen behin.

A. Badirudi txistua gero eta gehiago integratu nahi dela bandetan.

J.M.G.B. Txistua garai batean mendian eta kaleetan jotzeko instrumentua zen. Orain fin dago eginda, gero eta gehiago ari dira orkestetan sartzen. Flautaren paperean jarri dute ia txistua. Ni ez naiz horren aldekoa. Ez dakit ba! Pianoak orkestarekin ederki ematen du. Bibolinak zer esanik ez. Txistua, beste instrumentuen laguntzarik gabe, bakarrik jotzeko instrumentua da. Orkestarako nahiago dut flauta txistua baino.

A. Eta beste instrumentu herrikoiak? dultzaina, danbolina,...

J.M.G.B. Horiek ere ez, oso narratsa geratzen da.

A. Ez lukete, beraz, orkestetan lekurik.

J.M.G.B. Ez. Baten batek jarri izan du, baina ez, hori ez da orkesten gauza. Txistua oraindik, tira, baina

dultzaina eta gitarra bera ere ez dira orkestatako instrumentuak.

A. Garrantzi handia ematen zaio birtuosismoari

J.M.G.B. Birtuosismoari ekiteko asko estudiatu behar da. Obra bat osatzeak ikasketa haundiak eskatzen ditu eta asko entzun behar da. Ez da zaila sortu behar obra. Konplikatuak asmatu ohi ditugu beti, nik neuk ere bai. Musika emozionatzeko egin behar da, musikak hori behar du lehenbizi.

A. Zein izan da zure karrean hartutako pozik handiena?

J.M.G.B. Pozak asko eta haundiak izan ditut nik musika munduan. Haundiena ordea, Portugaleko kontsularen bitartez Lisboara joan ginenean hartu nuen, han Stravinski ezagutu bait nuen. Nere ustez, mende honetako sortzailerik bikainena izandakoa. Astebe-te egon nintzen harekin, hark 86 urte zituela. Tirabira batzuk ere izan ziren, hasiera batetan bere obra Easo Abesbatzak kantatzerik ez bait zuen nahi. Koro txikia zela zioen, eta guk berriz, entzuteko esan. Honela, Aita Vitoriaren «Ave Maria» kantatu genion eta bukatzerakoan, «Zein koro ederra» esan zigun.

A. Eta kolperik haundiena?

J.M.G.B. Madrideko Banda munizipaleko zuzendari postua ez lortzea izan zen. 1944.ean, postua ematera zihoaztela zirudien ezezkia eman zidatenean. Garai haietan ezin gintuzten euskaldunak ikusi ere egin eta horrexegaitik izan zenaren susmoa izan dut beti.

A. Makina bat obra egin di-

Obra asko sortu ditu txisturako maisuak.

tuzu euskaraz. Antzeko gora-beheraren bat ere izango zenuen noizpait obrak euskaraz eginagatik.

J.M.G.B. Lista izugarria duzu nahi izanez gero. Madriden ez nuen sekula estreinatu euskarazko obrarik. Bilbon bai, eta jakina, ez zidaten sekula ezer esan. Bertako abesbatz eta txistularientzako obra ugari egin ditut ere.

A. Gaur egungo musikarien artean zeintzuk aipatu-

■ **«Txistua, beste instrumentuen laguntzarik gabe, bakarrik jotzeko instrumentua da. Orkestarako nahiago dut flauta txistua baino» ●**

ko zenituzke?

J.M.G.B. Oso konpositore onak izan ditugu hemen, Guridi, Escudero eta Urteaga esate baterako. Hala ere gutxi geratzen gara, zaharrak gara eta! Gainerakoan gazteen artean, Bilbon Juanito Cordero,... Bernaola eta Larrauri modernisten artean. Baina ez nago konforme musika modernoarekin. Ez du emoziorik musika horrek, modernoak bada baina...

A. Ze prozesu jarraitzen duzu obra bat sortzerakoan?

J.M.G.B. Lehenengo letra aukeratu eta irakurri egin behar da ondo. Gero hari musika jarri. Lehenik musika sortu eta ondoren letra idatzi izan dugu noizbait, bi-hirutan uste dut.

A. Nola ikusten duzu herriko musika banden etorkizuna?

J.M.G.B. Ez dago dirurik, ezta garai bateko zaletasuna ere. Gero eta banda gutxiago dago, ondorioz. Kontserbatu egin behar dira, ordea. Gasteizen izan nuen banda ederra, han lan asko egin nuen, 2000 kontzertutik gora eskaini nituen haiekin. Irungoa ere ez zen makala. Garai batean jendea txiki-txikitatik sartzen zen bandan jotzen. Orain ez dago halakorik, gazteek ez bait dute nahi!

A. Omenaldia egin berria dizute.

J.M.G.B. Bat ez bi. Orain binaka datozela dirudi. Lehenengoa Gaztelubidek eskaini zidan, datorren laurbatean, hilaren 25ean Easo Abesbatzak Victoria Eugenia.

Alberto Irazu

Garbiñe Ubeda

Egiazko gerta batetan oinarriturik «Europa, Europa» filmea

Gazteria Hitlerianoetan egondako juduaren kontakizuna

Hamasei urte zituela, 1941ean, umezurtz alemaniarra zela sinistarazi zien soldaduei Salomon Perel judutarrak bizitza salbatzeko. Berrogeitamar urtez sekretua isilean gorde ondoren jendaurrera agertu du bere lekukotasuna. Agnieszka Holland-ek egin du filmea eta S. Perelek berak liburua: «Europa, Europa».

BENETAKO gertaerek nahikoa indarra badute eta Agnieszka Holland zuzendariak ez du soberazko dramatizazio elementurik gehitu. Gertaerak irudietan jarri eta horiei sinisgarritasuna eman. Eta horren arabera aukeratu zen errodaia lekua, Polonia; pertsonaien jatorrizko hizkuntza errespetatu; aktore egoikiak bilatu...

Salomon Perel, Sally, Alemanian jaio zen Errusiako Iraultzari iheska zetoarren familia juduan. Naziak boterea eskuratu hala desterrurako bidea hartu zuten berriro. Polonia lehendabizi eta gero, hara ere alemanak heldu zirenean, seme biek Errusiarantz joko dute. Josef Perjell «Yop», Sally ordurarte, bertan jaio zen, soldadu alemanak aurrean

zituelarik bizirik irauteko azken saioa egin zuenean «Ez naiz judua, umezurtz alemaniarra naiz!» oihukatuz.

Soldaduek, batek jakin zergatik, sinistu egin zuten ariorik arioena zela hamasei urtetako mutiko hura

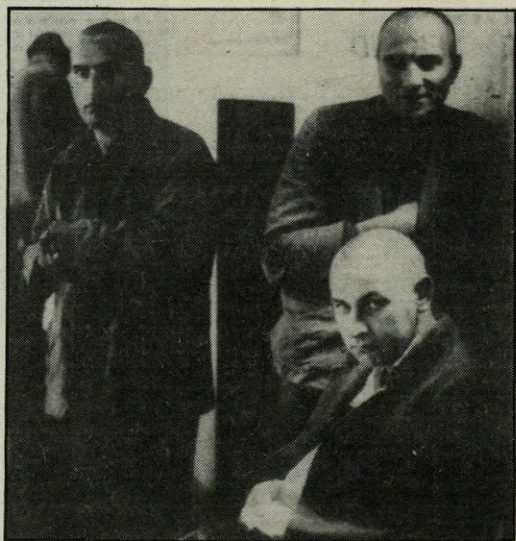
eta handik gutxira gazteria hitlerianoetako maskota zen. Eta denbora guzti horretan bere jatorria salatzen zuen marka bakarra, zirkunzisia, izkutatu behar zuen. Ez zuen inork, inoiz biluzik ikusi behar. Bitartean nazismoaren muina

edaten zuen eta honela gogoratzen du Perelek orduko egoera.

Patuak bota nindueneko ingurunera moldatu nintzen. Bestela ez nukeen izango urtetan irauteko indarririk. «Yop» bihurtu nintzen, benetako gazte hitlerzalea. Judua nintzela une batez ere ahaztu gabe. Zaila da egoera ulertzea baina, niretzat, oso argia da».

Filmeak eta protagonistak idatzitako liburuak izen berbera izan arren, desberdintasuna ere badago Agnieszka Holland eta S. Perel-en ikuspuntuan. Hollandek nolabaiteko ikasgaia eman nahi du filmean bitartez Stalinen komunismoa eta nazismoa berdinduz, Hitler Stalinekin dantzan agertuz. Eta Perel ez dago oso ados ikuspegi honekin, bere ustez antisobietarregia da filmea. «Nik ez dut Hitler-Stalin berdintze hori onartzen. Sobietarrean etxean sentitzen nintzen eta hitlerianoen artean oster, antzerkia egiten nuen heriotzari alde egiteko».

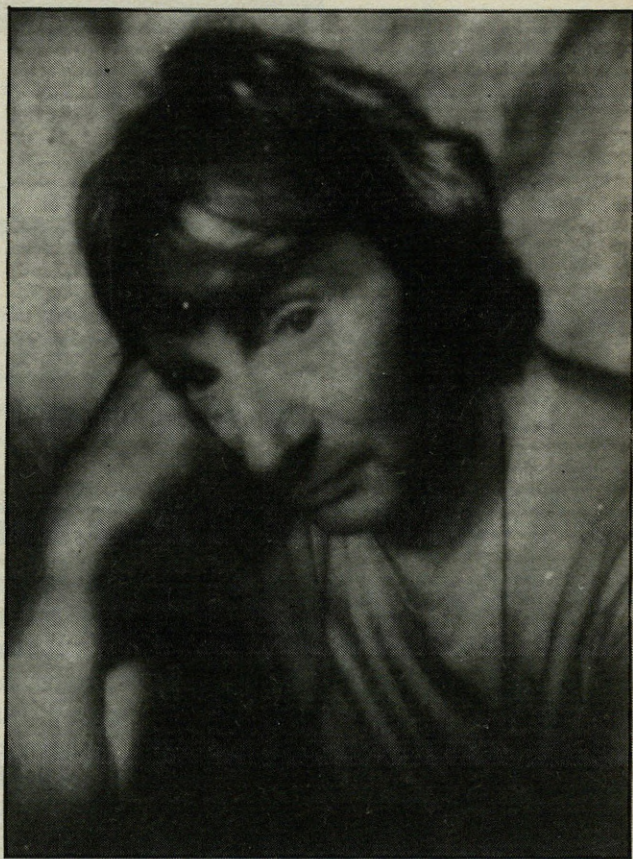

Viena beti musikaren inguruan

Musika klasikoaren erresuma da Viena, traje luzez eta oso dotore jantzitako jendea estrenaldietan eta bibolinen musika. Baina noizean behin aldatu egiten da dekoratua, hori bai, beti musikaren inguruan. Eszenatokian neska erdi biluzia hebraiera zaharrez testu biblikoak errezitatzen ditu eta aretoko besaulkietan minigona eta larruz jantzitako gazteek txalotzen dute. «Wien modern» jaialdia da, duela bi urte sortua musika garaikidearen biltokia izateko. Datorren urterako lema ere iragarria dago «*Who's who in Central and Eastern Europe 1993*» (Zein da zein 1993ko Ekialde eta Erdialdeko Europan).

Garboren koadroak enkantean

Artelanezko luxuzko merkatuak, diotenez, jo du gaina eta hemendik aurrera zaila izango da milaka milioitako markak gainditzea. Hala ere badira oraindik benetako ikusmina sortzen duten enkanteak, horien artean Sotheby's etxe ospetsuak hilaren hamairuan egindakoa. Artista famatuen koadroak dira, tartean hiru Renoir, baina jende gehien erakarri duena horien jabea nor zen jakitea izan da: Greta Garbo. Joan den apirilean hildako aktorearen altzariak eta koadro saila jarriko dira enkantean eta erakusketa ikustera zazpi bat mila pertsona inguratu omen da.

Azaroa Parisen argazkiaren hilabetea

ERAKUSKETA eta ekintza ugari antolatu dira argazkigintzaren azaro honetarako Parisen, gehiegi sailtxo honetan guztien berri emateko. Zuri-beltzeko hostoak erortzen dira hango arboletatik Roland Barthes inguruan, montaia erraldoi honen pertsonaia nagusia.

Eta horrez gainera, argazkiak aukeran. Japonia luze zabalean bost erakusketa desberdinetan: «Objectif Copenago», aurreko mende bukaerako irudiak; «Hiriari begira: Tokyo 1945-1990» hamabi argazkilarien ikuspegi desberdinak; «Japonia-60etako hamarkada»; «Arratseko brikara» eta azken abangoardietako lan batzu.

Eta halaber Ingrid Bergman-en erretratuak Seymour, Capa, Cartier-Bresson, Morath eta beste batzuren obeitibotik begiraturik. Eta Isabel Muñoz-en tangoak, ohizko enkoare guztiak puzkaturik. Eta Gabrielle Basilisco-ren jolasak ikaragarritzko untzizarra Liliput ematen duen portura sartuaz.

Moda argazkilariak, erreportariak, argazkigintzaren inguruko gogoeta idatziak, eta oraindik eskeinitakoaren erdia ere ikusi gabe.

Argazkiotan, Gianni Berengo-ren Ospitale Sikiatrikoa, Parma, 1968» eta Jean-loup Sieff argazkilaria.

J.M. Heritz

T E I L A K

■ 700 MILIOITIK
GORA PRENTSA
KATALUNIARRARI

«ZAZPIREHUN eta hogeita hamar milioi banatuko dizkie Generalitat-ek katalanez argitaratzen diren bost egunakari eta bi errebistei. Generalitat-ekoek Madrilgo gobernuarekin zinatutako akordioaren arabera hizkuntza bultzatzeko 7.000 milioietako presupuestoa onetsia dute katalanek. «Avui» argitaratzen duen Prensa Catalana S.A.ri 337 milioi eman dizkiote, «Diari de Bardelona» argitaratzen duen Publicaciones de Barcelona-ri 127 milioi, «Punt Diari» argitaratzen duen «Edicions Periòdiques de les Comarques»i 109 milioi eta «Regió 7» eta «Diari de Lleida» egunkariei 30na milioi. «Set Dies» eta «El Temps» errebistei berrogeina milioi banatu dizkie Generalitat-ek.

■ DOKUMENTU
HISTORIKOAK
BUELTATZEKO
AKORDIOA

UDAL artxibategian agertu diren dokumentu historikoak bueltatu dizkio Tolosako herriak Alzaga, Alkiza, Anoeta, Azkoitia, Hernialde, Irura eta Ordiziako alkateei. Aurkitu diren dokumentu hauek garrantzi haundikoak ez izan arren, beharrezkotzat jo zuten hemendik aurrera aurki daitekeena dagokion lekura bueltatzea, herri baikoitzak bere ondasunak gorde behar dituela deliberatu bait dute.

■ AZPEITIAKO
ANTZERKI TOPAKETAK

AURKEZTUTAKO hogeitabost taldeetatik hamazazpik parte hartuko dute Azpeitiako zortzigarren antzerki topaketetan, Antxieta taldearen aukeraketaren arabera. Umeentzako antzerkia bai umeek eta bai helduek antzeztua, helduentzako antzerkia, kale antzerkia, kafe antzerkia eta animazioa dira besteak beste egitaraua betetzen duten antzerki motak. Azaroaren hogeitamarretik Santo Tomas egunera bitarte egunero hemezortzi antzerki saio izanog dira Azpeitian. Azken egunean ohizko sari banaketa izango da.

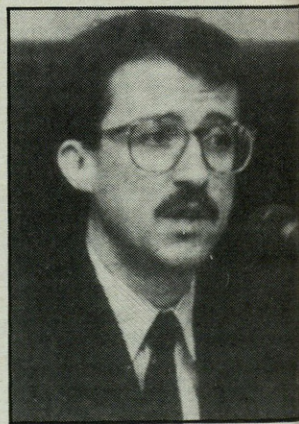
■ NAZIOARTEKO VIII
TXOTXONGILO
JAILADIA

HEMEZORTZI txontxongilo talde bildu dira azaroaren 23an hasi eta abenduaren lehena bitartean Tolosako Nazioarteko VIII Txontxongilo jaialdian. Nazio askotako taldeak izango dira Tolosan beren lanak eskaintzeko asmoz, europarrak ezezik hegoamerikarrak ere talrtean direla. Euskal ordezkaritza murrizta izango da aurtengo edizio honetan, Txontxongilo bait da parte hartuko duen talde bakarra nazioarteko jaialdi honetan.

F E R R A N A K F E R R A N

«Literaturan ez dago autoridaderik. Kaltegarriak dira «Big Brother» behatz luzeak. Askatasuna da idazlearen ondasunik preziatuena».

Bernardo Atxaga
«XX. mendeko Euskal Literatura» ihardunaldiak,
1990-XI-16

«Euskalerrria eta Xorroxin irratiei lizentziak onestea erabat kaltegarri izango zatekeen komunitatearen interesei begiratzen badiegu».

Aladino Collin, Nafarroako gobernu foraleko kontsellarria.
Navarra hoy, 1990-XI-16

TXUTXUMUTXUKA

«IPAR HAIZE» ROCK-FOLK TALDEAREN DISKOA KALERATZEAR

IPAR HAIZE taldea estudio lanari lotua dabil azken aste hauetan, orain arte plazaratutako kantuak grabatzen ari da. Bateria, kitarra eta saxoaz baliatzen da Iparraldeko talde hau musika egiteko garaian. Ahotsa, berriz, Pantxoa Bergararena da, eta letrak ere honek idatzi ditu.

KULTUR DINAMIZATZAILEAK ELKARTE PROFESIONALA SORTZEKO ASMOTAN

UDAL administrazio eta Diputazioetako kultur langileak edo dinamizatzaileak elkarte profesionala sortzekotan dabilta. Elkarte profesional honek lanbide berri honen zereginen nondik norakoak ezartzea eta erakunde bakoitzeko funtzio, egoera eta jardun desberdinak bateratzea luke helburu.

«EUSKALDUNON EGUNKARIA»K BADU HIMNOA

Abenduaren 6an kaleratuko den «Euskaldunon Egunkaria»ri kantua eskaini diote Imuntzo eta Belokik. Pello Zubiriak idatzitako kantu hau eta beste hainbat bilduko ditu bikote honek aurki kaleratuko duten diskoan.

«Asko konplikatu dugu euskara, dena gaztelaniatik itzuli beharrez erderaren kalkoekin. Nik euskara errazagoa eta biziagoa erakutsi nahi izan dut ipuinak idatziz.

Pello Esnal
Deia, 1990-XI-13

«Euskaldunok asko akonplejatzten gara funtzionariak euskaraz galdetu eta erderaz erantzuten digunean. Kaleko jendeak jakin behar du gure hizkuntza erabiltzeko eskubidea dugula; Konstituzioak, Estatutoak eta Euskararen legeak onartuak dituztela eskubideak. «Euskararen Hizkuntz Eskubideak» liburuarekin lehiatilaren aurrean sortzen diren arazo hauei aurre egiteko formulak eskaintzen ditugu».

Iñaki Marko.
Deia, 1990-XI-15

UDAZKENERAKO KALEAN

BIDEO ETA FILMEEI

AHOTS, HOTS ETA MUSIKA

EZARTZEKO PREST

ZB SA
BIKOIZKETA GRABAKETAK

ARBAITZALDE ETXEA-SAN ROKE AUZOA

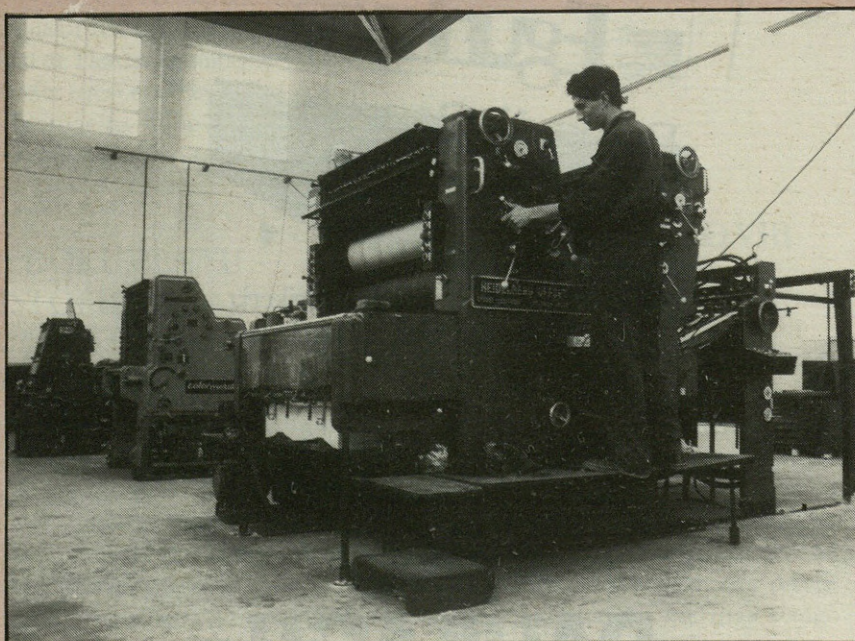
DONOSTIA

Tlf.: 46 29 64 — 45 96 29

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

LEKU BAT EGIN DUGU GRAFIKAGINTZAN

ANtza
FOTOKONPOSAKETA
INPRIMATEGIA

ESKURAGO

LASARTEKO EGOITZA BERRIA. INDUSTRIALDEA 1-2.

Zuberoako Basaburuan

ZUBEROAN baztertu-ko gara oraingoan, bertan egin daitekeen bidai zoragarri baten kontenplazten. Basaburura iritsi behar duzu lehendabizi, eta han zarella badira ezagutu gabe utzi ezin diren hainbat eta hainbat herri. Atharratzeko erdian izanik, hiru edo lau etapatan pasa daiteke lasai eta patxada osoaz Basaburua.

Atharratzetik Montori aldera irtenez gero, Larrañe (Larrau) eta Santa-Grazi (Ste. Engrace) eramaten duen bidea hartzen dugu. Laginaga, Atheri eta Ligi igaro ondoren, herri politak horiek, zentrale elektriko batera iritsiko zara. Hemen bi bide dituzu: bata Santa-Grazi eta bestea Larrañera eramango zaituena. Batetik zein bestetik, amildegi izugarrien ondorekin pasako zara. Santagazitik aurrerago Euskal Herriari aurki daitekeen lekurik interesgarrienetakoa baten egingo duzu topo: Kakuetak lepoa. Kaserna auzotik jaitzita Santagaziti zara herriro. Paradisu txikia. Bestaldean, aurpegi ematen, Belagua.

Zentraletik beste bidea erreka ondorekin segituz, aldapa gogorak eta paisaia

Santa-Graziako herria.

esplikaezinak igaroz, Larrañera iritsiko zara —orain hiru urte arte bederen abertzaleak nagusi ziren herri bakarra Iparraldean—. Hortik aurrera, Orhi mendira igotzeko bidea, eta behetik, Iratikoa.

Barkoxera egin dezakezu beste bidai bat, Montiritik barrena. Etxahun zaharren herria ezagutuz aste honetan erdiko erreportai luzean aipatzen den Eskiulara

joan zaitezke, Bearnoko herri euskaldunera hain zuzen ere. Zazpiak Batekin kanpora geratu diren euskadunen herria.

Atharratzen inguruan badituzu ere ezagutu beharreko herri politak, arratsalde batez oinez bisita ditzakezunak: Iruri (Les Trois Villes), Altzai, Zunharreta, Lixantzu, Hanze... Harremantetan jarri nahi baduzu, Maule eta Atharratzeko

ikastolek lagunduko zaituzte, baita ere Atharratzeko «Bortukariak» mendi elkarrekin eta inguru horietan mugitzen den beste edonork. Badira bidaiak prestatzen soilik gozatzen dutenak. Kasu honetan, bertan egoteak beste plazer guztiak gainditzen ditu. Egon ziu.

Loren Aristi

kolorea lokalizatua garnuean

Kolorearen ikus-area duela gutxi izan da lokalizatua giza garnuean. Horretara iristeko Londreseko Unibertsitateko S.Zeki eta R. Frackouliak adituek positoi-kamara bat erabili dute, garuneko area txikietan odol-fluxuaren aġdaketak atzemateko gai dena (eta fluxu hori gehitu egiten da zelula nerbiosoek estimulu bati erantzuten dietenean) Kolorearen area identifikatzeko, ikertzaileek kolorezko mosaiko baten mugimenduari jarraitzeko esaktu diete lau boluntariori, eta onodoren, mosaiko berari, baina gris matiz edo nabardura desberdinetan. kolorezko mosaikoarekin (eta honekin bakarrik) ereakzionatu duten neuronak V4 deritzon zonakoak dira, tximinoetan kolore-ikusmenarekin hain zuzen ere.

EVA OLAIZOLAREN

ELTZE A

Amatiñorentzat

EVA OLAIZOLA

Beheko Errota jatetxea

Aukeran ahalik eta fine-na jarri nahi izan diogu menua Amatiñori, Euskal Herrian hain ezaguna egin zaigun telebista-gizon honi, bere gustoak eta aukerak finak direla erakutsi bait du. Fintasun horri begira, zorrotz aukeratu nahi izan ditugu Amatiñori mahaian jarriko genizkiokeen jakiak, beti ere gustotoak izango dituela-

koan eta pozik utziko dugulakoan. Beraz, lehenik Abakando entsalada prestatuko diogu. Ondoren amu-txipiroitxoak tipulatan. Gero, antzara eskalopinak Chip patatekin. Eta bukatzeko masusta sorbetea pasteltxoekin. Amatiñok horrelako otordua gustora egingo duela koan.

Intsusa futinaren ordezkari ona

Intsusa infusio modura hartu ezkerro eztarria xamurtu eta eztula kentzeko sendagai ona da. Baina beste gauza baterako erabiltzen da propio, izerdia eragiteko. Honetarako erabilgarriena intsusaren zukua da. Ezti ugariz lagunduta primerakoa dugu.

Baina zuku hau zenbait kasutan haurdunek aurpegian izaten dituzten mantxak ezabatzeko jarri daiteke enplasto moduan. Infekzioen aurka erabilpen ugari ditu intsusak. Eztarri, aho eta oien infekzioetarako, intsusa ura. Bestalde, azaleko infekzioentzat (mota guztietakoak) intsusa fruitua egosiz.

Oriako Sorgin dantza

Dantza sinpatikoa dugu hau. Eszenatoki batean dantzariak serio-serio ikustera ohituta gauden ikusleok, tarteka-marteka hau bezalako dantza alaiak eskertzen ditugu. Orian, Lasarterekin batera udala osatu berria, aspaldidanik egiten den dantza da gaurko hau. Gaizka Barandiaran ikerlari ospetsuak Dantzariak aldizkarian dioenez, Bergarako langile batzuk ekarri zuten Oriara.

Deba Garaitik datorrela nahikoa frogatua iruditzen zaio Anjel Muruari. Ikerlari eta Euskal Dantzarien Biltzarreko lehendakaria Aretxabaletako Txino dantza eta Antzuolako Sorgin dantza ari da aztertzen eta Oriako dantzarekin berdintasun handiak somatu ditu, bai musikan, bai dantzan. Dantza guzti hauek Iñauterikoak dira, nahiz eta gaur egun beste egun batzuetan dantzatu. Antzuolako dantzaren aipamenik zaharrena 1860ean suspenditutako ikazkinen jai batean aurkitu du. Dantza hauen jatorria zehaztea oso zaila da, Iñauteri dantza izanik artxiobotan eta aipamenik ez delako azaltzen.

Iztuetak Gipuzkoako

Gipuzkoako dantzekin berezitasun batzuk baditu Oriako dantzak. (Mikel Lizartzaren argazkia)

dantzen barruan sartzen dituen multzoan onartzeko ezaugarriak ditu Oriako Sorgin dantzak. Biribilketa batez azaltzen dira dantzariak, denak batera dantzatzen dute Boastitzea, dantza jokua dator ondoren eta fandango batez bukatzen da dantza, beste biribilketa baten soinuaz desagertuz dantzariak.

Hala eta guztiz ere, desberdintasun batzuk baditu aipatzeko. Gizonen dantza izanik, gizonen erdiak ema-

kumez jazen dira. Jauziak handiak eta galantak izan beharrean, txikiak eta azkarrrak dira. Dantzarien jarra ez da batere «ofiziala» eta tentea. Ironia, imintzioak eta parregarritasuna ez dira falta.

Oriako Sorgin dantza gutxienez sei edo zortzi bikotek egin behar dute ondo ateratzeko. Baldarrenak, xelebreenak, bizardunak, kasu batzuetan, sorginez jazen dira parregurea sortzeko. Hala ere dantza hau

atzerrira eramandako batzuetan ez da gustokoa izan, Erresuma Batuan eta horrelako leku serioetan batez ere. Abilenak eta hoberenak aztiz edo gizonez joaten dira. Besterik ez bada ere, dantzariak ondo pasatzeko aukera badute. Merezki dute, ezta?

Joxemi Saizar

ASTEGIROA

MUSIKA

● Azaroaren 29an Placido Domingo izango da «Otello» operaren emanaldian Bilboko Arriaga Antzokian Luis Iturriren zuzendaritzapean arratsaldeko 20,00etan.

● Azaroaren 23an Eskifaia Gipuzkoako Hondarribiko abesbatzaren kontzertua izango da Javier Bustoren zuzendaritzapean bertako Santa Ana Parrokian gaueko 20,30etan.

● Donostian Victoria Eugenia Antzokian Alban Berg laukotea izango da datorren Azaroaren 23an arratsaldeko 19,30etan, 24an Ketama talde musikala gaueko 21,00etan eta 25ean

Easo abesbatza ere izango da.

● Donostiako Trintxerpe auzoan izango da datorren ostiralean, hilak 23, Leitzarango Autobiaren aurkako Rock kontzertu bat gaueko 22,00etatik aurrera honako taldeekin: Prestuak (Urruñakoak), Shelyak (Donostiakoak) eta Ira Et Becessos. Sarrera 250 pezen truke.

● Bilboko Campos Eliseos Antzokian hurrengo hilaren 27an izango da Euskadiko Orkestra Sinfonikoaren 90/91 denboraldiko IV. kontzertua arratsaldeko 19,45etan.

ARTEA

Bilboko Espin Arte Galerian Azaroaren 30a bitartean Manuel Lopez Herrera BBV 1990 Sariaren irabazlearen erakusketa izango da honako ordutegian: lanegunetan, 11,30etatik 13,30etara eta 18,00etatik 21,00etara. Igandean itxia.

● Barakaldoko Udal Erakusketa Aretoan Azaroaren 29a bitartean Kultur Bideetan egitarauaren barruan «Etnografia Erakusketa» izango da honako ordutegian: lanegunetan 11,00etatik 14,00etara eta 18,00etatik 21,00etara. Larunbatetan eta igandeetan itxia.

● Azaroaren 31a bitartean Gipuzkoako Arrasateko Monterron Kultur Etxean Amaia Juaristiren pintura erakusketa izango da lanegunetan 18,00etatik 20,00etara, eta larunbat eta igandeetan goizeko 12,00etatik 14,00etara eta

18,00etatik 20,00etara.

● Gipuzkoako Errenteria herriko Xenpelar Etxean Belen Moreno eta Oier Villarren eskultura erakusketa izango da, eta Abenduaren 15a bitartean, berriz, Keramika erakusketa izango da Asturias, Palentzia eta Euskadiko buztinlariekin honako ordutegian: lanegunetan 17,30etatik 20,30etara. Igandeetan itxia.

● Gipuzkoako Zarauz herriko Sanz Enea Kultur Etxean hilaren 25a bitartean bertako Udaletxeak eta Aurrezki Kutxa Munitipalak antolaturik Mª Paz Jimenez-en pintura erakusketa izango da honako ordutegian: lanegunetan 18,00etatik 20,00etara eta jaiegunetan eguerdiko 12,00etatik 14,00etara eta arratsaldean 18,00etatik 20,00etara.

ANTZERKIA

● Bizkaiko Berriz herrian Azaroaren 24an Zingala-Zangala taldeak «Clown-Klak» haurrentzako lana antzeztuko du Herriz Herri egitarauaren barruan gaueko 21,00etan bertako pilotalekuan.

● Bizkaiko Larrabetzu herrian Azaroaren 24an Geroa antzerki taldeak «Durango amets bat, 1439» lana antzeztuko du bertako pilotalekuan gaueko 21,00etan.

● Azaroaren 23an Gipuzkoako Alzako Pilotalekuan Hika antzerki taldeak «Tropa Chaplin Tropela» lana antzeztuko du gaueko 21,00etan.

● Gipuzkoako Pasai-Donibane herrian Azaroaren 23an Topo antzerki taldeak Robin Maugham-en «Zerbitzaria» lana antzeztuko du parrokiako zineman arratsaldeko 20,00etan.

ARI NAIZELA, ARI NAIZELA

G A I L I B R E A N

Bertso Zaharrak gogoratzen

Pello Beloki Aranburu (1875-1940) zubietar bertso-lariaren bertso batzuek goraipagarriak dira abere batzuen meritua aitatzten bait du bertso hauetan:

Kabiya egiten ez da asiko
txepetxa arra bezin goiz,
baño ez du iñork esan biarrik,
berak badaki nun da noiz,
lanian ari dala beira egotia
suertatu izan zait iñoiz,
tellatu azpian kapiyuan kontra
paretari erasten loiz,
kanpotik orla antolatzen du
barrena berriz algodoiz.

Erliak ere udan kanpotik
etxera eramaten du,
ark e badaki bere buruba
neguban nola mantendu,
iñori eztiyo ezer ostutzen
berak egiña jaten du,
langille danak elkar artuta
alperra ito eta kendu,
guk ere askoz obe genikek
ori egingo bagendu.

Txingurriak ere badauka
naiko adelantua,
orrek lurretan karriatzen du
sekulako elementua,
udan kanpotik ateratzen du
betzat neguko kontua,
azkenerako osatutzen u
torre gisako muntua,
txepetxa dela azkarra baña
ezta berare tontua.

Besabe are bost-ortz ta gurdi
akullu, uztarri ta ere,
atxur ta pala, sega ta itai
sarde eta eskobare,
zerri ta zakur, asto ta katu
auntz, ardi bei ta abere,
aita ta ama seme ta alabak
preziso biar dirade...
baserritarra biar bezala
osatze ote da ala ere?

● Azpeitiko Landeta
auzoan jaiak direnez, abenduak 1 larunbatez bertso jaialdia da antolaturik gaueko 10,30etatik aurrera honako hauek parte hartuko dutela: Andoni Egaña, Iñaki Murua, Anjel Peñagarikano, Jon Sarasua, Imanol

Lazkano eta «Mañukorta». Gaijartzailea: Sebastian Lizaso.

● Abenduan 2 igandean, Gernikan, Araba Bizkaiako lehen finalerdia ospatuko da, goizeko 11etatik aurrera, pilotalekuan.

IKUSI BAIETZ...

● **Osteguna 29**
15.40etan, Futbola. Bunde-
ligako partidua.

zirkuitoko tenis partidua.

● **Larunbata 1**
23.10etan «**Hitzetik**
Hortzera». Bertsolaritza
munduko berri eta gora-be-
herak.

● **Ostiralean 30**
15.55etan, Tenisa. ATP

TXORI BATEK ESAN DIGU

■ Peter eta Xabier, aurki «Funtzioa» programari berriro
ekiteaz gain, ETBk Gabon gauan eskainiko duen
show-aren aurkezleak izango dira. Orgrama lantzen eta
grabatzen ari dira dagoeneko.

As teazkena 28

21.20tan, Gaueko Peliku-
lan
«**Lepke**».

Zuzendaria: Menahem Go-
lam Antzezleak: Tony Cur-
tis, Anjanette Comer, Mi-
chael Callan, Milton Berle.

Hiltzera kondenatua izan
den gizon baten istorioa
kontatzen zaigu, bere haur-
tzarotik hasi eta delinkuen-
tzia munduaren buru bila-
katzen denetik jarraitu eta
bere azken uneetaraino.

● Osteguna 29

21.20etan, Etxeko zi-
nea: «**Plaza suite**».

Zuzendaria: Arthur Hillier.
Antzezleak: Walter Matt-
hau, Mauree Stapelton,
Barbara Harris, Lee Grant.

Hiru istorio kontatzen
zaizkigu komedia erara, hi-
rurretan Matthau delarik an-
tzezle. Lehenengoan emaz-
teak senarra bere sekreta-
riarekin harreman sakone-
tan dagoela asmatuko du;
bigarrenean produktore
bat bere aintzineko amodio
baten zain ageri zaigu; hiru-
garrenean berriz aita bateri
buruz arituko da.

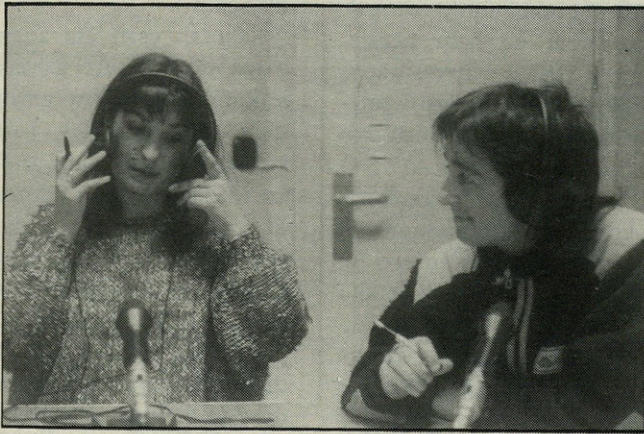
● Igandea 1

15.10etan Bazkal Oste-
ko Zinea: «**Lapur Sarike-
taria**». Zuzendaria: Ho-
ward Rubie.

Australian, jakina da bu-
ruzagi handi batek laku ba-
ten sakonenean nomina ba-
tzueri zegokien dirutza gor-
de duela. Dena den interes
ezkuturik ere badago.

Goiz freskoak «kale gorrian»

B ineska gazte hauek astegunetako goiz latzak prexkotasunez betetzen dizkigute. Orain dela hilabete kale gorrian egotea edo «Kale Gorrian» egitea erabakiaren aurrean bigarrena hartu zuten, eta harrezkero hortxe ditugu bazterrak astintzen bederatzietatik ordubatak arte

ARGIA. Nola antolatzen duzue zuen programa?

KALE GORRIAN (Maribi eta Ixiar). Programa zenbait zatitan banatzen diagu orduen arabera. Lehenengo orduan asteko egun bakoitzeko pertsona jakin batek (Rafa Castellano eta Patxi Larrainzar adibidez) egora politikoa- rekin loturiko gai bat jorratzen dik «Tintontzitik Ateratako Keinua»: Bigarren orduan alde aurretik aukeraturiko gai bat-diagu zeina gonbidatu baten eskutik lantzen dugun, gertuko gaiak direlarik gehienetan. Gero lankide batek Facundo Tajada pertsonaia eta inguruko beste zenbaiten gora-beherak kontatzen zizki-

guk. Honetaz aparte, liburuak komentatu ohi dizkiagu, geure saioa sukaldean entzuten ari direnei zenbait errezeten berri eman, lehiaketak ere izaten dira... datenatik izaten da pixka bat.

A. Zuen programa hasiberria da, ez?

K.G. Gu Urriaren hamabosta ezkerotzik ari gaituk saio honekin, hain zuzen ere «Egin Irratia» egun osoz emititzen ari denetik. Aurreko programaren gauza batzuk errespetatu dizkiagu eta berri batzuk sartu programa hobetzearen itxaropenez.

A. Programara deitzen dutenekin jolasa eta broma gogoko duzuela ikusten da.

K.G. Bai, batezere azke-

nengo orduan. Sari bat jartzen dugu, baina gutxien ajola duena entzuleak erantzuna badakien ala ez da, hori aitzakia baino ez da etxekoandreekin, edo ordu horretan deitu nahi duenarekin hitzegiteko edo xirikan ibiltzeko. Horren lekuko batzuetan saria ondo erantzun ez duenak eramaten duela da.

A. Entzulegoarekin jarraituaz, nolakoa da zuen entzulegoa?

K.G. Gure entzulegoan denetik zegok... erreferentzia telefonoan diagu: etxekoandreak, lanetik deitzen duenik ere badago... bazen bat ia egunero deitzen ziguna inkestak egiten ari zen bitartean kale gorrian. Honekin lotuaz, gure beldurra hori huen, hau da, irrat-saioak ez ote zuen entzuleen aldetik behar bezalako erantzuna izango, baina hauek oso ondo portatzen dituk.

A. «Egin Irratia»ren zabal-tzearekin batera euskarak bere protagonismoa gordeko al du?

K.G. Goizetan egin den aldaketa nagusienetako bat hori izan duk, euskara gehiago sartzea. Momentu honetan %80 euskaraz da, eta gehiago sartzeko asmoarekin gainera.

Eñaut Apaolaza

Alberto Irazu

IKUSITAKOAK

IKUSITA

Remoto kontrola

B adago «Telebistan dagoen gauzarik onena anuntzioak direla» pentsatzen duenik, hori entzuna dut nik behintzat. Baina iragarkiak izanik irudi azkar, koloretsu eta deigarriak, musika ikasterrera zantzan, behin gustora begiratzen dira, birritan zelabait ikusi eta gainontzekotan, ez zaie jaramonik egiten. Azkar erretzen dira TB iragarkiak, berehalaxe galtzen dutelako gure arreta. Publizilarien lana hortxe hasten da: atentzioa deitu eta mantentzean alegia. Baina bien artean, tresna eskuragarri bat agertu da duela ez horrenbeste: remoto kontrola. Orainsu argitaratu den inkesta batek dioenez, Estatuko etxeetako %35-ak dauka, besaulkian etzanda egonik, kanalez kanale saltoka ibiltzeko erremintea. Datuen arauera, zappig-ean aritzeko unerik aproposena programa arteko anuntzioak omen dira. Baina hara non, telebistako jereentziek eta iragarkigintzaren profesionalak, publizitate moeta berriak asmatu dituzten: gainprimaketak eta progamen babesgoa, beraien eraginkortasuna mantentzeko. ETB-rena alde horretatik, abangardiako jarrera izan zen gainprimaketak erabiltzen hasi zenean kirol erretransmisiotan. Oraingoa aldiz, marka baten dirulaguntzaz finantziaturiko programen sasoia da: babesgoa. Remoto kontrolagailuaren aurkako antidotoak dira patrozinio eta gainprimaketak.

EDORTAARANA

Arauak apurtu eta Belandia kraskatu

Krisalida, Tempo di tempo. **PAKO ARISTI.**

Argitaratzen du: Erein-ek, 224 orrialde.

ez zuena, AEKren gau eskoletan lan egin eta bereak ordaintzeko lain diru irabazten zuena behintzat. Patxorenean salda hartu eta hamaiketako egitera gonbidatuko gintuen, blok txiki batean erdara zirriborratutako poema artean berde eta kaxkar samarrak irakurtzen zizkigun bitartean...

Anarkista osoa izatea errazago zitzaion orduan orain baino, eta bizitzari beldurrik gabe eta ezer ez-kutatu gabe aurre egiten zion idazle gazte hura «anarkista samarra» bihurtu dute urteek, «samarrik» gabeko anarkistek gomitolarri bortitzik sentitu gabe inola ere ezin ametituko litzuketen esku emate, argazkiratze, bazkari, afari eta merienda ugaritan partehartu ondoren.

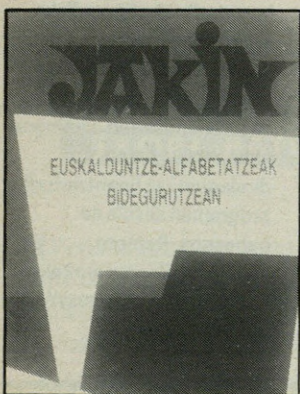
Baina kontua ez da hori, kontua zera da, Pakok idazlea izatea deliberatu eta aurrera ekin ziola bide horri, beldurrik gabe, sekreturik gabe, orori ekiten dion bezala. Inoiz ezer galtzekorik ez balu bezala. Eta euskal literaturaren promesa izendatu zutenean trilogia bat burutuko zuela agindu zuen.

Eta bukatua du dagoeneko trilogiako azken nobela ere, «Krisalida, tempo di tempo», era guztietako disparteak ametitzen dituen nobela txorora. Nobela honek kontatzeko era berezi eta berri bat zabaldu duela esan genezake, eta era horri izen bat eman ere bai behin horrelako lanak hartzen hasiz gero: surrealismo magiko itxuragabea. Arau guztiak apurtu eta aurrean harrapatutako denak astindu ditu Pakok liburu honetan, gogoeta gehiegirik egin gabe, filo-

sofiarako asti handiegirik hartu gabe, hizkuntza berari ere arreta larregirik eskaini gabe. Eta Belandia kraskatu egin du erabat, inorako biderik gabe uzteaz gain.

Askotan esan eta aditu baina inoiz irakurri gabeak irakurtzeko aukera eman digu nobela honek hala ere, eta Pakok geure arteko idazleen artean edozer idazteko beldurrik eta lotsarik gutxiena duena dela erakutsi du (Leitzako Perurena liburujasotzailearen pare beharbada). Pakok ez du arauak apurtzeko beldurrik, bizitzaren aurrean biluzik agertzeko lotsarik, eta —gezurak asmatzen makala ez bada ere— bene-benetakoa eta berdaderoa behar duela iruditzen zait enbustero aurpegi bihurri horren azpiko bihotzak.

J.L. Zabala

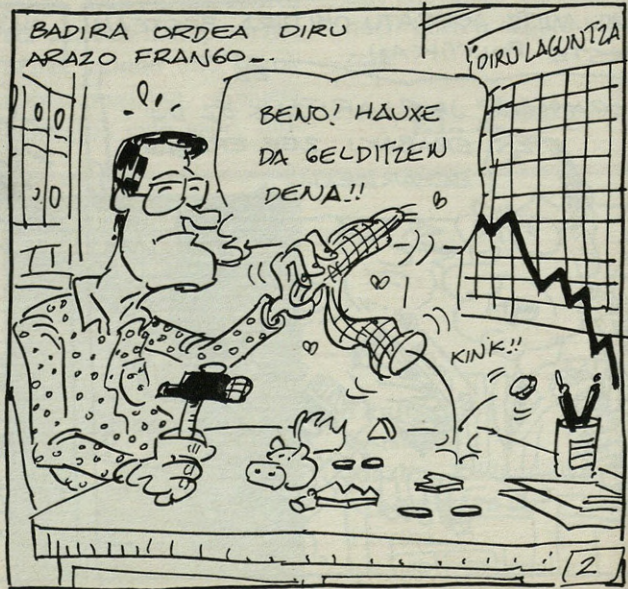
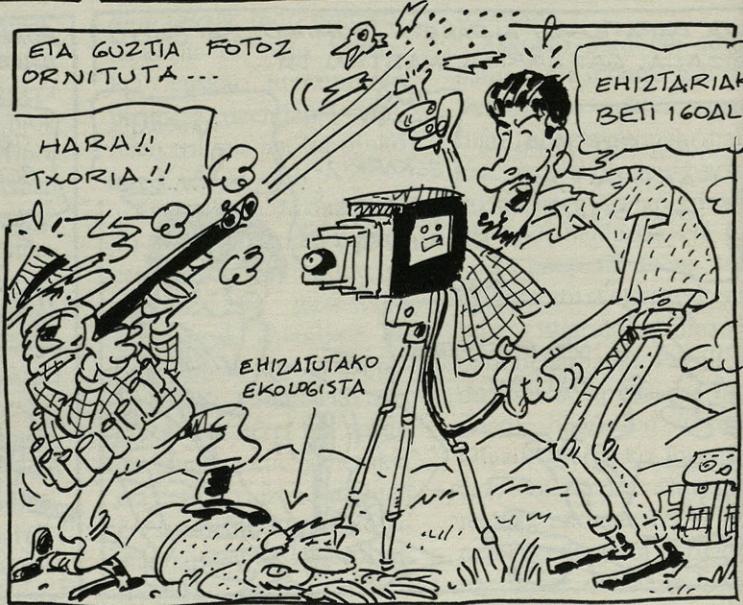
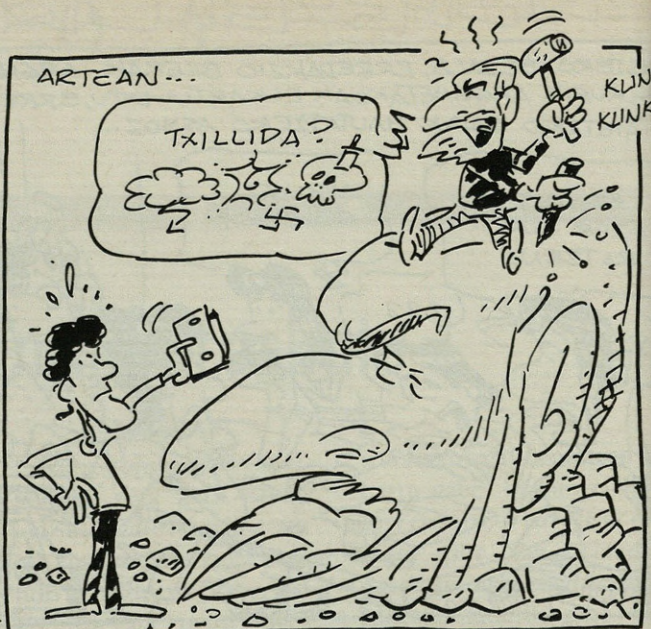
Tituloa: Euskalduntze Alfabetatzeak bidegurutzean.
Argitaratzen du: Jakin.
Aldizkaria. 156 orrialde.

Tituloa: Murruez bestaldean.
Idazlea: Xabier Galarreta.
Argitaratzen du: Txertoa.
Ipuinak. 120 orrialde.

aste-eroko iharduna

Ikasleon azaroaren 17a

DUELA 1939ko Urria eta Azaroa, Praga, Txekoslovakia. Faszismoaren aurkako ikasle manifestazio izugarriak.

Okupatzaile faszistekin edukitako borroka batean Carolina Unibertsitateko ikaslea den Jan Opletal gaztea erahila gertatzen da eta bere hileta egunean Pragako milaka ikaslek salatzeko manifestapenetan parte hartzen du. Azaroak 17an naziek ikastetxeak itxi eta 1850 ikasle inguru atxilotzen dituzte, hoiatariko 1200 konzentrazio kanpuetara bidaltzen dituztelarik. Data hau ikasle borroken sinbolo batean bihurtzen da eta 2. gerrate mundiala bitartean faszismoaren aurkako sentimendua bultzatuko du argi eta garbi.

Garai haietan gertaturikoa oroituz, Azaroaren 17a Nazioarteko Ikasle Eguna bezala aldarrikatua gertatzen da eta mundu osoko ikasle aurrerakoi eta demokratikoen alde-tik ospatua izaten da.

Iazko ikasturtetik aurrera Euskal Herriko ikasleok ere bai.

Azaroak 17a aurtengo honetan arazo zehatz batzuz inguratua aurkitzen da Euskal Herriko ikastetxe eta fakultatetan.

Hala nola, Iparraldean, ikasleak gogor irteten ari dira kalera Frantziar Hezkuntz Sistemaren eraldaketa bat eskatuaz. Ez dira egunero ikusten Euskal Herrian 4000-5000 ikasleko manifestapenak, beraz, pasa den astean Baionan emandakoak kontuan hartzekoak dira. Bestalde, Iparraldeko ikasleak Frantziar estatuko beste guztiekin zenbait erreibindikapenetan bat etortzeaz gain, Euskal Herriak dituen berezitasunei heusten

ITXASO IDOIAGA

(Ikasle Abertzaleak-eko kide)

die eta modu honetan euskararen presentzia handiagoa eskatzen dute ikastetxetan, euskarak garrantzi gehiago izan dezala hezkuntz programetan. Gainera, hezkuntz programa hauek pisuak edo astunak eta mail handiegikoak direla diote, ondorioz aldatu ditzatela exigituaz. Baina Frantziako ikasleekin gertatzen denaren alderantziz, Iparraldean ez ditzute zaintzaile gehiago eskatzen.

KONTUTAN edukitzekoa da baita ere, borroka honetan irakasle eta gurasoak parte hartzen ari direla. Dena den, aurrerago ikusi beharko dugu ikasleek ezer onik ateratzen duten, batez ere begiak, jadanik Parisen hasiak diren ikasle eta adminis-

tralgoaren arteko elkarriketetan jarri beharko ditugularik.

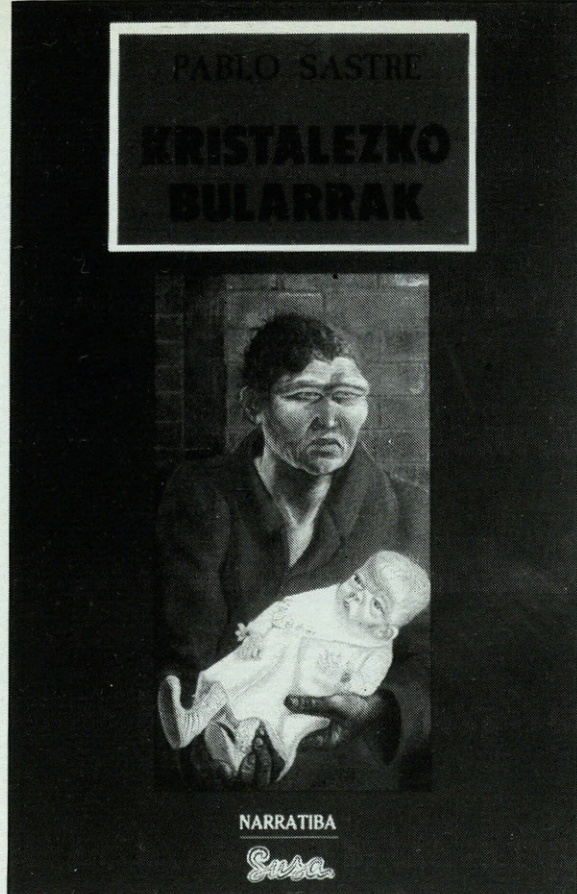
UPV delakoan, 3 arazo nagusi batzen dira ikasleek aurrera daramatzaten borroketan. Alde batetik, Barberaren burugogorkeriak 80 irakasle kaleratu nahian euskal adarren %30a desagertze arriskuan utzi du eta sortu duen gatazkak hezkuntz normaltasuna apurtu du. Bigarrenik, joandako ikasturtean behar ziren 200 irakasleak ez kontratatzearen ondorioak orain jasaten ari gara eta fakultate gehienetan klase batzu jasozinean ikasle multzo haundia da go. Eta 3.ik, aurrekoak ikusirik eta aurtun euskalduntzeko plangintza betetzearen irakaslerik kontratatuko ez denez euskal adarren garapena geldiarazi da, eta are gehiago, atzera-ka doa.

HIRU egoera hauek, zenbait fakultatetan arazo larriak ekarri dizkiote ikasle ugariri. Labur bilduz, ikastearen eskubidea murriztua dugu kasu ugaritan eta oro errektoradutzak daraman ihardueragatik.

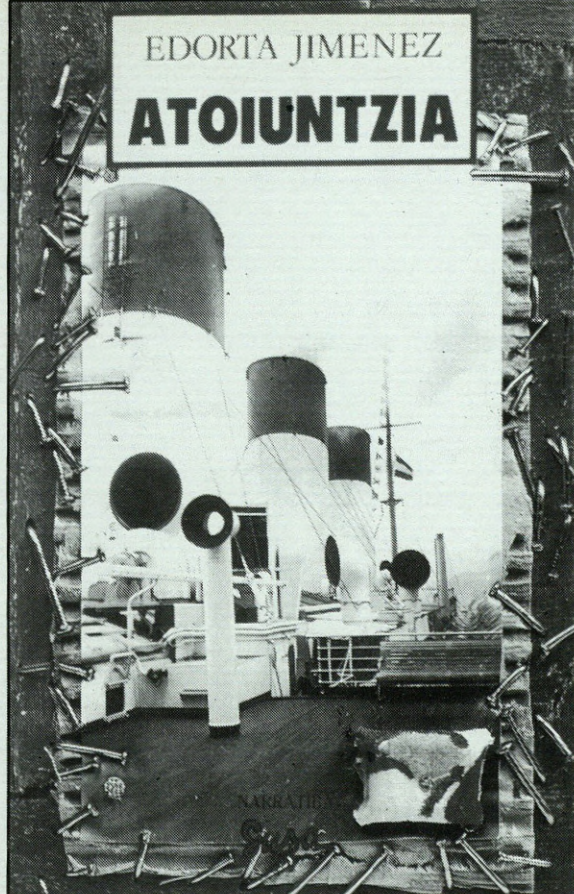
Hori hala izanik, fakultateetan mobilizapenak hasiak dira eta ziurrenez UPV osora zabalduko dira datozen egunotan, adibidez, ostegun honetarako ikasleek greba deialdia zabaldua dute.

Baina denak arazo ezin izango du izan euskal hezkuntza sisteman eta Euskal Herriko Hegoaldeko ikastetxetan Nazioarteko Ikasle Eguna dela eta zenbait ospakizun antolatu dira aste kultural baten barnean; guzti hau gehienbat Ikasle Abertzaleak-ek bultzaturik.

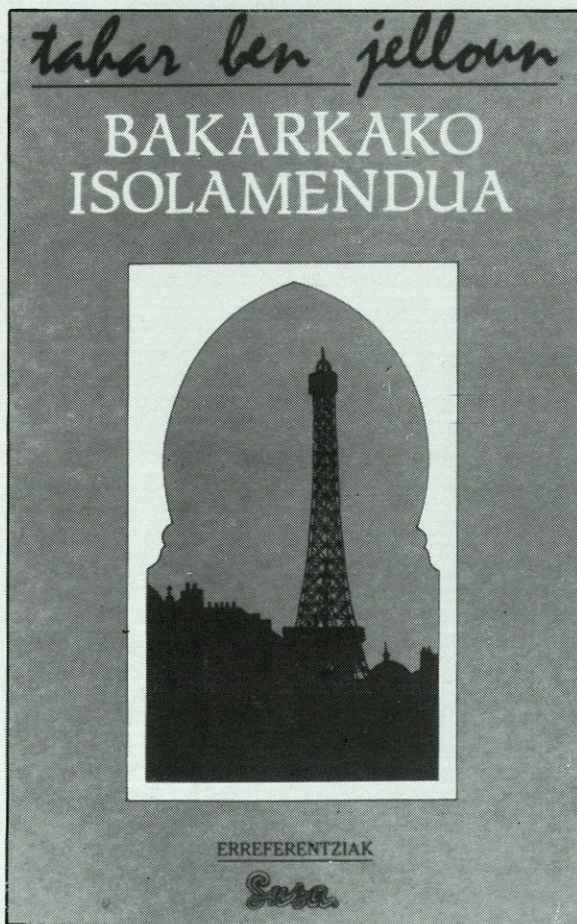
Pablo SASTRE. KRISTALEZKO BULARRAK. Narratiba.

Edorta JIMENEZ. ATOIUNTZIA. Narratiba.

Tahar BEN JELLOUN. BAKARKAKO ISOLAMENDUA. Erreferentziak.

L I T E R A T U R A

Susa

Eta gainera:

Joanes URKIJIO:
BERBAK LEGEZKO AIZTOAK.
Poesia.

Jon ARANO:
MALEZIA SORTA. Poesia.

MASKARADA tal dea:
MARXKARADA. Antzerkia.

ETB

EUSKARARI

TINKO

BULTZATUAZ

Egunez egun.
Entzun eta aditu
dezazun, ikus eta
ujer dezazun, parte hartu
eta zurea egin dezazun,
horrela bakarrik bizi
dezakezulako Euskara,
zentzumen guztiekin.
Euskal Telebistan, tinko
babesten dugu, sustraiean
eta oinarrian.

Horregatik, Euskaraz bizi
nahi dituzunean Albisteak,
Kirolak, Zinea, Ikuskizunak,
Dokumentalak,... den-dena,
EUSKAL TELEBISTA pizten
duzu ezbairik gabe: zure
komunikabiderik hoberena
eta osatuena euskaraz.

ETB

Zurekin Zuzenean